

**HURÛFÂT DEFTERLERİNE GÖRE DENİZLİ VAKIF
KURUMLARI (XVIII.-XIX. YÜZYILLAR)**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Tarih Bölümü Anabilim Dalı
Yeniçağ Bilim Dalı**

Ahmet SARGIN

Danışman: Prof. Dr. Yasemin BEYAZIT

**Haziran 2019
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Tarih Bölümü Ana Bilim Dalı Yeniçağ Bilim Dalı öğrencisi Ahmet SARGIN tarafından Prof. Dr. Yasemin BEYAZIT yönetiminde hazırlanan “HURUFAT DEFTERLERİNE GÖRE DENİZLİ VAKIF KURUMLARI (XVIII.-XIX YÜZYILLAR)” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 25.06.2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet Ali ÜNAL

Jüri Başkanı

Jüri-Danışman

Prof. Dr. Yasemin BEYAZIT

Jüri

Dr. Öğr. Üyesi Leyla AKSU KILIÇ

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun
31.07.2019 tarih ve 30/01 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet BARDAKCI
Enstitü Müdürü

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Ahmet SARGIN

ÖN SÖZ

Bu çalışma, 18. ve 19. yüzyıla ait Denizli merkez ve bu kazaya bağlı köylerin vakıf kurumlarını tespit ederek sosyo kültürel yapısını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma dönemin önemli kaynaklarından olan “Hurûfât Defterleri”nden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Osmanlı Devleti içerisinde barındırdığı milletleri ve hâkimiyeti altındaki toprakları üç kıtada bir arada tutabilmiştir. Bu başarıda askeri nedenlerin yanında eğitim-öğretim alanında ve sosyal-kültürel alanda yapılan atılımlar da etkili olmuştur. Bu sosyal devlet anlayışını etkili kullanan Osmanlı Devleti her şehir ve kasabayı cami, mescit, han, hamam gibi sosyal tesislerle; mektep, zaviye, tekke, medrese, kütüphane gibi eğitim kurumlarıyla donatmıştır.

Şehir tarihi üzerindeki araştırmalarda Hurûfât defterlerinin rolü şüphesiz büyüktür. Bu çalışma ile Denizli ilindeki Vakıf kurumları tespit edilmeye çalışılmış ve bir nevi bu kurumların envanteri çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmamız 18. ve 19. yüzyıldaki Denizli vakıf kurumları alanındaki bilgi eksikliğini bir nebze olsun gidermeyi ve Denizli şehir tarihi gelişimine katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Denizli tarihine katkıda bulunmasını düşündüğümüz bu çalışmaya beni teşvik ve rehberlik eden Danışman Hocam Prof. Dr. Yasemin BEYAZIT hocama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma süresince desteğini esirgemeyen ve sürekli yanımda olan Eşim Ümmühan Gökay SARGIN’a, yardımlarından dolayı Hulusi GÖKAY’a ve çalışma döneminde kendisine yeterince vakit ayıramadığım biricik kızım Serra SARGIN’a teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

HURÛFÂT DEFTERLERİNE GÖRE DENİZLİ VAKIF KURUMLARI (XVIII.- XIX. YÜZYILLAR)

Sargın, Ahmet
Yüksek Lisans Tezi
Tarih ABD
Yeniçağ Tarihi Programı
Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Yasemin BEYAZIT
Haziran 2019, xv+107 Sayfa

Bu çalışmada Denizli merkez ve köylerinin 18. ve 19. yüzyıldaki vakıf kurumlarının envanteri çıkarılması amaçlanmıştır. Bu çalışmayı yaparken, Hurûfât defterlerinden yararlanılmış ve Hurûfât defterleri'nin vakıf kurumlarının tespiti ve işleyişinde olduğu kadar şehir tarihi araştırmalarında da önemli bir kaynak olacağına birkez daha ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın I. bölümünde Denizli şehri ve mahalleleri konusu ele alınmıştır. İslam kent kimliği bağlamında Denizli'nin kent kimliği üzerinde durulmuştur. Bir ticaret ve yönetim merkezi olan Kale'nin ve çevresindeki mahallelerin tespiti çalışılmıştır. Özellikle Kale merkez alınarak vakıf kurumları, pazarların işleyişi ve bu durumun şehirleşmeye katkısı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tezimizin II. bölümünde ise Denizli mahallelerinin dini yapıları; mescid, cami, musalla, tekke ve zaviyeler ile eğitim kurumları; medreseler ile mektepler ve muallimhaneler tespit edilmiştir. Ayrıca vakıfların kurulmasında ve gelişmesinde önemli rol oynayan hayır sahipleri ve mahallelerin önde gelenleri de tespit edilmiştir.

III. bölümünde ise köylerin ve köylerdeki dini yapıların ve eğitim kurumlarının envanteri çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Denizli, Hurûfât Defterleri, Şehir Tarihi, Denizli Vakıf Kurumları

ABSTRACT

HURÛFÂT DEFTERS ACCORDING TO DENİZLİ CHARITY INSTITUTIONS (XVIII.-XIX. CENTURIES)

Sargin, Ahmet
Master Thesis
History Department
Early Modern History Programme
Adviser of Thesis: Prof. Dr. Yasemin BEYAZIT
June 2019, xv+107 Pages

In this study, it is aimed to take inventory of charity institutions of Denizli city centre and villages in the 18th and 19th century. While researching for this study, it is benefited from Hurûfât defters and revealing again that these defters are important sources of identifying charity institutions and running of them as well as searching of city history.

In the first place of the study, Denizli province and neighborhoods are considered on a preferential basis. Within the context of Islamic city identity, city identity of Denizli is emphasized. Detection of Kale, which is a trade and governing centre, and its neighborhoods are studied. Especially, Kale is based on, charities, running of markets, and contribution of this situation to urbanization is tried to be revealed.

In the second part of the thesis, religious buildings of Denizli neighborhoos; masjid, mosque, musalla, tekkes and zawiya and educational institutions; madrasahs and schools, muallimhanes are detected. Moreover, benefactors and prominents of neighborhoods who plays a significant role to found and develop the charities are detected.

In the third part, inventory of villages and religious buildings and educational institutions in the villages are tried to be taken.

Keywords: Denizli, Hurûfât Defters, Urban History, Denizli Charities.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
ÖZET	ii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	xiv
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DENİZLİ ŞEHİR MERKEZİ'NDEKİ VAKIF KURUMLARI

1.1.1. Denizli Şehri ve Mahalleleri.....	6
--	---

İKİNCİ BÖLÜM

DENİZLİ ŞEHRİNDEKİ VAKIF KURUMLARI

2.1 Dini Yapılar	24
2.1.1. Camiler.....	24
2.1.1.1. Abdi Ağa Mahallesi Camii	24
2.1.1.2. Abdülkadir Oğlu Hacı İsmail Camii.....	24
2.1.1.3. Abdüssamed Baba Camii.....	24
2.1.1.4. Ahioğlu Camii	25
2.1.1.5. Alanoğlu Seyyid Hacı Hüseyin Camii.....	25
2.1.1.6. Arab Beşe-zâde Molla İbrahim Camii.....	25
2.1.1.7. Cami-i Kebir Camii	25
2.1.1.8. Çakır-zâde Hacı Ahmed Ağa Camii.....	26
2.1.1.9. Çakmaklı Hacı Ahmed Ağa Camii	26
2.1.1.10. Çakmaklı Hacı Ahmed Camii.....	26
2.1.1.11. Çölmekçiler Camii.....	26
2.1.1.12. Debbağlar Camii.....	27
2.1.1.13. Değirmenönü Mahallesi Camii.....	27
2.1.1.14. Efendiler Mahallesi Camii.....	27
2.1.1.15. Fatıma Hoca Camii.....	27
2.1.1.16. Gazallıoğlu Ahmed Camii	27
2.1.1.17. Gazalcı-zâde Hacı Mehmed Camii.....	28
2.1.1.18. Gedik Ahmed Paşa Camii.....	28
2.1.1.19. Gümüşi Hacı Osman Ağa Camii	28
2.1.1.20. Hacı Abdullah Paşa Camii.....	28
2.1.1.21. Hacı Ali Camii.....	28
2.1.1.22. Hacı Bektaş Camii	29

2.1.1.23.	Hacı Cafer Oğlu Hacı İsmail Camii	29
2.1.1.24.	Hacı Ebu Bekir Ağa Camii.....	29
2.1.1.25.	Hacı Hasan Oğlu Seyyid Hacı İsmail Camii	29
2.1.1.26.	Hacı Hüseyin Camii (Kayalık Mahallesi)	30
2.1.1.27.	Hacı İbrahim Ağa Camii.....	30
2.1.1.28.	Hacı İbrahim Efendi-zade Şeyh Mehmed Efendi Camii	30
2.1.1.29.	Hacı İsmail Camii (Evsî-zâde Hacı Hüseyin Mahallesi).....	30
2.1.1.30.	Hacı İsmail Camii (Un Loncası).....	30
2.1.1.31.	Hacı Kaderoğlu Mahallesi Camii	31
2.1.1.32.	Hacı Mehmed Ağa Camii (Hocalar Mahallesi).....	31
2.1.1.33.	Hacı Mehmed Ağa Camii (Şeyhler Mahallesi)	31
2.1.1.34.	Hacı Mehmed Oğlu Hacı Mehmed Camii.....	31
2.1.1.35.	Hacı Molla Ömer Camii	31
2.1.1.36.	Hacı Mustafa Cami	31
2.1.1.37.	Hacı Mustafa Oğlu Hacı İsmail Camii	32
2.1.1.38.	Hacı Nasuh Camii.....	32
2.1.1.39.	Hacı Nureddin Camii.....	32
2.1.1.40.	Hacı Nurullah Camii.....	33
2.1.1.41.	Hacı Osman Camii.....	33
2.1.1.42.	Hacı Salih Ağa Çukur Camii	33
2.1.1.43.	Hamid Baba Camii	33
2.1.1.44.	Hamidler Mahallesi Camii.....	34
2.1.1.45.	Hasan Efendi Camii.....	34
2.1.1.46.	Hüseyin Efendi Cami (Delikliçınar Mahallesi)	34
2.1.1.47.	Hüseyin Efendi Camii (Horsolos Mahallesi).....	34
2.1.1.48.	Kurşunlu Camii.....	34
2.1.1.49.	Lengerlioğlu Mahalle Camii.....	35
2.1.1.50.	Maksut-zâde Hacı Mehmed Camii	35
2.1.1.51.	Mehmed Efendi Camii (Habbazi Mahallesi).....	35
2.1.1.52.	Mehmed Efendi Camii (İlbadı Mahallesi).....	35
2.1.1.53.	Merhum Hacı Mehmed Ağa Camii	36
2.1.1.54.	Molla Ömer-zâde Hacı Mehmed Camii	36
2.1.1.55.	Molla-zâde Oğlu Seyyid Hacı Mehmed Camii	36
2.1.1.56.	Muharrem Oğlu Hacı Mehmed Camii.....	37
2.1.1.57.	Mustafa Efendi Cami.....	37
2.1.1.58.	Müezzî-zâde Hacı Mehmed Ağa Camii	37
2.1.1.59.	Ömer oğlu Hacı Mehmed Ağa Camii.....	37

2.1.1.60.	Ömer-zâde Hacı Mehmed Camii	38
2.1.1.61.	Polad-zâde Hacı Mehmed Camii	38
2.1.1.62.	Saray Camii (Gülruh Sultan Camii)	38
2.1.1.63.	Şeyh Ali Efendi Camii.....	38
2.1.1.64.	Seyyid Abdülkadir-zâde Hacı Mehmed Ağa Camii	38
2.1.1.65.	Seyyid Ahmed Camii.....	39
2.1.1.66.	Seyyid Ahmed Oğlu Hacı Mehmed Camii.....	39
2.1.1.67.	Seyyid Hacı İbrahim Camii (Hacı Musa Mahallesi)	39
2.1.1.68.	Seyyid Hacı İbrahim Camii (Müftü Efendi Mahallesi)	39
2.1.1.69.	Seyyid İbrahim Camii (Şeyhler Mahallesi)	40
2.1.1.70.	Topraklık Mahallesi Camii	40
2.1.1.71.	Tuzpazarı Camii	40
2.1.1.72.	Yağhane Mahallesi Camii	40
2.1.1.73.	Yasir Ağa Camii	40
2.1.1.74.	Yorgan Battı Mahallesi Camii	40
2.1.2.	Mescidler.....	41
2.1.2.1.	Abdülkuddüs Mescidi.....	41
2.1.2.2.	Abdal Ağa Mahallesi Mescidi	41
2.1.2.3.	Ali Çelebi Mescidi.....	41
2.1.2.4.	Berber Hacı Mustafa Mescidi.....	41
2.1.2.5.	Beşe Oğlu Ahmed Mescidi.....	42
2.1.2.6.	Camus Ahmed Beşe Mescidi.....	42
2.1.2.7.	Çanaklıoğlu Molla İbrahim Mescidi	42
2.1.2.8.	Çarıkoğlu Hacı Süleyman Mescidi.....	42
2.1.2.9.	Çengel Oğlu İbrahim Mescidi	42
2.1.2.10.	Çerağoğlu Seyyid Hacı Mehmed Mescidi.....	42
2.1.2.11.	Dayı Mustafa Ağa Mescidi.....	43
2.1.2.12.	Dayı Mustafa Beşe Mescidi.....	43
2.1.2.13.	Dede Mustafa Mahalle Mescidi.....	43
2.1.2.14.	Ebu Bekir Mescidi	43
2.1.2.15.	Elvanoğlu Hacı İsmail Mescidi	43
2.1.2.16.	Elvanoğlu Halil Mescidi.....	44
2.1.2.17.	Emine Hatun Mescidi	44
2.1.2.18.	Esad Oğlu Hacı Yusuf Mescidi	44
2.1.2.19.	Fatıma Hatun Mescidi (İlbadı Mahallesi).....	44
2.1.2.20.	Gaziemre Mahallesi Mescidi	44
2.1.2.21.	Hacı Ahmed Mescidi	44

2.1.2.22.	Hacı Cafer Oğlu Hacı İsmail Mescidi	45
2.1.2.23.	Hacı Hasan Oğlu Osman Mescidi	45
2.1.2.24.	Hacı Hatib Hulusi Mescidi	45
2.1.2.25.	Hacı Hüseyin Ağa Mescidi.....	45
2.1.2.26.	Hacı İbrahim Efendi Mescidi	45
2.1.2.27.	Hacı İsa Pağa Mescidi.....	45
2.1.2.28.	Hacı İsmail Mescidi.....	46
2.1.2.29.	Hacı Kaplan Mehmed Mescidi	46
2.1.2.30.	Hacı Kaplan Mustafa Mescidi	46
2.1.2.31.	Hacı Mehmed Efendi Mescidi (Yorgan Battı Mahallesi).....	46
2.1.2.32.	Hacı Mehmed Mescidi (Ayvasıra Mahallesi).....	46
2.1.2.33.	Hacı Musa Efendi Mescidi	46
2.1.2.34.	Hacı Mustafa Efendi Mescidi	47
2.1.2.35.	Hacı Mustafa Mescidi (Ayvasıra Mahallesi).....	47
2.1.2.36.	Hacı Nasuh Mahallesi Mescidi.....	47
2.1.2.37.	Hacı Servi Mescidi	47
2.1.2.38.	Hacı Yakub Oğlu Seyyid Hacı İsmail Mescidi	47
2.1.2.39.	Hacı Yusuf Mescidi (Elvanoğlu Mahallesi)	47
2.1.2.40.	Hacı Yusuf Mescidi (Uçancı Mahallesi)	47
2.1.2.41.	Halil Kızı Fatıma Hanım Mescidi	48
2.1.2.42.	Hamza Beğe Mahallesi Mescidi	48
2.1.2.43.	Hamza Beğe Mescidi	48
2.1.2.44.	Hanım Kadın Mescidi.....	48
2.1.2.45.	İmam Oğlu Seyyid Mustafa Mescidi.....	48
2.1.2.46.	Kadı-zâde Hacı Ahmed Mescidi.....	49
2.1.2.47.	Kara Ahmed Ağa Mescidi	49
2.1.2.48.	Kazak Mehmed Ağa Mescidi	49
2.1.2.49.	Kısmetli Seyyid Hacı Hüseyin Mescidi.....	49
2.1.2.50.	Kızılkanad Mescidi.....	49
2.1.2.51.	Kızılkanad Oğlu Hacı Mehmed Mescidi	50
2.1.2.52.	Koyunlubağ Arası Mahallesi Mescidi	50
2.1.2.53.	Kök Boyacılar Mescidi.....	50
2.1.2.54.	Kösekadı Oğlu Ahmed Mescidi	50
2.1.2.55.	Kuloğlu Seyyid Hacı Mehmed Mescidi	50
2.1.2.56.	Kuramaz Mahallesi Mescidi.....	50
2.1.2.57.	Leblebici Hüseyin Mescidi.....	51
2.1.2.58.	Mehmed Beğe Mescidi (Boyacılaraltı Mevki).....	51

2.1.2.59.	Mehmed Beşe Mescidi (Esadoğlu Hacı Yusuf Mahallesi).....	51
2.1.2.60.	Meydan Mahallesi Mescidi	51
2.1.2.61.	Mezid Mescidi	51
2.1.2.62.	Mızrap Beşe Mescidi	51
2.1.2.63.	Molla Mahmud Mescidi	52
2.1.2.64.	Molla Mehmed Mescidi.....	52
2.1.2.65.	Monla Osman Mescidi.....	52
2.1.2.66.	Muharrem Oğlu Hacı Mehmed Mescidi.....	52
2.1.2.67.	Mustafa Beşe Mescidi	52
2.1.2.68.	Müezzin Mustafa Ağa Mescidi.....	52
2.1.2.69.	Receb Beşe Oğlu Mehmed Beşe Mescidi.....	53
2.1.2.70.	Semerci Osman Beşe Mescidi	53
2.1.2.71.	Seyyid Carullah Mescidi	53
2.1.2.72.	Seyyid Hacı Abdullah Mescidi.....	53
2.1.2.73.	Seyyid Hacı İsmail Mescidi.....	53
2.1.2.74.	Seyyid Hacı İsmail Mescidi (Kuyupınar Mahallesi)	53
2.1.2.75.	Seyyid Hacı Osman Mescidi	54
2.1.2.76.	Seyyid Hasan Mescidi	54
2.1.2.77.	Seyyid Hüseyin Mescidi	54
2.1.2.78.	Tatoğlu Hacı Hüseyin Mescidi	54
2.1.2.79.	Tozcuoğlu Hacı Mehmed Mescidi	54
2.1.2.80.	Yusuf Beğ Mescidi	54
2.1.2.81.	Zanne Oğlu Hacı Hüseyin Mescidi	55
2.1.3.	Zaviyeler ve Tekkeler	55
2.1.3.1.	Ahi Sinan Alaaddin Zaviyesi.....	55
2.1.3.2.	Sofi Hacı Zaviyesi	55
2.1.3.3.	Molla Ömer Tekkesi.....	55
2.1.3.4.	Mazhar Efendi Tekkesi.....	55
2.1.3.5.	Hızırlık Zaviyesi	56
2.2.	Eğitim Kurumları.....	56
2.2.1.	Mektepler ve Muâllimhaneler.....	56
2.2.1.1.	Abdullah Oğlu Hacı Hüseyin Muâllimhanesi	56
2.2.1.2.	Debbağlar Mahallesi Mektebi	56
2.2.1.3.	Es-Seyyid Mustafa Ağa Muâllimhanesi	56
2.2.1.4.	Gülruh Sultan Mektebi	57
2.2.1.5.	Hacı Ahmed Muâllimhanesi.....	57
2.2.1.6.	Hacı Mehmed Muâllimhanesi	57

2.2.1.7.	Hacı Nureddin Muallimhanesi.....	57
2.2.1.8.	Hacı Veli Oğlu Mustafa Beş Mektebi.....	57
2.2.1.9.	Kaplan Hacı Mustafa Muâllimhanesi	58
2.2.1.10.	Mustafa Ağa Muâllimhanesi	58
2.2.1.11.	Molla Ali Mektebi	58
2.2.1.12.	Seyyid Hacı Ahmed Muâllimhanesi.....	58
2.2.2.	Medreseler.....	58
2.2.2.1.	Abdullah Oğlu Süleyman Medresesi	59
2.2.2.2.	Beş Bab Medrese	59
2.2.2.3.	Çakmaklı Hacı Ahmed Kızı Ümmühan Hatun Medresesi	59
2.2.2.4.	Çaybaşı Medresesi.....	60
2.2.2.5.	Gazalcı-zâde Hacı Mehmed Ağa Medresesi	60
2.2.2.6.	Gevher Hatun Medresesi	60
2.2.2.7.	Hacı Hasan Efendi Medresesi.....	61
2.2.2.8.	Hacı Hüseyin Medresesi	61
2.2.2.9.	Hacı Mehmet Ağa Medresesi	61
2.2.2.10.	Hacı Musa Efendi Medresesi.....	62
2.2.2.11.	Halil Ağa Mahallesi Medresesi	62
2.2.2.12.	Hüseyin Efendi Medresesi (Horsolos Mahallesi).....	62
2.2.2.13.	İbrahim Oğlu Hacı Hüseyin Medresesi	63
2.2.2.14.	İnce Kara-zâde Hacı Mehmed Medresesi.....	63
2.2.2.15.	İshak Paşa Medresesi.....	63
2.2.2.16.	Kaymakçı-zâde Hacı Mehmed Efendi Medresesi	63
2.2.2.17.	Mustafa Oğlu Molla Ömer-zâde Hacı Mehmed Medresesi.....	64
2.2.2.18.	Müftü Efendi Medresesi	64
2.2.2.19.	Seyyid Ahmed Medresesi.....	64
2.2.2.20.	Seyyid Şaban Oğlu Mahmud Medresesi	64
2.2.2.21.	Şeyh Mustafa Efendi Medresesi.....	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DENİZLİ KAZASI KÖYLERİNDEKİ VAKIF KURUMLARI

3.1	Akçalar Köyü.....	66
3.1.1.	Abdullah Mescidi.....	67
3.1.2.	Akçalar Köyü Musallası	67
3.1.3.	Halvetiyye Tekyesi	67
3.2.	Akkaya Köyü	67
3.2.1.	Akkaya Köyü Mescidi	67

3.3. Atçaali Köyü	67
3.3.1. Atçaali Köyü Camii	67
3.4. Bağbaşı Köyü	67
3.4.1. Bağbaşı Köyü Mescidi	67
3.5. Çakmak Köyü	68
3.5.1. Çarık Beşe Mescidi	68
3.5.2. Devekulağı Mescidi	68
3.5.3. Hacı Ahmed Mescidi	68
3.5.4. Hacı Emin Hasan Oğlu Mescidi	68
3.5.5. Hacılar Mahalle Mescidi	69
3.5.6. Himmet Beğ Mahalle Mescidi	69
3.5.7. Sefer Halife Mescidi	69
3.5.8. Alemdar Hacı Mehmed Camii	69
3.5.9. Hacı Bayrakdar Camii	69
3.5.10. Çakmak Köyü Mualimhanesi	69
3.6. Çeltikçi Köyü	69
3.6.1. Çeltikçi Köyü Mescidi	70
3.6.2. Emir Sultan Vakfı Camii	70
3.6.3. Receb Bey Camii	70
3.6.4. Beyçesultan Zaviyesi	70
3.6.5. Yenice Sultan Zaviyesi	70
3.6.6. Divanoğlu Mezraası	70
3.7. Erzeni Ala Köyü	70
3.7.1. Erzeni Ala Köyü Camii	70
3.8. Eskihisar Köyü	70
3.8.1. Eskihisar Camisi	71
3.8.2. Palu Oğlu Seyyid Ahmed Mescidi	71
3.9. Gerzele Köyü	71
3.9.1. Hacı Hasan Mescidi	71
3.9.2. Hacı Hatip Hatuni Mescidi	71
3.9.3. Hacı Mehmed Mescidi	71
3.9.4. Mecid Oğlu Şaban Mescidi	71
3.9.5. Gerzi Ali Camii	72
3.9.6. Hacı İbrahim Camii	72
3.10. Gonca Ali Köyü	72
3.10.1. Gonca Ali Köyü Camii	72
3.11. Göveçlik Köyü	72

3.11.1.	Hacı Ahmed Mescidi.....	72
3.11.2.	Küçük Musa Camii.....	73
3.12.	Gözalan Köyü.....	73
3.12.1.	Gürcüroğlu Hacı Mehmed Mescidi.....	73
3.13.	Gözler Köyü	73
3.13.1.	Hacı İbrahim Mescidi.....	73
3.13.2.	Mehmedoğlu Şaban Mescidi.....	73
3.13.3.	Gözler Mektebi.....	73
3.14.	Hacıyüblü Köyü	73
3.14.1.	Hacı Mehmed Mescidi	74
3.14.2.	Neslihan Hatun Mescidi	74
3.14.3.	Abdurrahman Camii.....	74
3.14.4.	Hacı Yakub Camii.....	74
3.15.	Hisar Köyü	74
3.15.1.	Hisar Köyü Camii.....	75
3.16.	Kaçan Köyü.....	75
3.16.1.	Mustafa Bey Camii.....	75
3.17.	Kale Köyü.....	75
3.17.1.	Kale Köyü Mescidi.....	75
3.18.	Karahasanlı Köyü.....	75
3.18.1.	Hüseyin Beşe Mescidi.....	75
3.18.2.	Es-Seyyid Musa Camii.....	75
3.18.3.	Hüsameddin Camii.....	76
3.19.	Karakova Köyü.....	76
3.19.1.	Hacı Mustafa Camii	76
3.19.2.	Molla Mehmed Camii	76
3.20.	Karakurd Köyü.....	76
3.20.1.	Mehmed Beşe Mescidi.....	76
3.20.2.	Koroğlu Medresesi	76
3.21.	Karaman Köyü	76
3.21.1.	Debbağ Mehmed Beşe Mescidi.....	77
3.21.2.	Hacı Ali Mescidi	77
3.21.3.	Hacı Hasan Camii.....	77
3.21.4.	Sarı Hacı Hüseyin Camii.....	77
3.22.	Karcı Köyü	77
3.22.1.	Ali Efendi Mescidi	78
3.22.2.	Hacı Ahmed Mescidi.....	78

3.22.3.	Hacı Hamza Mescidi	78
3.22.4.	Hacı Himmet Mescidi	78
3.22.5.	Cebeci Oğlu Hacı Mustafa Mescidi	78
3.22.6.	Hacı Osman Mescidi	78
3.22.7.	Hacı Şaban Mescidi.....	79
3.22.8.	Mustafa Halife Mescidi	79
3.22.9.	Süleyman Beşe Mescidi	79
3.22.10.	Usta Yusuf Mescidi	79
3.22.11.	Hacı Mehmed Camii	79
3.22.12.	Hacı Mustafa Camii	79
3.22.13.	Hacı Muslihuddin Camii	80
3.22.14.	Hisar Camii	80
3.22.15.	Hacı Yakub Camii.....	80
3.22.16.	Mehmed Beşe Camii	80
3.22.17.	Resul Oğlu Mahmud Camii.....	80
3.23.	Kayıhan Köyü	80
3.23.1.	Mustafa Bey Cami.....	81
3.24.	Kebir Köyü	81
3.24.1.	Kebir Köyü Mescidi	81
3.24.2.	Kebir Köyü Camii	81
3.25.	Kethüda Köyü	81
3.25.1.	Sarıca Oğlu Hasan Beşe Mescidi	81
3.25.2.	Hacı Halil Camii.....	81
3.26.	Kınıklı Köyü	81
3.26.1.	Hacı Zamane Mescidi.....	82
3.26.2.	Hasan-zâde Camii	82
3.26.3.	Koca Hüsam Mehmed Camii	82
3.27.	Kula Çiftliği Köyü (Salihağa)	82
3.27.1.	Kula Çiftliği Köyü Camii	82
3.28.	Kurban Köyü	82
3.28.1.	Hacı Mehmed Mescidi	82
3.29.	Küçük Köyü	83
3.29.1.	Küçük Köyü Camii.....	83
3.30.	Manastır Köyü	83
3.30.1.	Hacı Mustafa Mescidi	83
3.30.2.	Akçeli Hacı Ahmed Camii	83
3.30.3.	Mehmed Koca Cami.....	83

3.31. Saruhan Köyü	83
3.31.1. Seyyid Hacı Mehmed Camii	83
3.32. Şamlı-i Sağır Köyü	84
3.32.1. Hacı Ömer Ağa Camii.....	84
3.32.2. Hüseyin Oğlu Ali Camii.....	84
3.33. Şemikler Köyü	84
3.33.1. Hacı Ali Camii	84
3.33.2. Hacı Hasan Oğlu Hacı Mustafa Mescidi.....	84
3.34. Tekye Köyü	84
3.34.1. Tekye Köyü Camii	84
3.34.2. Hacı Şemsi Tekkesi.....	85
3.35. Telbed Köyü	85
3.35.1. Akhan Zaviyesi	85
3.36. Zekeriya Köyü	85
3.36.1. Zekeriya Köyü Mescidi.....	85
3.37. Zeytun Köyü	85
3.37.1. Saliha Hatun Mescidi	85
3.37.2. Serdar-zâde Mehmed Ağa Camii	85
SONUÇ.....	86
KAYNAKLAR	88
EKLER.....	91
ÖZ GEÇMİŞ	107

TABLÖLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1. Hurûfât Defterleri'ndeki Denizli Kazası Kayıtları ve Sayfa Numaraları.	5
Tablo 2. Denizli Kazası Merkezi Vakıf Kurumları	22
Tablo 3. Denizli Kazası Köyleri Vakıf Kurumları	65

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

- Age : Adı geçen eser
Agm : Adı geçen makale
B : Recep
Bkz. : Bakınız
C : Cemaziyelahir
CA : Cemaziyelevvel
DİA : Diyane İslam Ansiklopedisi
H. : Hicri
HD : Hurufa Defterleri
L : Şevval
M. : Miladi
M : Muharrem
R : Rebiülahir
RA : Rebiülevvel
s. : Sayfa
S. : Sayı
S : Safer
Ş : Şaban
VGMA : Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi
Z : Zilhicce
ZA : Zilkade

GİRİŞ

A. Denizli'nin İdari Yapısı

Denizli medeniyetlere beşiklik etmiş bir yer olarak tarihin çeşitli dönemlerinde Laodikeia, Ladik, Tonguzlu, Tonuzlu, Toğuzlu Tonguzluğ Tenguzluğ, Denizlü gibi farklı isimlerle anılmıştır.

Denizli, şehir olarak Osmanlı idaresine ilk olarak 1391'de girmiştir. Timur, 1402'de Ankara savaşını kazandıktan sonra Ladik/Laodikeia yakınlarında bir hayli kalmış ve askerleri ile burada kışlamıştır¹. II. Bayezid'in Şehzadelerinden Alemşah Denizli'de bulunmuştur².

Denizli Kazası Kütahya Sancağı'na 1451'de bağlanmıştır. Kaza, XVI. ve XVII. yüzyıllarda Nahiye-i Lazıkıyye, Nahiye-i İbsili, Nahiye-i Kaş-Yenice ve Nahiye-i Aydos olmak üzere dört nahiyeden oluşmaktaydı³. Bu nahiyeler XVII. yüzyılda kaza haline gelerek, İbsili Nahiyesi, Ezine olmuştur. Kaş-Yenice Nahiyesi ise Çarşamba (Cıharşamba) adını almıştır. Aydos ise XVI. yüzyılda Gök-Öyük Kazası adıyla anılmaya başlamıştır. Adı geçen kazalara daha sonra Honaz eklenmiştir. Denizli XVIII. yüzyıl boyunca Kütahya Sancağı'na bağlı bir kaza olmaya devam etmiş, XIX. yüzyılda Anadolu Beylerbeyliği'nin bölünmesi üzerine sancak haline gelerek Aydın Eyaletine bağlanmıştır. 1867 düzenlemesinden sonra Menteşe ile birleştirilen Denizli, tekrar kaza olarak Aydın Sancağı'na katıldıysa da 1883'de Denizli Sancağı yeniden kurulunca mutasarrıflık haline gelmiştir. Denizli'ye 1884'te Tavas, 1888'de Garbi Karaağaç katılmıştır⁴.

Tanzimatın öncesinde Denizli, Anadolu Eyaletindeki Valide Sultan haslarından biri olup, bölge gelirleri merkezden atanan voyvodalar tarafından toplanmaktaydı. Daha sonra 1842 düzenlemeleri ile Denizli bölgesi, 1793'ten beri sürdürdüğü Valide Sultan Hassı statüsünden çıkarak bir kaymakamlık haline gelmiştir. Bundan sonra Denizli ve çevresi Aydın valisine tabi kaymakamlar tarafından idare olunmuştur⁵.

Çalıştığımız XVII. Ve XVIII. Yüzyıllarda Denizli Kütahya Sancağı'na bağlı bir kazadır. Denizli kent tarihi araştırmalarında hala eksik noktalar bulunmaktadır. Özellikle

¹ Tuncer Baykara, *Denizli Tarihi İkinci Kısım 1070-1429*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1969, s.21.

² Tuncer Baykara, *Selçuklular ve Beylikler Çağında Denizli (1070-1520)*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul s.102.

³ Turan Gökçe, XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Lazıkıyye Denizli Kazası, (Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1994 s.66-69.

⁴ Tanju Demir, *Şer'iyye Sicillerine Göre XVIII. Yüzyılın Sonlarında Denizli, Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu*, Denizli, 2007, c.1, s.213.

⁵ Yasemin Avcı, *Bir Osmanlı Anadolu Kentinde Tanzimat Reformları ve Kentsel Dönüşüm: Denizli (1839-1908)*, Yeditepe Yayınevi, 2010.s.65-84.

Denizli Vakıfları ve vakıf kurumlarına dair çalışmalar henüz başlangıç aşamasındadır. Bu nedenle tezimizin merkezine Denizli vakıf kurumları alınmış; bunların tespiti ve bir nevi envanterini çıkarmak için de kaynak olarak Hurûfât defterleri seçilmiştir.

Bu çalışmada Hurûfât defterleri içerisinde yer alan Denizli kayıtları ele alınmıştır. Çalışmada Denizli mahalle ve köylerinin tespiti yapılmıştır. Mahalle ve köylerin tespiti ile birlikte vakıf kurumları cami, mescit, medrese, mektep, muallimhane, ticarethane ve zaviye saptanmaya çalışılmıştır. Vakıf kurumlarının tespiti Denizli vakıf çalışmalarının önemli bir basamağını oluşturacaktır.

B.Hurûfât Defterleri ve Denizli

Hurûfât Defterleri Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunmaktadır. Kayıtlar kaza esasına göre oluşturulmuştur. Hurûfât defterleri Tuncer Baykara'ya göre 1102 Hicri 1691 miladi ile 1255 hicri 1839 miladi yılları arasında tutulmuştur⁶. Hurûfât defterleri atık ve cedîd olmak üzere iki seri halinde olup atık kayıtlar H. 1086-1103 (1675-1691), cedîdler ise H. 1102-1258 (1690-1840) tarihleri arasındaki vakıf görevi tevcihlerini içermektedir⁷.

Defterlerin kapaklarının üzerinde hangi harfle başlayan kazalara muhtevi olduklarını göstermek için ilgili harflerin yazıldığını görüyoruz. Yine iç kapaklarda da kazaların sayfalarını gösteren fihristler bulunmaktadır. Zikredilen tutulma biçimi nedeniyle de bu defterler, harfler manasına gelen “hurûf” kelimesinin çoğulu olan “hurûfât” kelimesiyle adlandırılmıştır.

Hurûfât Defterlerinin erken örnekleri ve bu örneklerin ortaya çıkışı ile ilgili bir tartışmanın mevcut olduğu görülmektedir. Hurûfât Defterleri Ruznamçe Defteri olarak da adlandırılmıştır. Hurûfât ya da Ruznamçe Defterleri üzerine yapılan çalışmaların çoğunlukla Anadolu Kazaskerliği tarafından tutulan defterler üzerinden yoğunlaşmış olmasından defterlerin adlandırılmasında bir standardın olmadığı görülmüştür. Hurûfât Defterlerini bilim dünyasına kazandıran Baykara⁸ VGMA'da 1142 numara ile kayıtlı ‘Muhtelif Elif ila Ye Harfi’ olarak adlandırılan defterlerin Hurûfât defterleri arasında tasnif edildiğine ve defterin kapağında ise askeri atık yazdığına dikkat çekmiştir. Defterlerin adlandırılmasında ayrıntılı bir değerlendirmeye yer vermemiştir⁹.

⁶ Tuncer. Baykara. *Osmanlı Taşra Teşkilatında XVII. Yüzyılga Görev ve Görevliler (Anadolu)*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara,1990.s.2

⁷ Yasemin Beyazıt, “ Hurûfât Defterlerinin Şehir Tarihi Araştırmalarındaki Yeri”, *History Studies Volume 5 Issue 1*, p. 39-69, January 2013, s.42-43.

⁸ T. Baykara.a.g.e.s.1.

⁹ Şerife Eroğlu Memiş, ‘ Osmanlı Toplumsal Tarihi Kaynaklarından Hurûfât yada Ruznamçe Defterleri ve Önemi: Kaza-i Kudüs-i Şerif Örneği’, *Vakıflar Dergisi* 39- Haziran 2013, s.117

Yasemin Beyazıt bu defterleri cihet ruznamçeleri olarak adlandırmıştır. Hurûfât defterlerinin atası olarak kabul ettiği ruznâmçeler ise kadıaskerlerin cihet ve tevliyet tevcih etme görevlerinin bir ürünüdür. Cihet, vakıf görevlilerine verilen maaşı, tevliyet ise vakfın idaresinden sorumlu olan mütevellilik gibi görevleri açıklamaktadır. Hurûfât Defterleri incelendiğinde XVI. yüzyıla ait iki defter tespit edilmiştir. Hurûfât kataloğunda bulunan bu iki defter cihât ruznâmçesi örneğidir. Bu defterler XVII. yüzyılda atama kayıtlarına kolay ulaşmak amacıyla alfabetik düzenlenmiş ve hurûfât olarak adlandırılmıştır. Hurûfât Defterleri Osmanlı taşra teşkilatı ve kamu görevlileri hakkında bilgi vermekle beraber yerel tarihe de ışık tutmaktadır. Ayrıca kadıların gözetimindeki vakıflarla alakalı yazışmaları da kapsamaktadır. Tutulma amaçları gereği, hurûfât defterleri içerisinde vakıf kurumları, ayrıntılarıyla kaydedilmiştir. Defterlerdeki kayıtlar, kurumlara yeni bir atama yapılması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle defterler kaza bazlı olarak vakıf kurumları kataloğu durumunda olup bu minvalde şehir tarihçiliğine önemli ölçüde veri sunmaktadır. Vakıf kurumlarının toplu bir şekilde kataloğunu sunması sebebiyle hurûfât defterleri genellikle XVI. yüzyıla değin bilgiler sunan vakıf tahrirlerinin önemli bir tamamlayıcısı olarak kabul edilmektedir¹⁰.

Hurûfât Defterlerinde; müezzinlik, kayyımlık¹¹, muâllimlik¹², dersiamlık¹³, müderrislik, zaviyedarlık, imamlık, devirhanlık, tekyenişinlik, hatiplik, mütevellilik, mazharlık¹⁴, nazırlık, cüzhanlık, ferraşlık atamalarında, birkaç satır halinde bu görevlere kimin, ne zaman, neden ve hangi şartlarla atandığından ve ilgili görevde ne kadar ücret aldığından veya ücret almadığından ve atamanın kimin tarafından yapıldığından bahsedilmektedir.

Atama ücretlerinin belirtilmesi Osmanlı dolayısıyla Denizli toplumunun ekonomik tarihine ve Osmanlı ekonomik yapısına ışık tutacaktır. Hurûfât Defterleri ile

¹⁰ Yasemin Beyazıt, a.g.m, s.46.

¹¹ Kayyım: 1. Vakfın malını görüp gözetmek ve hıfz etmek üzere tayin olunan kimse. 2. Camiin temizlik ihtiyacını yapan hademe. Bkz.Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, s.389

¹² Muallim: Talim eden, öğretene, hoca. Bkz: Ferit Devellioğlu Osmanlıca –Türkçe Ansiklopedik Lugat, s.657.

¹³ Dersiam: Bir medreseyi bitirdikten sonra tabi tutulduğu hususi bir imtihan sonunda medrese talebesine ders okutmak yetkisini kazanan kimse. Ayrıca camilerde halka açık ders verme yetkisine sahip müderrisler için kullanılan bir unvan. Bkz.Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, s.192

¹⁴ Mazhar: Hakk'ın sıfat fiil, isim ve fiillerinin zuhur ve tecelli ettiği yer anlamında tasavvuf terimi. Bkz.Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, s.451

ilgili çalışmalar yapılmakta olup şehir tarihi ve vakıf kurumlarının tespiti açısından önemlidir¹⁵.

Turan Gökçe'nin çalışmasında XVI. ve XVII. yüzyıldaki Denizli mahalleleri ve vakıfları ile ilgili tespitleri bulunmaktadır¹⁶. Hurûfât Defterleri temel alınarak Denizli'deki eğitim kurumları ve dini yapılar ile ilgili Murat Öntüğ'un bir bildirisi bulunmaktadır. İlgili çalışma Denizli Merkezi ile sınırlandırılmış olup köyleri hakkında bir bilgi vermemektedir. Çalışmada değinilen vakıf kurumlarının azlığı dikkatten kaçmamaktadır. İlgili çalışmada 10 muallimhane/mektep, 19 medrese, 35 cami, 47 mescid, 13 tekke/zaviye'den bahsedilmiştir¹⁷.

Denizli ile ilgili olan Hurûfât Defterleri 545 numaradan başlayarak 1158'e kadar devam eden 23 defterden oluşmaktadır. Bu defterlerin toplam 60 varağı Denizli ile ilgilidir. Araştırmalarımız çerçevesinde ilk kayıt Cemaziyelevvel 1108 (Kasım-Aralık 1696) tarihli olup ve son kayıt Zilkade 1250 (Mart 1835) tarihleri arasındadır.

---

¹⁵ Gazi Özdemir, *Hurûfât Defterleri Işığında Ilgın*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005); Halis Akıncı, *Hurûfât Defterlerine Göre Kır-ili Kazası*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.; İsmet Temel, *Hurûfât Defterlerinde Karaman Ereğlisi*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008); Eşref Temel, *Hurûfât Defterlerine Göre Aksaray Kenti Klasik Eğitim Kurumları (XVIII.-XIX. Yüzyıllar Arası)*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008); Muharrem Parlak, *Hurûfât Defterleri Işığında Seydişehir*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009); Zehra Çınar, *Hurûfât Defterlerine Göre Seferihisar-ı Günyüzü Kazası*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009); Ahmet Öge, *Hurûfât Defterlerinde Niğde Bor*, (Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010); Ahmet Şanlı, *Hurûfât Defterlerine Göre Ayıntâb Kazası'ndaki Vakıfların İşleyişi ve Yönetimi* (Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi 2010); Pakize Yıldız, *Hurûfât Defterlerine Göre Maraş Kazası*, (Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010); Necibe Arvas, *Hurûfât Defterlerine Göre Bursa (1695-1750)*, (Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011); Derya Karakaya, *Hurûfât Defterleri Işığında Eski-il Kazası*, (Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011); Mevlüt Eser, *Hurûfât Defterlerine Göre Ermenek*, (Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011); Özlem Ceyhan, *Hurûfât Defterlerine Işığında Göci-yi Kebir Kazası*, (Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011); Hadi Taç, *Hurûfât Defterlerine Göre Kosova Vilayeti: XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısı*, (Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi 2012); Raziye Arıcı, *Menteşe Sancağı'na Bağlı Meğri (Fethiye) Kazası ve Köylerinin Hurûfât Defterleri*, (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014); Mehmet Tektuna, *Hurûfât Defterlerine göre Kilis'te Sosyal ve İktisadi Hayat*, (Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017); Özcan Oğur, *Karaman Eyaleti Konya Merkez Kazası Hurûfât Defterlerine Göre Konya ve Civarının İdari ve Sosyal Durumu (1690-1839)*, (Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2018).

¹⁶ T.Gökçe, *a.g.e.* s.87-88.

¹⁷ Mustafa Murat Öntüğ, "18. Yüzyıl Denizli'deki Eğitim Kurumları ve Dini Yapılar", *Uluslararası Denizli ve Çevresi, Tarih ve Kültür Sempozyumu*, s.189-199.

Araştırmamızda kullanılan Hurûfât Defterleri'ndeki Denizli Kazası kayıtları ve sayfa numaraları aşağıda verilmiştir.

Tablo 1: Hurûfât Defterleri'ndeki Denizli Kazası Kayıtları ve Sayfa Numaraları.

Defter No	Sayfa No
545	5-13
548	52-58
549	4-9
550	4-7
565	160-169
567	79-81
568	178-183
1084	76-80
1087	5-7
1088	15-19
1090	76-86
1091	14
1093	74
1095	129-133
1096	202-211
1100	820-224
1117	8-12
1119	68-69
1139	49
1140	303-304
1142	90
1143	408
1158	227-230
1100	220
1117	8-12
1119	69
1139	49
1140	303-304
1142	90
1143	408
1158	247-250

BİRİNCİ BÖLÜM

DENİZLİ ŞEHİR MERKEZİ'NDEKİ VAKIF KURUMLARI

1.1.1. Denizli Şehri ve Mahalleleri

Kent Kimliğini belirleyen unsurlar doğal çevre ile insan eliyle üretilmiş olan çevredir. Ayrıca kentin ait olduğu ekonomik ve bölgesel bütün kent kimliğini belirlemektedir. Kent kimliği orada yaşayan kişilerin, grupların ya da toplulukların sayısına, sosyal ve kültürel niteliklerine, hukuk kurallarına ve geçim şartlarına bağlı olarak şekillenmektedir¹⁸.

İslam tarihi üzerindeki çalışmalara göre İslam şehrinin üç temel ögesi cami, pazar ve hamamdır. Cami hem dinsel görevlerin yerine getirildiği hem de toplumsal ilişkilerin geliştirildiği bir yapıdır. Caminin hemen yanında pazar yerleri ve hanlar yer almıştır. Aynı dalda üretim yapan satıcılar bir çarşıda bulunurlardı. Esnaf çarşıları önemlerine ve dinsel hizmetlerle ilişkilerine göre camiden şehrin kapılarına doğru bir sıralama içinde görünmektedir. Cami yakınında kitapçılar, ciltçiler, sonra dokumacılar, marangozlar, demirciler, bakırcılar, sıralanırılar en dışta debbağlar ve boyacılar gelmektedir¹⁹.

Osmanlı Şehrinde mahalle, bir caminin, zaviyenin ya da imaretin çevresinde kurulan meskenlerden oluşan veya birlikte yaşama isteği duyan aynı meslek mensupları veya aynı inanç ve gelenek sahiplerinin evlerinden oluşan bir birimdir²⁰. Denizlide'de mahalleler bu tanımdaki niteliklerin hemen hemen hepsini taşımıştır. Örneğin Pelidlibağ Mahallesi'ndeki Hasan Efendi Mescidi, Hasan Efendi Camii ve Hasan Efendi Medresesi'nin bir arada olması şehirleşmeye ve kültürel gelişmeye katkı getirmiştir. Ayrıca esnaf gruplarının adını almış mahalleler de bulunmaktadır Debbağlar, Kürkçüler bunların başında gelmektedir.

Denizli kentinin şimdiki mevkiinde ne zaman ortaya çıktığı ve buraya kimlerin ilk önce yerleştiği netlik kazanamamıştır. Öte yandan Laodikeia ile Denizli arasında güçlü bir paralellik bulunmaktadır. Laodikeia adının Türkçeleşmiş haliyle Ladik ya da Lazikiyye olarak anılmış olması da bu yargıyla uyumludur²¹. Eski Türk şehrinde şehristanın ortasında içkale nasıl bir yönetim bölgesi ise, Osmanlı şehirlerinde de kale

¹⁸ Y. Avcı. a.g.e.s.10.

¹⁹ Özer Ergenç. Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihçiliğine Katkı XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya, Ankara Enstitüsü Vakfı Yayınları, 1995, s.48-49.

²⁰ Ö. Ergenç. a.g.e.s.50.

²¹ Y. Avcı. a.g.e.s.19.

aynı görevi yerine getirmektedir²². Bugün Kaleiçi olarak bilinen ve kayıtlarımızda Denizli Kale'si olarak geçen mevki Denizli'nin ilk zamanlar bir nevi yönetim bölgesidir.

Evliya Çelebi'ye göre Kale Rum Kale'si olup, kuzey tarafında Boyacılar Kapısı, doğuya bakan Semerciler Kapısı, kible tarafında Yeni Cami kapısı, batı tarafında ise Bağlar Kapısı diğer adıyla Hızırlık Kapısı olmak üzere 4 kapısı bulunmaktadır. Kale dükkânlarla doludur ve haftada bir büyük pazarı olur²³.

Şehrin asıl ticari faaliyetlerinin yoğunlaştığı yer iç-kale'dir. Etrafı surlarla çevrili olup sabah açılıp akşam kapanan kapıları ve gece bekçileriyle, meskenin dışında tamamiyle ticari fonksiyonlu yapılardan meydana gelmiş ünite, tam manasıyla ticari bir kompleks özelliğinde idi. Denizli, cami, bedesten, imaret siteleri ve iç-hisarıyla meşhur çarşısı etrafında gelişmiştir²⁴.

Hurûfât kayıtlarında Kale'den bir mahalle olarak da söz edilmektedir. Ancak daha çok Denizli Kale'si, çarşısı ya da hisarı şeklinde adlandırılmaktadır. Kale içerisinde Arasta Kurbu, Kök Boyacılar, Boyacılaraltı, Pazar, Demirciler Esnafı ile Un Loncası/Un Pazarı mevkileri bulunmaktadır. Kale'nin meslek gruplarının yerleşimine göre şekillenmiş olduğunu görmekteyiz. Kuzey tarafındaki Boyacılar Kapısı'nın olduğu yönde Kök Boyacılar veya Boyacılaraltı Mevkii olmalıdır. Kayıtlarımızda sük²⁵ haricinde sük dahilinde ibarelerine sıkça rastlanılmış olup bahse konu bölge bugün Kaleiçi olarak adlandırılmaktadır.

Kale'de çevresi ile birlikte 7 cami, 1 musalla, 7 mescid ve 3 mektep ve muâllimhane olmak üzere toplam 18 vakıf kurumu tespit edilmiştir. Kale sahip olduğu vakıf kurumlarıyla Denizli merkezde büyük bir paya sahiptir. Vakıf kurumları aşağıda mevki adlarıyla birlikte verilmiştir:

Gedik Ahmed Paşa Camii/ Arasta,

Gümüşi Hacı Osman Ağa Camii/ Tuzpazarı,

Hacı İsmail Camii/ Un Pazarı- Un Loncası,

Maksut-zâde Hacı Mehmed Camii/ Un Pazarı- Un Loncası,

Molla Ömer-zâde Hacı Mehmed Camii/ Tuzpazarı,

Seyyid Ahmed Oğlu Hacı Mehmed Camii/ Demirciler esnafı, Çarşı,

²² Ö.Ergenç. a.g.e.s.51.

²³ Seyit Ali kahraman, *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Ankara, Yapı Kredi Yayınları, 2013, s.9/114.

²⁴ T. Gökçe, a.g.e.s.139-140.

²⁵ Suk: Çarşı, Pazar, alım satım yeridir. Bkz. Ferit Devellioğlu Osmalıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat.s.962

Tuzpazarı Camii/ Tuzpazarı,
 Musalla/ Deretekke kabristan civarı
 Elvanoğlu Hacı İsmail Mescidi/ Boyacılaraltı,
 Mehmed Beşe Mescidi/ Boyacılaraltı
 Ebu Bekir Mescidi/ Kale,
 Hacı Hüseyin Ağa Mescidi/ Tuzpazarı,
 Hacı Kaplan Mehmed Mescidi/ Boyacılaraltı,
 Kök Boyacılar Mescidi/ Kök Boyacılar,
 Mezid Mescidi/ Kale,
 Abdullah Oğlu Hacı Hüseyin Muâllimhanesi/ Kale,
 Hacı Mehmed Muâllimhanesi/ Tuzpazarı,
 Hacı Veli Oğlu Mustafa Beşe Mektebi/ Tuzpazarı,

Kayıtlarımızda Arasta'dan söz edilmektedir²⁶. Denizli'ye ait kayıtlarımızda bir adet papuççular arastası tespit edilmiştir²⁷. Buranın bugünkü Kaleiçi denilen mevkide olduğu düşünülmektedir. Kayıtlarımızda "Arasta Camii" olarak geçmese de Kaleiçi'nde günümüzde restore edilen Arasta Camii halen varlığını devam ettirmektedir. Arasta Kurbuna ait 1 cami tespit edilmiştir. (Resim1 ve Resim 2)

Un Loncası; Un Loncası veya Un Pazarı şeklinde geçtiği de görülmüştür. Bugün varlığını devam ettiren Un pazarı Camii Kale içindedir. Un pazarına ait ilk kayıt Şevval 1156 (Kasım-Aralık 1743) tarihli iki akçe ile müezzin atamasıdır²⁸. Un Loncasına ait 1 mescid ve 2 cami tespit edilmiştir. Hacı İsmail Efendi Camii ve Maksut-zâde Hacı Mehmed Camii, Ebu Bekir Efendi veya Ebu Bekir Ağa mescidi önemli yapılarıdır.

Hurûfât kayıtları incelendiğinde Kaleiçi'nin Denizli halkının en önemli ticaret ve kültürel merkezi olduğu görülmektedir. Kaleiçi Arasta Camii ile Kale içi Un pazarı Cami'i şerifi bugün varlığını halen devam ettirmektedir.

Kök Boyacılar Çarşısı; meslek grubunun bir araya gelerek oluşturduğu çarşıdır. Çarşının Denizli sukunda olduğu belirtilmiştir. Kök Boyacılar esnafı bir mescid yaptırmıştır.

²⁶ Arasta: Eskiden üstü örtülü veya dükkânlarının önü saçaklı olan çarşılara bu isim verilirdi. Arastalar Her büyük caminin yanında; medrese, darüşşifa, imaret, hamam gibi toplu halde yapılan hayır kurumlarına gelir sağlaması için yaptırılırdı. Bkz.Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, s.43

²⁷ VGMA, HD:548, s.54.

²⁸ VGMA, HD:1084, s.78.

Denizli çarşıda Demirciler esnafına ait cami bulunmaktadır. Seyyid Ahmed oğlu Hacı Mehmed tarafından yaptırılmış olmalıdır. Demirciler esnafı Pazar haricindedir Kale'nın dış tarafındadır. Muharrem 1246 (Haziran-Temmuz 1830) tarihli atamada mescidi minber konularak camiye dönüştürülmüştür²⁹.

Boyacılaraltı Mevki, esnaf grupların oluşturduğu mevkidir. Kayıtlarımızda Kale haricinde, Denizli suku haricinde Boyacılaraltı Mevki olarak geçen mahalın ilk kaydı Rebiülahir 1187 (Haziran-Temmuz 1773) tarihli Mehmed Beşe Mescidine imam ataması sebebiyledir. Boyacılaraltı Mevkide 3 mescid tespit edilmiştir.

Denizli'de Deretekke'de kabristan civarında musalla³⁰ tespit edilmiş olup hatip ataması Rebiülahir 1177 (Ekim-Kasım 1763) tarihlidir³¹.

Turan Gökçe XVI. ve XVII. yüzyıllardaki Denizli mahallelerini tespit etmiştir. Bu mahalleler Ahi Dudu, Alaca Mescid, Asıl-Beg, Cami-i Kebir, Tabaklar/Debbağlar, Ece/Eceler, Gazürlük/Kizirlik, Gide Mestan, Hacı Alamud/Hacı Bayuk, Hamam/Kayacık, Hergele, Hoca Sinan, Kadı Emre, Kefere, Kuddüs/Abdülkuddüs, Kupa Mescid/Carullah, Kurşunlu, Kürkçüler, Medrese, Meydan, Samuri/Kurbaş, Yayacı/Yayalardır³². Toplam 22 mahalle tespit edilmiştir. Hurûfât kayıtları incelendiğinde bu mahallelerden Abdülkuddüs, Cami-i Kebir, Tabaklar/Debbağlar, Kürkçüler, Meydan, Kayacık mahallelerinin halen devam ettiğini görmekteyiz. Araştırmalarımızda tespit ettiğimiz 69 mahalle ismi aşağıda verilmiştir.

Abdal Ağa, Abdi Ağa, Abdülkuddus, Ahioğlu, Ahitoy, Ayvasıra, Bayramyeri, Bünyanbağ, Cami-i Cedid, Cami-i Kebir, Çarşı, Çaybaşı, Çömlekçiler, Debbağlar, Dede Ağa, Dede Mustafa, Değirmenönü, Delikçınar, Efendiler, Elvanoğlu, Esadoğlu Hacı Yunus, Eşeyola Pınarı, Evsi-zâde Hacı Hüseyin, Fesleğen, Gazalcıoğlu, Gaziemre, Gebrebostan, Gözbağlı, Gümüşçay, Gürzhane, Habbazi, Hacı Kaderoğlu, Hacı Kaplan, Hacı Musa, Hacı Nasuh, Halil Ağa, Hamidler, Hamza Beşe, Hocalar, Horsolos, İlbade, İncirlipınar, İvaz, Kale, Kayalık, Kaymakçı-zâde Hacı Mehmed Efendi, Kirişhane, Kızıllanadoğlu, Kizirlik, Koyunlubağ Arası, Kuramaz, Kürkçüler, Kurşunlu, Kuyupınar, Lengerlioğlu, Meydan, Mollabağı, Müftü Efendi, Öküzhattı, Pelidbağ, Salvarım, Saray, Şeyhler, Sırakapılar, Şarlık, Topraklık, Uçancı, Yağhane, Yorgan Battı, olarak sıralayabiliriz.

²⁹ VGMA, HD:550, s.4.

³⁰ VGMA, HD:1117, s.9.

³¹ VGMA, HD:1117, s.9.

³² T.Gökçe, *a.g.e.* s.87-88.

Denizli mahalleleri içerisinde birkaçı sosyo-ekonomik açıdan öne çıkmaktadır. Meydan Mahallesi bunlardan birisidir. Meydan Mahallesi Mescidi, Çömlekçiler Camii, Hacı Bektaş Camii, Hamid Baba Camii, Molla-zâde Oğlu Seyyid Hacı Mehmed Camii önemli dini yapıları olup ticaretin geliştiği bir mahalledir. Meydan Mahallesi'nde ayrıca Vakıf Han bulunmaktadır.³³

Horsolos Mahallesi 3 medrese, Cami-i Cedid Mahallesi 3 mektep ve muallimhane, Çaybaşı Mahallesi 1 medrese ile 2 mektep ve muallimhane, Kale 3 mektep ve muallimhane ile Denizli'nin eğitim merkezi konumundadır.

Osmanlı Devleti'nde vakıflar genellikle hayırseverler tarafından yapılmıştır. Bu vakıf kurumları hayırseverin adıyla anılmıştır ve zamanla vakıf kurumlarının adı mahalle adına dönüşmüştür. Yeni mahalleler bu şekilde doğmuştur. Gazallı, Ahioğlu Mahallesi, Efendiler Mahallesi, Kaymakçı-zâde Hacı Mehmed Efendi Mahallesi, Elvaoğlu Mahallesi, Esadoğlu Hacı Yunus Mahallesi; Evsi-zâde Hacı Hüseyin Mahallesi, Hacı Kaderoğlu Mahallesi; Hacı Kaplan Mahallesi, Kızılkanoğlu Mahallesi bu mahallelere örnek olarak gösterilebilir.

Denizli'nin depremler nedeniyle yerleşim alanı en az üç kez değişmiştir. 1366 Laodikyada oluşan deprem Denizlilerin kaleiçi mevkiine göçmesine neden olmuştur. 1703 yılında oluşan deprem nedeniyle evleri yıkılan Denizliler Musa Mahallesi'ne taşınmışlardır. Musa Mahallesi yeni bir yerleşim yeri olarak ortaya çıkmıştır. 1976 depremi ile bugünkü Deprem Evleri Mahallesi Kurulmuştur. Ayrıca 1907, 1946, 1695, depremleri ağır hasarlı depremler olarak kayda geçmiştir³⁴. Depremler nedeniyle vakıf kurumları büyük zararlar görmüştür.

Hurûfât Defterlerinde tespit edilen mahalleler aşağıda birer birer tanıtılmaktadır. Bu tanıtım yapılırken mahallenin adı ile mahalleye dair tespit edilen ilk kayda yer verilmektedir.

Abdal Ağa Mahallesi: Abdaloğlu³⁵ ve Abdal Ağası³⁶ veya Ağa Mahallesi gibi isimlerle de anılan mahallenin Muharrem 1205 (Eylül-Ekim 1790 tarihli ilk kaydında mahalle mescidine imam atanmıştır³⁷. Abdal Ağa Mahallesi'nde 1mescid, 1 cami, 1 medrese olmak üzere 3 vakıf kurumu tespit edilmiştir.

³³ VGMA, HD:545, s.8.

³⁴ Yahya Özpınar, "Denizli İli ve Yakın Çevresinde Oluşan Depremler", *Geçmişten Günümüze Denizli*, Sayı 2 (Nisan Mayıs Haziran 2004) s.9-11.

³⁵ VGMA, HD:549, s.4.

³⁶ VGMA, HD:567, s.78.

³⁷ VGMA, HD:548, s.53.

Abdi Ağa Mahallesi: Mahalleye ait tek kayıt Şaban 1250 (Aralık 1834) tarihlidir. Kaza voyvodası, Hacı Ömer oğlu Osman Ağa Camii'sini yeniden inşa ederek içerisine minber koymuştur³⁸.

Abdülkuddus Mahallesi: Abdülkuddüs mahallesi'ne ait ilk kayıttaki Rebiülahir 1143 (Ekim-Kasım 1730) tarihli imam ataması yapılmıştır³⁹. Mahalleye ait sadece 1 mescid tespit edilmiştir.

Ahioğlu Mahallesi: Ahioğlu Mahallesi'nin ilk kaydı Rebiülahir 1191 (Mayıs-Haziran 1777) tarihli imam atamasıdır. Mahalleye ait sadece 1 cami tespit edilmiştir. Yapı Pelidlibağ Mahallesi'nde değerlendirilmiştir. Pelidlibağ Mahallesi'nden ayrılma bir mahalle olmalıdır.

Ahitoy Mahallesi: Mahalleye ait atama Cemaziyelahir 1141 (Ocak 1729) tarihlidir. Yarım akçe ile hatip ataması yapılmıştır⁴⁰. Mahallenin Ahtavi ve Ahitop şeklinde de yazıldığı dikkati çekmiştir. Mahalleye ait 1 mescid, 1 cami olmak üzere toplam 2 vakıf kurumu tespit edilmiştir.

Ayvasıra Mahallesi: 1830 Genel nüfus sayımlarında mahallenin ismine rastlanmaktadır⁴¹. Mahalleye ait kayıt Safer 1143 (Ağustos-Eylül 1730) tarihli ilk kayıttaki Çanaklıoğlu Molla İbrahim Mescidi'ne imam ataması yapılmıştır⁴². Ayvasıra Mahallesi'nde 4 mescid, 1 cami, 2 medrese toplam 7 kurum tespit edilmiştir.

Bayramyeri Mahallesi: Bugün varlığını devam ettirmektedir. Mahallenin en önemli camisi Cami-i Cedid olarak da bilinen Nureddin Camii'dir. Nureddin Camii bir dönem Çarşu Mahallesi kayıtlarında da geçmiştir. Çarşu Mahallesi ile sınır komşusu olmalıdır.

Bünyanbağ Mahallesi: Mahalleye ait 1 medrese tespit edilmiştir.

Cami-i Cedid Mahallesi: Cami-i Cedid diğer adıyla Yeni Camii veya Hacı Nureddin Camii önemli camisidir. Cami adı mahalle adıyla özdeşleşmiştir. Mahallede bir cami üç muallimhane tespit edilmiştir.

Cami-i Kebir Mahallesi: Denizli'de Ulu Cami'ye Cami-i Kebir adı verilmiştir. Adı geçen mahalleye ait ilk kayıt Şevval 1135 (Temmuz-Ağustos 1723) tarihli olup, bu

³⁸ VGMA, HD:550, s.7.

³⁹ VGMA, HD:1088, s.15.

⁴⁰ VGMA, HD:1139, s.49.

⁴¹ Turan Gökçe, "1830 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Denizli Şehri Nüfusu Hakkında Bir Değerlendirme", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, sayı 6, s.169-182.

⁴² VGMA, HD:1087, s.5.

kayıtta Ulu Cami'ye müezzin ataması yapılmıştır⁴³. Cami-i Kebir Mahallesi'nde 2 cami tespit edilmiştir.

Çarşı Mahallesi: Kayıtlarımızda çoğunlukla Çarşı kurbu ibaresiyle geçmektedir. Mahalleye ait ilk kayıt Şaban 1160 (Ağustos-Eylül 1747) tarihli olup bu kayıta Yeni Cami'ye hatip ataması yapılmıştır⁴⁴. Mezid Mescidi, Nureddin Camii, Çömlekçi Camii atamalarına rastlanılmıştır. Mahallede Vakıfhan da bulunmaktadır. Çömlekçi Camii ve Nureddin Camii'nin birer kaydı bulunmaktadır. Çömlekçiler Camii Meydan Mahallesi'nde değerlendirilmiştir. Mezid Mescidi Çarşı Mahallesi'nde de geçmesine rağmen tabloda Kale Mahallesi'nde değerlendirilmiştir. Nureddin Camii, Cami-i Cedid Mahallesi'nde değerlendirilmiştir.

Çaybaşı Mahallesi: Çayırbaşı Mahallesi olarak da anılmıştır⁴⁵. Mahalleye ait ilk kayıt Zilkade 1165 (Eylül-Ekim 1752) tarihli olup Çakmaklı Hacı Ahmed Cami'sine hatip ataması yapılmıştır. Bugün de varlığını devam ettiren Çaybaşı Mahallesi'nde 2 cami, 1 medrese, 2 mektep ve muâllimhane olmak üzere toplam 5 vakıf tespit edilmiştir.

Çömlekçiler Mahallesi: Mahalleye ait toplam iki kayıt bulunmaktadır. İlk kayıt Cemaziyelahir 1233 (Nisan-Mayıs 1818) tarihli Abdüssamed Baba Camii'ne müteveli atamasıdır. Diğer atama Receb 1246 (Aralık-Ocak 1830/1831) tarihli yine aynı camiye müteveli atamasıdır. Çömlekçiler Camii kayıtlarda Meydan Mahallesi'nde tespit edilmiştir. Mahalleye ait 1 cami tespit edilmiştir.

Debbağlar Mahallesi: Debbağhane Mahallesi adını içerisinde bulunan debbağhanelerden almış olmalıdır. Hayvan derilerini işleyerek kullanılır hale getiren sanatkâra debbağ denilmektedir.⁴⁶

Kayıtlarımızda Tabağlar Mahallesi olarak da geçmektedir. Denizli'nin eski mahallelerinden biridir. Varlığını günümüzde Tabakhane Mahallesi olarak devam ettiren mahalle son yıllarda şehrin ortasında kaldığından çevre kirliliği ve güvenliği anlamında çok olumsuzluklar getirdiğinden organize sanayii bölgesine taşınması planlanmaktadır.

Mahalleye ait Zilkade 1110 (Mayıs 1699) tarihli ilk kayıt ta Debbağlar Cami'sine hatib ataması yapılmıştır⁴⁷. Mahallede 1 mescid,1 cami, 1 mektep, 1 zaviye olmak üzere toplam 4 kurum tespit edilmiştir.

⁴³ VGMA, HD:1119, s.68.

⁴⁴ VGMA, HD:1100, s.221.

⁴⁵ VGMA, HD:550, s.7.

⁴⁶ Debbağ: Meşin, kösele, sahtiyan ve saire yapmak için hayvan derilerini işleyensanat sahipleri için kullanılan bir tabirdir. Bkz.Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, s.146.

⁴⁷ VGMA, HD:1140, s.304.

Dede Ağa Mahallesi: Hacı Ağa Mahallesi olarak da bilinen mahalleye ait ilk kayıt Şevval 1175 (Nisan-Mayıs 1762) tarihli müezzin atamasıdır⁴⁸. 1 mescid tespit edilmiştir.

Dede Mustafa Mahallesi: Mahalleye ait ilk ve tek kayıt Cemaziyelevvel 1178 (Ekim-Kasım 1764 tarihli). İlgili atama isimsiz mescid atamasıdır⁴⁹. 1 mescid tespit edilmiştir.

Değirmenönü Mahallesi: Mahalleye ait Safer 1187 (Nisan-Mayıs 1773) tarihli ilk kayıta mescide müezzin atanmıştır⁵⁰. Horsolos Mahallesi'nden doğma bir mahalledir. Horsolos Mahallesi ile Değirmenönü Mahallesi'nde ortak kayıtlar bulunmaktadır. Mahalleye ait 1 mescid ve 1 cami olmak üzere toplam 2 kurum tespit edilmiştir.

Delikliçınar Mahallesi: Mahalleye ait Muharrem 1148 (Mayıs-Haziran 1735) tarihli Hacı Mustafa Efendi'nin mescidine müezzin ve kayyım ataması yapılmıştır⁵¹. Delikliçınarda 3 mescid, 4 cami ve 2 medrese toplam 9 vakıf kurumu tespit edilmiştir.

Efendiler Mahallesi: Mahalleye ait Cemaziyelahir 1167 (Mart-Nisan 1754) tarihli ilk kayıt Medrese kayıdır⁵². İnce Kara-zâde Hacı Mehmed Efendi medresesi önemli yapısıdır. Burada 1 cami ve 1 medrese tespit edilmiştir.

Elvanoğlu Mahallesi: Mahalleye ait ilk kayıt Şaban 1187 (Ekim-Kasım 1773) tarihli⁵³. Kayıtlarımızda Elvanoğlu Mahallesi olarak geçse de bir kayıta Elvan Mahallesi ibaresine rastlanılmıştır. Rebiülevvel 1163 (Nisan-Mayıs 1750) tarihli kayıta imam İbrahim her iki mahallede de Elvan Mahallesi ile Abdülkuddus Mahallesi mescidinde hizmet vermiştir⁵⁴. Mahalleye ait 1 mescid bulunmaktadır.

Esadoğlu Hacı Yunus Mahallesi: Esadoğlu Hacı Yunus Mahallesi ve Esadoğlu Mahallesi olarak da adlandırılmaktadır. Mahalleye ait ilk kayıt Safer 1191 (Mart-Nisan 1777) tarihli⁵⁵. Mahallede 1 mescid bulunmaktadır.

Eşyolapınarı Mahallesi: Mahalleye ait Recep 1197 (Haziran-Temmuz 1783) tarihli ilk kayıta imam ataması yapılmıştır.⁵⁶ Yapılardaki benzerlik nedeniyle sonradan Esadoğlu Hacı Yunus Mahallesi adını almış olmalıdır. Mahallenin 1 mescidi bulunmaktadır.

⁴⁸ VGMA, HD:1117, s.8.

⁴⁹ VGMA, HD:1117, s.10.

⁵⁰ VGMA, HD:1084, s.76.

⁵¹ VGMA, HD:1088, s.16.

⁵² VGMA, HD:1100, s.224.

⁵³ VGMA, HD:1084, s.77.

⁵⁴ VGMA, HD:1100, s.222.

⁵⁵ VGMA, HD:1096, s.203.

⁵⁶ VGMA, HD:1096, s.209.

Evsi-zâde Hacı Hüseyin Mahallesi: Mahalleye ait Zilkade 1183 (Şubat-Mart 1770) tarihli ilk kayıttaki kayyım-ı sani atanmıştır⁵⁷. Mahalleye ait 1 cami tespit edilmiştir.

Feslikan Mahallesi: Fesleğen Pınarı kurbu ve Hacı Feslikan olarak da kayıtlarda geçmektedir. Mahalleye ait Ramazan 1158 (Eylül-Ekim 1745) tarihli ilk kayıttaki imam ataması bulunmaktadır⁵⁸. Mahallede 4 mescid, 4 cami, 1 medrese 1 tekke ve zaviye olmak üzere toplam 10 vakıf kurumu değerlendirilmiştir. Mahallede bir pınar olduğu anlaşılmaktadır.

Gazalcıoğlu Mahallesi: Gazalcı, Gazalcıoğlu Ahmed, Gazalcıoğlu Mehmed Ağa veya Gazalcıoğlu Mahallesi olarak da anılır. Bugün Gazallı Mahallesi olarak varlığını sürdürmektedir. Mahalleye ait ilk atama Receb 1208 (Şubat-Mart 1794) tarihli mütevellî atamasıdır. Gazalcıoğlu Ahmed Mahallesi ibaresiyle Zilkade 1192 (Kasım-Aralık 1778) tarihli ilk kayıttaki kayyım ataması yapılmıştır⁵⁹. Gazalcıoğlu Mehmed Ağa Mahallesi ibaresiyle ilk ve tek atama kaydı ise mahalle sakinleri tarafından yeniden yapılan mescid nedeniyledir.⁶⁰ Mahalleye ait 1 mescid tespit edilmiştir.

Horsolos Mahallesi'nde Gazalcıoğlu Mehmed Camii ile Gazalcıoğlu Ahmed Camii bulunmaktadır. Horsolos Mahallesi'nden kopma bir mahalledir. Yapılar tabloda Horsolos Mahallesi'nde değerlendirilmiştir.

Gaziemre Mahallesi: Gaziemre Mahallesi ve mescidine dair Cemaziyelahir 1142 (Aralık-Ocak 1729/1730) tarihli yarım akçe ile imam ataması yapılmıştır⁶¹. Mahalleye ait 1 mescid tespit edilmiştir.

Gebrebostan Mahallesi: Mahalleye ait Rebiülevvel 1189 (Mayıs 1775) tarihli ilk kayıttaki imam ataması yapılmıştır⁶². Mahalleye ait bir tane dini yapı tespit edilmiştir.

Gözbağlı Mahallesi: Mahalleye ait 1 adet medrese tespit edilmiştir.

Gümüşçay Mahallesi: Kayıtlarımızda çoğunlukla Gümüşçay olarak geçse de Gümüşçayda İlhanlar Mahallesi ibaresine de rastlanılmaktadır. Mahalleye ait ilk atama kaydı Ramazan 1154 (Kasım-Aralık 1741) tarihlidir. Gümüşçay Mahallesi'nde 7 mescid 1 cami ile toplam 8 kurum tespit edilmiştir.

Gürzhane Mahallesi: Kayıtlarımızda Gürzhane veya Gürzhanebaşı Mahallesi olarak da geçmektedir. Mahalleye ait Muharrem 1160 (Ocak/Şubat 1747) tarihli ilk

⁵⁷ VGMA, HD:1087, s.6.

⁵⁸ VGMA, HD:1100, s.221.

⁵⁹ VGMA, HD:1096, s.204.

⁶⁰ VGMA, HD:1096, s.206.

⁶¹ VGMA, HD:1139, s.49.

⁶² VGMA, HD:1084, s.79.

kayıtta yarım akçe ile imam ataması yapılmıştır⁶³. Mahalleye ait 1 mescid tespit edilmiştir. Mescid Elvanoğlu Mahallesi'nde değerlendirilmiştir.

Habbazi Mahallesi: Mahalleye ait ilk ve tek atama Cemaziyelevvel 1238 (Ocak/Şubat 1823) tarihlidir⁶⁴. Mahalleye ait bir cami kaydına rastlanılmıştır.

Hacı Kaderoğlu Mahallesi: Mahalleye ait ilk atama Zilkade 1214 (Mart-Nisan 1800) tarihli imam atamasıdır⁶⁵. Mahalleye ait 1 cami tespit edilmiştir.

Hacı Kaplan Mahallesi: Mahalleye ait Muharrem 1157 (Şubat-Mart 1744) tarihli ilk kayıt müezzin atamasıdır⁶⁶. Bugün varlığını devam ettiren Hacı Kaplan Mahallesi'nde 2 mescid, 2 cami ve 1 medrese olmak üzere 5 vakıf kurumu tespit edilmiştir.

Hacı Musa Mahallesi: Hacı Musa Efendi Mahallesi olarak da bilinir. Mahallede Hacı Musa Medresesi ile beraber Seyyid Hacı İbrahim Camii bulunmaktadır. Mahalleye dolayısıyla camiye ait iki kayıt bulunmakta olup ilki Cemaziyelevvel 1178 (Ekim-Kasım 1764) tarihli müezzin ataması⁶⁷, diğeri ise Zilhice 1219 (Mart 1805) tarihli müezzin atamasıdır.⁶⁸ Kayıta bahsi geçen medrese derunundan kasıt Horsolos Mahallesi'ndeki Hacı Musa Medresesi olmalıdır.⁶⁹ Bu mahalle de Horsolos Mahallesi'nden doğma bir mahalledir diyebiliriz. Günümüzde Musa Mahallesi olarak varlığını devam ettirmektedir. Yukarıda da değinildiği gibi 1703 depreminden sonra kurulan bir mahalledir. Mahalleye ait 1 cami tespit edilmiştir. Cami kaydı Horsolos Mahallesi'nde değerlendirilmiştir.

Hacı Nasuh Mahallesi: Hacı Nasuh Mahallesi'ne ait ilk kayıt Şevval 1176 (Nisan-Mayıs 1763) tarihli yeniden yapılan mahalle mescide aittir⁷⁰. Mahallede 1 mescid tespit edilmiştir.

Halil Ağa Mahallesi: Mahalle Halil Ağa Bağı olarak da geçer. Pelidlibağ mahallesiyle isim açısından benzeyen yapıları bulunmaktadır. Pelidlibağ'dan doğma bir mahalle olabilir. Mahalleye ait ilk atama Receb 1174 (Şubat-Mart 1761) tarihlidir⁷¹. Mahalleye ait medrese kayıtlarının çoğunluğu göze çarpmaktadır. Halil Ağa Mahallesi'nde 1 mescid ve 1 medrese tespit edilmiştir.

⁶³ VGMA, HD:1100, s.221.

⁶⁴ VGMA, HD:549, s.4.

⁶⁵ VGMA, HD:565, s.164.

⁶⁶ VGMA, HD:1100, s.220.

⁶⁷ VGMA, HD:1117, s.10.

⁶⁸ VGMA, HD:545, s.9.

⁶⁹ VGMA, HD:545, s.13)

⁷⁰ VGMA, HD:1117, s.9.

⁷¹ VGMA, HD:1090, s.83)

Hamidler Mahallesi: Hamidler Mahallesi'ne ait ilk ve tek kayıt Zilhicce 1159 (Aralık-Ocak 1746/1747) tarihlidir⁷². Mahalleye ait bir cami tespit edilmiştir.

Hamza Beşe Mahallesi: Mahalleye ve kimin tarafından yaptırıldığı belli olmayan mescidine ait ilk atama Rebiülevvel 1177 (Eylül-Ekim 1763) tarihli müezzin atamasıdır⁷³. Mahalleye ait 1 mescid tespit edilmiştir.

Hocalar Mahallesi: Mahalleye ait Ramazan 1145 (Şubat-Mart 1733) tarihli ilk atamada hatip ataması yapılmıştır⁷⁴. Mahallede 1 cami bulunmaktadır.

Horsolos Mahallesi: Mahalleye ait ilk kayıt Zilhicce 1154 (Şubat-Mart 1742) tarihlidir. Bu kayıt ta Ebu Bekir Cami'sine müezzin ataması yapılmıştır⁷⁵. Denizli'de Kale ve çevresinden sonra en fazla yapıyı 2 mescid, 9 cami, 3 medrese ile toplam 14 kurumla Horsolos Mahallesi barındırmaktadır.

Horsolos, Denizli sularının ana kaynağına verilen addır⁷⁶. Kayıtlarda "Atik Horsolos" veya "Eski Horsolos" olarak da geçmektedir. Mahallenin yazımıyla ilgili farklı kaynaklarda farklı ibarelere rastlanmıştır. F. Akçakoca Akça makalesinde Horsulas⁷⁷, Turan Gökçe bir makalesinde Horsalaz⁷⁸, kitabında ise Horsolos ibaresini kullanmıştır. Mustafa Murat Öntuğ araştırmalarında Hursuluz Mahallesi ibaresini kullanmıştır⁷⁹.

Evliya Çelebi "Horsoloz nam bir havuzdan çıkan ab-ı revan gelüb kasaba etrafına yayılır ve bir nehr olub bir güzel mesiredir. Bu kasabanın garbisi Köçek-Baba nam bir dağdır. Sahrasının şarkisi Çökelez Dağı'dır ve Çökelez nam bir kimesnenin mezarı anda ziyaretgahdır ve kible canibi Kazıklı-Beli dağlarıdır Hamid'e, Asi Karağaç'a aşılır"⁸⁰ demektedir buradan hareketle Denizli'nin en büyük mahallelerinden biri olduğunu görürüz. Sadece alan itibariyle değil yapı itibariyle de çokluk göze çarpmaktadır. Mahalleye ait 12 adet vakıf kurumu bulunmaktadır.

Mahallenin bir bölümü Gazalcıoğlu, Carullah, Değirmenönü mahallelerini de içerir. Bugün Değirmenönü Mahallesi'nde su kuyusu bulunmaktadır. Ayrıca Değirmenönü ve Horsolos Mahalleleri cami ve mescid isimlerindeki yönüyle de benzerlik

⁷² VGMA, HD:1100, s.221.

⁷³ VGMA, HD:1117, s.9.

⁷⁴ VGMA, HD:1088, s.16.

⁷⁵ VGMA, HD:1088, s.18.

⁷⁶ Uğur Tanyeli, 'Denizli Kentinin Yapısal Evrimi (11. -15.YY)', Denizli Sempozyumu Bildirileri 27-30 Eylül 1988, Denizli 1989, s.344.

⁷⁷ Fahri Akçakoca Akça, 'Denizlinin Eski Mahalle ve Yer Adları', *İnanç Dergisi*, 9. Yıl, 101. Sayı, s.13-14.

⁷⁸ T. Gökçe, a.g.m, s.174.

⁷⁹ M. Öntuğ, a.g.m., s.189-199.

⁸⁰ T.Baykara, 2007.a.g.e.s.140.

içindedir. Carullah Mahallesi kayıtlarımızda geçerse de Carullah Camisi bu mahalle içindedir.

İlbadı Mahallesi: Mahalleye ait Şevval 1166 (Ağustos 1753) tarihli ilk atama yarım akçe ile imamlık atamasıdır⁸¹. Mahalle bugün de İlbadı adıyla anılmaktadır. İlbadı Mahallesi'nde 6 mescid, 2 cami toplamda 8 vakıf kurumu tespit edilmiştir.

İncirliınar Mahallesi: Mahalleye ait Cemaziyelevvel 1186 (Temmuz-Ağustos 1772) tarihli ilk atama imam atamasıdır⁸². Mahalleye ait 3 mescid tespit edilmiştir.

İvaz Mahallesi: Mahalleye ait ilk atama Cemaziyelevvel 1178 (Ekim-Kasım 1764) tarihli müezzin atamasıdır.⁸³ Kayıtlarda mahalleye ait 1 mescid tespit edilmiştir.

Kayalık Mahallesi: Mahalle Hacı Kayalık veya Kayacık olarak da kayıtlarımızda karşımıza çıkmıştır. Kayıtların hemen hemen hepsi Kayalık şeklindedir. Şaban 1135 (Mayıs-Haziran 1723) tarihli kayıta Kayacık Mahallesi olarak geçmiştir⁸⁴. Kayalık Mahallesi 1830 yıllarına kadar iki isimle Hammam ya da Kayacık olarak anılmıştır⁸⁵. Kayalık Mahallesi'nde 3 mescid 4 cami 1 medrese ile toplam 8 vakıf tespit edilmiştir. Kayıtlarda Hacı Kayalık Mahallesi şeklinde ilk ve tek atama Cemaziyelahir 1171 (Şubat-Mart 1758 tarihli isimsiz bir camiye yapılan imam atamasıdır⁸⁶. İlgili kayıt Kayalık Mahallesi olarak değerlendirilmiştir.

Kaymakçı-zâde Hacı Mehmed Mahallesi: Kaymakçı-zâde Mahallesi⁸⁷ Hacı Mehmed Efendi Mahallesi⁸⁸ olarak da isimlendirilir. Mahallenin ilk atama kaydı Cemaziyelahir 1168 (Mart-Nisan 1756) tarihli olup Hacı Mehmed Efendi Mescidine imam ataması yapılmıştır⁸⁹. Seyyid Hacı Hüseyin Camii ve Hacı Mehmed Efendi Mescidi en önemli dini yapıları olup adı geçen yapılar Kayalık Mahallesi'ndekiler ile aynı yapılarıdır. Kaymakçı-zâde Hacı Mehmed Efendi Mahallesi 1758-1831 tarihleri arasında kayıtlarda zikr edilmekte olup Kayalık Mahallesi'nden doğma bir mahalle olduğu düşünülmektedir. Aynı isimle anılan Kaymakçı-zâde Hacı Mehmed Efendi Medresesi de Kayalık Mahallesi'nde değerlendirilmiştir. Adı geçen mahallede iki cami tespit edilmiş olup, Kayalık Mahallesi'nde değerlendirilmiştir.

⁸¹ VGMA, HD:1100, s.224.

⁸² VGMA, HD:1084, s.76.

⁸³ VGMA, HD:1117, s.11.

⁸⁴VGMA, HD:1119, s.68.

⁸⁵ T. Gökçe, a.g.e, s.81.

⁸⁶VGMA, HD:1090, s.80.

⁸⁷VGMA, HD:550, s.5.

⁸⁸ VGMA, HD:1090, s.76.

⁸⁹ VGMA, HD:1090, s.76.

Kızılkanad Oğlu Mahallesi: Mahalleye ait ilk atama kaydı Cemaziyelevvel 1196 (Nisan-Mayıs 1782) tarihli müezzin atamasıdır⁹⁰. Mahalle mescidine ait toplam iki kayıt bulunmaktadır. Diğer atama Cemaziyelahir 1205 (Şubat-Mart 1791 tarihli müezzin atamasıdır⁹¹.

Bazı kayıtlarda Topraklık Mahallesi'ndeki Kızılkanad Oğlu Hacı Mehmed Mescidi ile isim yönüyle benzerliği bulunmaktadır. Mescidin ilk atama kayıtları Topraklık Mahallesi'nde bulunmaktadır. Adı geçen mahalle Topraklık Mahallesi'nden doğma bir mahalledir. Vakıf kayıtları Topraklık Mahallesi'nde değerlendirilmiştir.

Kirişhane Mahallesi: Mahalleye ait ilk atama Rebiülahir 1187 (Haziran-Temmuz 1773) tarihlidir⁹². Mahalleye ait 1 mescid tespit edilmiştir.

Kizirlik Mahallesi: Mahalleye ait ilk atama kaydı Şevval 1182 (Şubat-Mart 1769) tarihlidir⁹³. Mahallede iki mescidin varlığı belirlenmiştir.

Koyunlubağ Arası Mahallesi: Mahalleye ve mescidine ait ilk atama Cemaziyelevvel 1186 (Temmuz-Ağustos 1772) tarihli imam atamasıdır.⁹⁴ Mahallede 1 mescid bulunmaktadır.

Kuramaz Mahallesi: Mahalleye ait ilk kayıt Şaban 1136 (Nisan-Mayıs 1724) tarihli imam atamasıdır⁹⁵. Kuramaz Mahallesi'nde 1 mescid tespit edilmiştir.

Kurşunlu Mahallesi: Mahalleye ait kayıt Safer 1140 (Eylül-Ekim 1727) tarihli olup bu ilk kayıтта Kurşunlu Camisi'ne hatib ataması yapılmıştır⁹⁶. Mahalleye ait 1 cami tespit edilmiştir.

Kuyupınar Mahallesi: Mahalleye ait ilk atama Safer 1146 (Temmuz-Ağustos 1733) tarihli bir akçe ile imam atamasıdır⁹⁷. Kuyupınar Mahallesi'nde 1 mescid, 1 cami olmak üzere toplam 2 vakıf kurumu değerlendirilmiştir.

Kürkçüler Mahallesi: Mahalleye ait ilk kayıt Şaban 1108 (Şubat-Mart 1697) tarihlidir. İlgili kayıтта mahalle camisine 1 akçe ile hatip ataması yapılmıştır⁹⁸. Mahalleye ait 1 cami tespit edilmiştir.

Lengerlioğlu Mahallesi: Mahalle Lengerlioğlu Hasan Ağa Mahallesi olarak kayıtlarımızda geçmektedir. Mahalleye ait ilk kayıt Şaban 1177 (Şubat-Mart 1764)

⁹⁰ VGMA, HD:1096, s.207.

⁹¹ VGMA, HD:548, s.53.

⁹² VGMA, HD:1084, s.77.

⁹³ VGMA, HD:1087, s.5.

⁹⁴ VGMA, HD:1084, s.76.

⁹⁵ VGMA, HD:1119, s.68.

⁹⁶ VGMA, HD:1143, s.408.

⁹⁷ VGMA, HD:1088, s.16.

⁹⁸ VGMA, HD:1140, s.303.

tarihlidir⁹⁹. Mahalleye ait 1 mescid ve 1 cami olmak üzere toplam 2 vakıf kurumu tespit edilmiştir.

Meydan Mahallesi: Mahalleye ait Şaban 1108 (Şubat-Mart 1697) tarihli ilk atama kaydı kayyım atamasıdır¹⁰⁰. Meydan Mahallesi de Denizli'nin önemli merkezlerinden birisidir. Mahalle 1 mescid, 4 cami barındırmaktadır. Meydan Mahallesi Mescidi, Çömlekçiler Camii, Hacı Bektaş Camii, Hamid Baba Camii, Molla-zâde Oğlu Seyyid Hacı Mehmed Camii önemli dini yapıları olup ticaretin geliştiği bir mahalledir. Meydan Mahallesi'nde ayrıca Vakıf Han bulunmaktadır.¹⁰¹

Mollabağı Mahallesi: Mollabağ veya Molaoğlu Bağı olarak da kayıtlarda geçmektedir. Mahalleye ait ilk atama kaydı Cemaziyelevvel 1164 (Mart-Nisan 1751) tarihlidir¹⁰². Mahalleye ait 1 cami ve 1 medrese olmak üzere toplam 2 vakıf kurumu tespit edilmiştir.

Müftü Efendi Mahallesi: Mahalleye ait Safer 1192 (Mart 1778) tarihli ilk kayıta imam ataması yapılmıştır¹⁰³. Mahallede 1 cami ve 1 medrese bulunmaktadır.

Öküzbatlı Mahallesi: Öküz Battılı olarak da isimlendirilen mahalleye ilk atama kaydı Rebiülevvel 1183 (Temmuz-Ağustos 1769) tarihlidir¹⁰⁴. Bugün Günbattı Mahallesi olarak isimlendirilmektedir. Bugün varlığını devam ettiren Öküzbatlı Mescidi olarak isimlendirilen yapı Akkonak Mahallesi'nde kayıtlı olsa da Günbattı sınırları içerisinde. Mahalleye ait 1 mescid tespit edilmiştir.

Pelidbağ Mahallesi: Mahalle, Pelidli, "Pelidlibağ Arası" olarak da geçmektedir. Mahalleye ait ilk atama kaydı Zilkade 1143 (Mayıs-Haziran 1731) tarihlidir¹⁰⁵. Ahioglu Mahallesi ile yapılar yönüyle benzerlik bulunmaktadır. Ahioglu Mahallesi Pelidlibağ'dan doğmuş olmalıdır. Pelidlibağ'da 2 mescid, 5 cami, 1 medrese ve 1 mektep olmak üzere toplam 9 vakıf kurumu tespit edilmiştir.

Salvarım Mahallesi: Mahalleye ait ilk kayıt Şaban 1166 (Haziran-Temmuz 1753) tarihlidir¹⁰⁶. Mahalleye ait toplam üç atama kaydı bulunmaktadır ve burada 2 mescid tespit edilmiştir. Monla Osman Mescidi ve Hacı Hasan oğlu Osman Mescidi önemli mescidleridir.

⁹⁹ VGMA, HD:1117, s.10.

¹⁰⁰ VGMA, HD:1140, s.303.

¹⁰¹ VGMA, HD:545, s.8.

¹⁰² VGMA, HD:1100, s.223.

¹⁰³ VGMA, HD:1096, s.204.

¹⁰⁴ VGMA, HD:1087, s.6.

¹⁰⁵ VGMA, HD:1088, s.15.

¹⁰⁶ VGMA, HD:1100, s.224.

Saray Mahallesi: Günümüzde Saraylar Mahallesi olarak adlandırılan mahalledir. Mahalleye ait ilk atama Muharrem 1137 (Eylül-Ekim 1724) tarihli kayyım atamasıdır¹⁰⁷. Mahallege Gülruh Sultan¹⁰⁸ tarafından yaptırılan cami, muâllimhane ve mekteb bulunmaktadır. Mahalleye ait 1 cami, 1 medrese ve 1 muâllimhane olmak üzere toplam 3 vakıf kurumu tespit edilmiştir.

Sırapapılar Mahallesi: Mahalleye ait Muharrem 1176 (Temmuz-Ağustos 1762) tarihli ilk atama kaydında müezzin ataması yapılmıştır¹⁰⁹. Sırapapılar Mahallesi'nde 2 mescid bulunmaktadır.

Şarlık Mahallesi: Mahalleye ait Rebiülahir 1176 (Ekim-Kasım 1762) tarihli ilk kayıta yarım akçe ile imam ataması yapılmıştır.¹¹⁰ Şarlık Mahallesi'nde 1 mescid bulunmaktadır.

Şeyhler Mahallesi: Şeyhler Mahallegesine ait Şaban 1156 (Eylül-Ekim 1743) tarihli ilk atamasında yarım akçe ile imam ataması yapılmıştır.¹¹¹ Şeyhler Mahallegesinde ise 1 mescid ve 2 cami olmak üzere toplam 3 vakıf kurumu tespit edilmiştir.

Topraklık Mahallesi: Topraklı Mahallegesine olarak da bilinir. Mahalleye ait ilk atama Şevval 1168 (Temmuz-Ağustos 1755) tarihli imam atamasıdır¹¹². Topraklıkta 1 mescid ve 1 cami olmak üzere toplam 2 vakıf kurumu değerlendirilmiştir.

Kızılkanadoğlu Hacı Mehmed mescidinin ilk atamalarının başlangıcı bu mahallege olduğundan Kızılkanadoğlu Mahallegesine Topraklık Mahallegesinden doğma bir mahalle olarak kabul edilebilir.

Uçancı Mahallegesine: Uçancıbaşı Mahallegesine olarak bilinmektedir. Mahalleye ait ilk ve tek kayıt Cemaziyelevvel 1200 (Mart 1786) tarihlidir¹¹³. Mahalleye ait 1 adet mescid tespit edilmiştir.

Yağhane Mahallegesine: Mahalleye ve isimsiz camisine ait tek atama Receb 1233 (Mayıs-Haziran 1818) tarihli ikinci kayyım atamasıdır¹¹⁴. Mahalleye ait 1 cami tespit edilmiştir.

¹⁰⁷ VGMA, HD:1119, s.68.

¹⁰⁸ Gülruh Hatun: II. Bayezid'in kadınıdır. Abdülhay kızıdır. Alemşah ve Kamer Sultan'nın annesidir. Bkz. M. Çağatay Uluçay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, s.45.

¹⁰⁹ VGMA, HD:1117, s.8.

¹¹⁰ VGMA, HD:1117, s.8.

¹¹¹ VGMA, HD:1100, s.220.

¹¹² VGMA, HD:1090, s.76.

¹¹³ VGMA, HD:1095, s.130.

¹¹⁴ VGMA, HD:568, s.182.

Yorgan Battı Mahallesi: Denizli Hurûfât kayıtlarına göre ilk kayıt Şevval 1168 (Haziran-Temmuz 1756) tarihli imam atamasıdır. Mahalleye ait 3 mescid ve 1 cami olmak üzere toplam 4 vakıf kurumu tespit edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

DENİZLİ ŞEHRİNDEKİ VAKIF KURUMLARI

Hurûfât defterleri kayıtlarına göre XVII. ve XVIII. yüzyılda Denizli kaza merkezinde 69 mahalle tespit edilmiştir. Denizli vakıf kurumları da bu mahallelere dağıtılmış durumdadır. Aşağıda vakıf kurumlarının mahallelere dağılımı ve sayıları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 2: Denizli Kazası Merkezi Vakıf Kurumları

Mahallenin adı	Mescid	Musalla	Cami	Medrese	Mektepler ve Muallimhaneler	Tekke ve Zaviyeler	Toplam
Abdal Ağa	1		1	1			3
Abdi Ağa			1				1
Abdülkuddus	1						1
Ahitoy	1		1				2
Ayvasıra	4		1	2			7
Bayramyeri	0					1	1
Bünyanbağ				1			1
Cami-i Cedid			1		3		4
Cami-i Kebir			2				2
Çaybaşı			2	1	2		5
Çömlekçiler			1				1
Debbağlar	1		1		1	1	4
Dede Ağa	1						1
Dede Mustafa	1						1
Değirmenönü	1		1				2
Delikçınar	3		4	2			9
Efendiler	0		1	1			2
Elvanoğlu	1						1
Esadoğlu Hacı Yusuf	1						1
Eşeyola Pınarı	1						1
Evsi-zâde Hacı Hüseyin			1				1
Feslikan	4		4	1		1	10
Gazalcıoğlu	1						1
Gaziemre	1						1
Gebrebostan	1						1
Gözbağlı				1			1
Gümüşçay	7		1				8
Habbazi			1				1
Hacı Kaplan	2		2	1			5
Hacı Nasuh	1						1
Halil Ağa	1			1			2

Hacı Kaderoğlu			1				1
Hamza Beše	1						1
Hacı Musa			1				1
Hamidler			1				1
Hocalar			1				1
Horsolos	2		9	3			14
İlbade	6		2				8
İncirlişinar	3						3
İvaz	1						1
Kale	7	1	7		3		18
Kayalık	3		4	1			8
Kirişhane	1						1
Kizirlik	2						2
Koyunlubağ Arası	1						1
Kuramaz	1						1
Kürkçüler			1				1
Kurşunlu			1				1
Kuyupınar	1		1				2
Lengerlioğlu	1		1				2
Meydan	1		4				5
Mollabağı			1	1			2
Müftü Efendi			1	1			2
Öküzbattı	1						1
Pelidbağ	2		5	1	1		9
Salvarım	2						2
Saray			1	1	1		3
Şarlık	1						1
Şeyhler	1		2				3
Sırapapılar	2						2
Topraklık	1		1				2
Uçancı	1						1
Yağhane			1				1
Yorgan Batı	3		1				4
Mahallesi edilemeyen	1		1	1	1	2	6
Toplam	81	1	74	21	12	5	194

Tabloya bakıldığında vakıf kurumlarının en zengin olduğu mahalleler Horsolos, Pelidlibağ, Deliklişinar, Gümüşşay, Değirmenönü, Ayvasıra, Fesleğen'dir. Araştırmamızda Denizli mahallelerinde 81 mescid, 1 musalla, 74 cami, 21 medrese, 12 muallimhane ve mektep, 5 tekke ve zaviye olmak üzere toplam 194 kurum tespit edilmiştir.

Denizli kazasında tespit edilen vakıf kurumları dini yapılar, eğitim kurumları, medreseler ve ticari yapılar şeklinde sınıflandırılarak şağıda anlatılacaktır. Dini yapılar adı altında camiler, mescidler, zaviye ve tekkeler, eğitim kurumları adı altında

muallimhaneler ve mektepler aynı usulle anlatılmıştır. Medreseler ve ticari yapılar da kendi içlerinde alfabetik olarak verilmiştir.

2.1 Dini Yapılar

2.1.1. Camiler

Cami, içinde namaz kılınan yerdir¹¹⁵. Denizli kaza merkezi kayıtlarında toplam 74 adet camiye rastlanılmıştır. Bugün bazı camiler varlığını devam ettirmektedir. Bazılarının ise aynı adla yeni inşa edilen camide devam ettiği görülmektedir. Gazallı Camii bunlardan biridir.

2.1.1.1. Abdi Ağa Mahallesi Camii

Denizli voyvodası Hacı Ömer oğlu Osman Ağa tarafından yaptırılmıştır. Atama kaydı Şaban 1250 (Aralık 1834) tarihlidir.¹¹⁶. Abdi Ağa Mahalle'sinin tek kaydı camiye aittir.

2.1.1.2. Abdülkadir Oğlu Hacı İsmail Camii

Feslikan Mahallesi'ndedir. Hacı Abdülkadir-zâde Hacı İsmail Camii Şerifi olarak da bilinir. Adından da anlaşılacağı üzere Hacı İsmail tarafından yaptırılmış olmalıdır. Camiye ait ilk atama Safer 1197 (Ocak-Şubat 1783) tarihli ikinci kayyım atamasıdır.¹¹⁷ Aynı isimle mescidi bulunmaktadır. Mescide ait ilk atama Receb 1175 (Ocak/Şubat 1762) tarihli olup Seyyid İsmail tarafından yeniden yaptırıldığı belirtilmektedir¹¹⁸. Mescid, sonra camiye dönüştürülmüş olmalıdır.

2.1.1.3. Abdüssamed Baba Camii

Çömlekçiler Mahallesi'nde bulunan caminin kimin tarafından yaptırıldığı kesin olarak belli olmamakla birlikte isminden de anlaşılacağı üzere Abdüssamed Baba tarafından yaptırılmış olmalıdır. Caminin ilk kaydı Cemaziyelahir 1233 (Nisan-Mayıs 1818) tarihli mütevelli atamasıdır¹¹⁹. Toplam iki kaydın bulunduğu caminin diğer ataması yine mütevelli ataması olup Receb 1246 (Aralık-Ocak 1830-1831) tarihlidir¹²⁰.

¹¹⁵ Cami: Arapça cem kökünden türeyen, 'toplayan bir araya getiren anlamındaki cami kelimesi, başlangıçta sadece Cuma namazı kılınan büyük mescidler için kullanılan el-mescidü'l-cami (cemaati toplayan mescid tamlamasının kısaltılmış şeklidir). Bkz. Ahmet Önkal, Veli Bozkurt, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.7, s.56.

¹¹⁶ VGMA, HD:550, s.7.

¹¹⁷ VGMA, HD:1096, s.209.

¹¹⁸ VGMA, HD:1117, s.8.

¹¹⁹ VGMA, HD:568, s.182.

¹²⁰ VGMA, HD:550, s.5.

2.1.1.4. Ahioğlu Camii

Pelidbağ Mahallesi'nde bulunan camiye ait ilk kayıt Muharrem 1212 (Haziran-Temmuz 1797) tarihli imam atamasıdır¹²¹. Toplam iki kaydın bulunduğu caminin diğer ataması yine imam ataması olup Safer 1249 (Haziran-Temmuz 1833) tarihlidir¹²². Aynı isimle anılan mescidi bulunmaktadır. Ahioğlu Mehmed tarafından yaptırılmıştır¹²³. Mescidin ilk kaydında Cemaziyelahir 1165 (Nisan-Mayıs 1752) tarihli imam ataması yapılmıştır¹²⁴. Mescid camiye dönüştürülmüş olmalıdır. Ahioğlu Camii'nin bazı atamaları Ahioğlu Mahallesi'nde de geçmektedir.

2.1.1.5. Alanoğlu Seyyid Hacı Hüseyin Camii

Abdal Ağa Mahallesi'nde olduğu tespit edilen caminin yaptıranı ve yapım tarihi tespit edilememiştir. Tespit edilebilen ilk cami görevlisi ataması imam olup Eş Şeyh Hüseyin oğlu Ahmet bu görevi imam olarak yapmıştır.¹²⁵ İlgili camiye bir imam bir kayyım ve bir müezzin olmak üzere toplam üç adet atama yapılmıştır. Abdal Ağa Mahallesi'nde Muharrem 1205 (Eylül-Ekim 1790) tarihli mescid ataması tespit edilmiş olup, sonradan camiye dönüştürülmüş olmalıdır¹²⁶.

2.1.1.6. Arab Beşe-zâde Molla İbrahim Camii

Pelidlibağ Mahallesi'nde bulunan yapı Arab Beşe Oğlu İbrahim Camii olarak da bilinir. Camiye ait ilk kayıt Rebiülahir 1202 (Ocak/Şubat 1788) tarihinde olup Arab Beşe-zâde Molla İbrahim tarafından yaptırılmıştır¹²⁷. Camiye ait hatip, imam, kayyım, müezzin görevlerinde toplam yedi atama tespit edilmiştir. Benzer isimle mescidi bulunmaktadır. Arab Beşe-zâde Molla İbrahim tarafından minber konularak yeniden yaptırılmıştır.¹²⁸ Mescidin tek ataması mevcuttur. Arab Beşe-zâde Molla İbrahim daha sonra mescidi camiye dönüştürmüştür.

2.1.1.7. Cami-i Kebir Camii

Cami-i Kebir Mahallesi'nde bulunur. Diğer adı Ulucami'dir¹²⁹. Cami ismen Ulucami adıyla devam etmekte olup bugün yeni binasıyla Bayramyeri Mahallesi'ndedir. Ulucami ismiyle tek kayıt mevcut olup Ulucaminin müezzini İsmail'in ölümünden yarım

¹²¹ VGMA, HD:565, s.162.

¹²² VGMA, HD:550, s.6.

¹²³ VGMA, HD:1090, s.78.

¹²⁴ VGMA, HD:1100, s.223.

¹²⁵ VGMA, HD:568, s.179.

¹²⁶ VGMA, HD:548, s.53.

¹²⁷ VGMA, HD:565, s.165.

¹²⁸ VGMA, HD:1095, s.132.

¹²⁹ Tahir Kodal, Tarihî, Coğrafi, İctima'i (Sosyal), Sıhî (Sağlık), İktisadi(Ekonomik) Nokta'-İ Nazardan (Bakış Açısından) Denizli, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli 2014, s.89.

akçe ile Mehmed Halife bu göreve gelmiştir. Camiye ait ilk atama Zilkade 1110 (Mayıs 1699) tarihli olup Mustafa'nın ölümünden Hacı Mehmet 1 akçe ile imam olarak atanmıştır¹³⁰. (Resim 3)

Şevval 1182 (Şubat-Mart 1769 tarihinde Kebir oğlu Seyyid Şeyh Ömer, Cami-i Kebir'e vaiz olarak Şeyhülislam Piri-zâde Osman Efendi teklifi ile atanmıştır¹³¹.

Cami-i Kebir deprem nedeniyle hasar görmüş, Müftü Hacı Mustafa Efendi camiye Muharrem 1233 (Kasım-Aralık 1817) tarihinde tamir ettirmiştir¹³².

2.1.1.8. Çakır-zâde Hacı Ahmed Ağa Camii

Kayalık Mahallesi'ndeki bu yapının kimin tarafından yaptırıldığı tespit edilememiş olup camiye ait tek kayıt Rebiülevvel 1210 (Eylül-Ekim 1975) tarihli mütevellî atamasıdır¹³³.

2.1.1.9. Çakmaklı Hacı Ahmed Ağa Camii

Çaybaşı Mahallesi'nde bulunan camiye ait ilk kayıt Zilkade 1165 (Eylül-Ekim 1752) tarihli olup hatib atamasıdır¹³⁴. Delikliçınar'da aynı isimle cami bulunmaktadır¹³⁵.

Çakmaklı Hacı Ahmed o dönemde Denizli'nin önde gelen isimlerinden biri olmalıdır ki Mollabağı ve Delikliçınar mahallelerinde de bu ailenin yapılarına rastlanılmaktadır. Camii'nin avlusunda Seyyid Hacı Ahmed Muâllimhanesi de mevcuttur.¹³⁶

2.1.1.10. Çakmaklı Hacı Ahmed Camii

Delikliçınar Mahallesi'nde bulunan camiye ait ilk kayıt Rebiülevvel 1187 (Mayıs-Haziran 1773) tarihli bir imam atamasıdır¹³⁷. Kimin tarafından yapıldığı tespit edilememiş olup adından da anlaşılacağı üzere Çakmaklı Hacı Ahmed tarafından yaptırılmış olmalıdır. Camiye ait toplam altı kayıt mevcuttur.

2.1.1.11. Çölmekçiler Camii

Çölmekçiler Camii olarak da isimlendirilen cami Meydan Mahallesi'nde bulunmaktadır. Dini yapının ilk ataması Cemazielahir 1177 (Aralık-Ocak 1763/1764)

¹³⁰ VGMA, HD:1140, s.304.

¹³¹ VGMA, HD:1087, s.5.

¹³² VGMA, HD:568, s.181.

¹³³ VGMA, HD:565, s.161.

¹³⁴ VGMA, HD:1100, s.223.

¹³⁵ VGMA, HD:1084, s. 76.

¹³⁶ VGMA, HD:548, s.56.

¹³⁷ VGMA, HD:1084, s.76.

tarifli kayyım atamasıdır¹³⁸. Caminin kimin tarafından yaptırıldığı belli değildir. Çarşu Mahallesi'nde de bir kayda rastlanılmıştır.

2.1.1.12. Debbağlar Camii

Debbağlar Mahallesi'nde bulunan camiye ait ilk kayıt Zilkade 1110 (Mayıs 1699) tarihli hatip atamasıdır¹³⁹. Kimin tarafından yaptırıldığı belli olmayan camiye ait toplam 11 kayıt bulunmaktadır. Şehrin önemli camilerinden biri olmalıdır ki Zilhicce 197 (Kasım-Aralık 1880) tarihli kayıta bir kayyım yetersiz gelip ikinci kayyım atanmıştır¹⁴⁰.

2.1.1.13. Değirmenönü Mahallesi Camii

Mahalleye ait Safer 1187 (Nisan-Mayıs 1773) tarihli ilk kayıta mescide müezzin ataması yapılmıştır¹⁴¹. Mahalleye ait pek çok isimsiz cami ve mescid atamaları mevcuttur.

Mahalle ahalisi mescidi Zilkade 1205 (Temmuz 1791) tarihinde minber koyarak camiye dönüştürmüştür¹⁴².

2.1.1.14. Efendiler Mahallesi Camii

Efendiler Mahallesi'nde bulunmaktadır. Kimin tarafından yaptırıldığı belli olmayan mescide yapılan müezzin ataması¹⁴³ Zilkade 1177 (Mayıs 1764) tarihlidir.

2.1.1.15. Fatıma Hoca Camii

Delikliçınar Mahallesi'ndeki Fatıma Hoca Cami'sine ait ilk kayıt Rebiülevvel 1188 (Mayıs-Haziran 1774) tarihli müezzin atamasıdır¹⁴⁴. İlgili camiye ait toplam 3 kayıt bulunmaktadır. Fatma Hoca Camii olarak ta bilinir. Bugün Delikliçınar Mahallesi'nde Delikliçınar Yeni Camii'nin olduğu yerdir. Cami 3 Eylül 1953'te yıkılmıştır. (Resim 4)

2.1.1.16. Gazallıoğlu Ahmed Camii

Bugünkü Gazallı Mahallesi sınırları içerisinde olduğu tahmin edilmektedir. Kayıtlarımızda Horsolos Mahallesi'nde zikr edilen camiye ait ilk kayıt Cemazielahir 1213 (Kasım-Aralık 1798) tarihli kayyım atamasıdır¹⁴⁵. Gazalcıoğlu Ahmed olarak ta anılmaktadır. Mescidi camiye dönüştürülmüştür¹⁴⁶.

¹³⁸ VGMA, HD:1117, s.10.

¹³⁹ VGMA, HD:1140, s.304.

¹⁴⁰ VGMA, HD:1096, s.210.

¹⁴¹ VGMA, HD:1084, s.76.

¹⁴² VGMA, HD:548, s.54.

¹⁴³ VGMA, HD:1117, s.10.

¹⁴⁴ VGMA, HD:1084, s.78.

¹⁴⁵ VGMA, HD:565, s.163.

¹⁴⁶ VGMA, HD:1096, s.204.

2.1.1.17. Gazalçı-zâde Hacı Mehmed Camii

Bugünkü Gazallı Mahallesi sınırları içerisinde olduğu tahmin edilen kayıtlarımızda Horsolos Mahallesi'nde zikr edilen camiye ait ilk kayıt Muharrem 1246 (Haziran-Temmuz 1830) tarihli ikinci kayyım atamasıdır¹⁴⁷. Horsolos Mahallesi'nde mescidi tespit edilmiştir. Gazalçıoğlu Mehmed Ağa Mahallesi Camii olarak da bilinir¹⁴⁸. Mescid sonradan camiye dönüştürülmüş olmalıdır.

2.1.1.18. Gedik Ahmed Paşa Camii

Caminin yeri Denizli çarşısında, arastalar kurbunda veya papuççular arastası yakınında ibareleriyle kayıtlarımızda geçmektedir. Camiye ait ilk kayıt Zilhicce 1140 (Temmuz-Ağustos 1728) tarihli¹⁴⁹. Adından da anlaşılacağı üzere Gedik Ahmet Paşa¹⁵⁰ tarafından yaptırılmış olmalıdır. Camiye ait toplam 24 kayıt bulunmakta olup Denizli'nin önemli camilerinden biridir.

2.1.1.19. Gümüşi Hacı Osman Ağa Camii

Tuzpazarı Mahallesi'ndedir. Yanan cami yeniden Hacı Osman Ağa tarafından yaptırılmış olup camiye ait Cemaziyelevvel 1216 (Eylül-Ekim 1801) tarihli ilk kayıta hatip ataması yapılmıştır¹⁵¹. İlgili hatip atamasında Ahmed oğlu Ahmed bu göreve imtihanla atanmıştır. Adı geçen cami ismiyle toplam üç atama kaydı mevcuttur.

2.1.1.20. Hacı Abdullah Paşa Camii

Cami-i Kebir Mahallesi'nde bulunan yapı Hacı Abdullah Paşa tarafından yaptırılmıştır. Cami ile ilgili tek kayıta Receb 1156 (Ağustos-Eylül 1743) tarihinde kayyım ataması yapılmıştır¹⁵².

2.1.1.21. Hacı Ali Camii

İlbadı Mahallesi'nde bulunan yapı Hacı Ali Camii olarak da bilinir. Hacı Ali tarafından yaptırılan camiye ait Cemaziyelevvel 1188 (Temmuz-Ağustos 1774) tarihli ilk kayıta müezzin ataması yapılmıştır¹⁵³. Aynı isimle mescid de bulunmaktadır. Mescid Sohte Oğlu Hacı Ali Mescidi olarak da bilinir. Mescid camiye dönüştürülmüş olmalıdır. Mescide ait ilk atama Şevval 1166 (Ağustos 1753) tarihli imam atamasıdır.¹⁵⁴

¹⁴⁷ VGMA, HD:550, s.4.

¹⁴⁸ VGMA, HD:1096, s.206.

¹⁴⁹ VGMA, HD:1139, s.49.

¹⁵⁰ Gedik Ahmet Paşa: Osmanlı veziriazamıdır. 1462 de Anadolu Beylerbeyi olmuştur. Bkz. Hedda Reindl K1el, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.13, s.543.

¹⁵¹ VGMA, HD:565, s.166.

¹⁵² VGMA, HD:1100, s.220.

¹⁵³ VGMA, HD:1084, s.79.

¹⁵⁴ VGMA, HD:1100, s.224.

2.1.1.22. Hacı Bektaş Camii

Meydan Mahallesi'ndedir. Adından da anlaşılacağı üzere Hacı Bektaş tarafından yaptırılmış olmalıdır. Cami ile ilgili Zilhicce 1140 (Temmuz-Ağustos 1728) tarihli tek kayıta imam ataması yapılmıştır¹⁵⁵.

2.1.1.23. Hacı Cafer Oğlu Hacı İsmail Camii

Kimin tarafından yaptırıldığı açıkça belli olmamakla birlikte adından da anlaşılacağı üzere Hacı Caferoğlu Hacı İsmail tarafından yaptırılmış olmalıdır. Aynı isimle mescid olarak da bulunan yapı Hacı Kaplan Mahallesi'ndedir. Şaban 1221 (Ekim-Kasım 1806) tarihli kayyım ataması cami ile ilgili tek atama kayıdır¹⁵⁶. Aynı mahallede Hacı Cafer Oğlu Hacı İsmail tarafından mescid tespit edilmiştir. Hacı Cafer oğlu Es-Seyyid Hacı İsmail Mescidi olarak da isimlendirilmiştir. Mescide ait ilk kayıt, Şevval 1184 (Ocak/Şubat 1771) tarihli imam atamasıdır¹⁵⁷. Mescid camiye dönüştürülmüş olmalıdır.

2.1.1.24. Hacı Ebu Bekir Ağa Camii

Kayıtlarımızda Horsolos Mahallesi'nde geçmektedir. Voyvoda Hacı Ebu Bekir Ağa Camii olarak da bilinir. Ebu Bekir Ağa tarafından yeniden yapılan camiye ait ilk kayıt Ramazan 1149 (Ocak/Şubat 1737) tarihli imamlık ve hatiblik atamasıdır¹⁵⁸. Ebu Bekir Ağa Şaban 1160 (Ağustos-Eylül 1747) tarihinde camiyi tekrar yaptırmıştır¹⁵⁹. Rebiülahir 1230 (Mart-Nisan 1815) imam ataması Anadolu Kazaskeri Mevlana Haffafzâde Mehmed Emin Efendi Hazretleri'nin teklifi ile olmuştur¹⁶⁰.

2.1.1.25. Hacı Hasan Oğlu Seyyid Hacı İsmail Camii

Feslikan Mahallesi'nde bulunan Hacı Hasan oğlu Hacı İsmail Camii'nin ilk kaydı Safer 1199 (Aralık-Ocak 1784/1785) tarihli müezzin atamasıdır¹⁶¹. Diğer atama ise Muharrem 1246 (Haziran-Temmuz 1830) tarihli müezzin tayinidir.¹⁶² Feslikan Mahallesi'nde Seyyid İsmail tarafından yeniden yapılmış mescid tespit edilmiştir. Mescide ilişkin tek kayıt Receb 1175 (Ocak/Şubat 1762) tarihlidir¹⁶³. Mescid, Hacı Hasan Oğlu Hacı İsmail Camiisi'ne dönüştürülmüş olmalıdır.

¹⁵⁵ VGMA, HD:1139, s.49.

¹⁵⁶ VGMA, HD:545, s.11) .

¹⁵⁷ VGMA, HD:1093, s.74.

¹⁵⁸ VGMA, HD:1088, s.17.

¹⁵⁹ VGMA, HD:1100, s.221.

¹⁶⁰ VGMA, HD:568, s.179.

¹⁶¹ VGMA, HD:1095, s.129.

¹⁶² VGMA, HD:550, s.4.

¹⁶³ VGMA, HD:1117, s.8.

2.1.1.26. Hacı Hüseyin Camii (Kayalık Mahallesi)

Kayalık Mahallesi'ndeki mescidi, Ramazan 1162 Ağustos-Eylül 1749 tarihinde Hacı Hüseyin camiye dönüştürmüştür¹⁶⁴. Hayır sahibinin adıyla Hacı Hüseyin Camii olarak adlandırılmıştır. Seyyid Hacı Hüseyin Camii olarak da bilinir.

Muharrem 1166 (Kasım-Aralık 1752) tarihli kayyım atamasında caminin bulunduğu mevki zamanla Kaymakçı-zâde Hacı Mehmed Efendi Mahallesi olarak anılmıştır.¹⁶⁵ Kaymakçı-zâde Hacı Mehmed Efendi Mahallesi, Kayalık Mahallesi'nden doğmuştur.

2.1.1.27. Hacı İbrahim Ağa Camii

Cami Horsolos Mahallesi'nde bulunmaktadır. Camiye ait ilk kayıt Ramazan 1150 (Aralık-Ocak 1737/1738) tarihli müezzin atamasıdır. Kimin tarafından yaptırıldığı belli olmamakla birlikte adından da anlaşılacağı üzere Hacı İbrahim tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.1.1.28. Hacı İbrahim Efendi-zade Şeyh Mehmed Efendi Camii

Mollabağ Mahallesi'nde Çakmaklı Hacı Ahmed Kızı Ümmühan Hatun Medresesi içerisinde bulunan cami, Ramazan 1219 (Aralık-Ocak 1804/1805) tarihinde yeniden yaptırılmıştır¹⁶⁶. Camiye ait ilk atama Ramazan 1219 (Aralık-Ocak 1804/1805) tarihindeki müezzin atamasıdır¹⁶⁷.

2.1.1.29. Hacı İsmail Camii (Evsî-zâde Hacı Hüseyin Mahallesi)

Evsî-zâde Hacı Hüseyin Mahallesi'nde bulunan cami Hacı İsmail Efendi tarafından yaptırılmıştır. Camiye ait ilk kayıt Zilkade 1183 (Şubat-Mart 1770) tarihli ikinci kayyım atamasıdır¹⁶⁸.

2.1.1.30. Hacı İsmail Camii (Un Loncası)

Cami Un Loncası Camii olarak da adlandırılmıştır. Camiye ait ilk kayıt Muharrem 1197 (Aralık-Ocak 1782-1783) tarihli müteveli atamasıdır¹⁶⁹. Zilkade 1247/ Nisan-Mayıs 1832 tarihli kayıta Ayasofya kayyımlarından Hacı İsmail Efendi tarafından yeniden yapıldığını görmekteyiz¹⁷⁰.

¹⁶⁴ VGMA, HD:1100, s.222.

¹⁶⁵ VGMA, HD:1100, s.223.

¹⁶⁶ VGMA, HD:545, s.9).

¹⁶⁷ VGMA, HD:545, s.9).

¹⁶⁸ VGMA, HD:1087, s.6.

¹⁶⁹ VGMA, HD:1096, s.208.

¹⁷⁰ VGMA, HD:550, s.6.

2.1.1.31. Hacı Kaderoğlu Mahallesi Camii

Hacı Kaderoğlu Mahallesi'ne ait ilk atama Zilkade 1214 (Mart-Nisan 1800) tarihli imam atamasıdır¹⁷¹.

2.1.1.32. Hacı Mehmed Ağa Camii (Hocalar Mahallesi)

Hocalar Mahallesi'nde bulunan yapı Mehmed Efendi Camii veya Hacı Mehmed Efendi Camii olarak da isimlendirilmiştir. Hacı Mehmed Ağa'nın yaptırdığı mescid Ramazan 1145 (Şubat-Mart 1733) tarihinde cami haline getirilmiştir¹⁷². Şeyhler Mahallesi'nde de aynı isimle cami mevcuttur.

2.1.1.33. Hacı Mehmed Ağa Camii (Şeyhler Mahallesi)

Şeyhler Mahallesi'nde Hacı Mehmed Efendi Medresesi civarında olan caminin kimin tarafından yapıldığı açıkça belli olmayıp adından da anlaşılacağı üzere Hacı Mehmed Ağa tarafından yaptırılmış değildir. Tek kaydı Şevval 1176 (Nisan-Mayıs 1763) tarihli ferraş atamasıdır¹⁷³.

2.1.1.34. Hacı Mehmed Oğlu Hacı Mehmed Camii

Hacı Mehmed oğlu Hacı Mehmed tarafından yeniden yaptırılan caminin mahallesi tespit edilememiştir. Denizli'de ibaresiyle kayıtlarda geçmiştir. Cami ile ilgili ilk kayıt Receb 1149 (Kasım-Aralık 1736) tarihlidir¹⁷⁴.

2.1.1.35. Hacı Molla Ömer Camii

Gümüştay Mahallesindedir. Hacı Molla Ömer tarafından yeniden yaptırılmıştır. Şaban 1239 (Nisan 1824) tarihli kayıta müezzin ataması tespit edilmiştir¹⁷⁵. Aynı mahallede Ali Efendi Mescidi veya Ali Oğlu Hacı Molla Ömer Mescidi tespit edilmiştir. Yapı Ali Efendi tarafından yaptırılmış olmalıdır. Mescide ait ilk kayıt Rebiülevvel 1187 (Mayıs-Haziran 1773) tarihli müezzin atamasıdır¹⁷⁶. Sonradan Hacı Molla Ömer Camii'ne dönüştürülmüş olmalıdır.

2.1.1.36. Hacı Mustafa Cami

Cami Horsolos Mahallesi'ndedir. Cami ile ilgili ilk ve tek atama kaydı Zilkade 1243 (Mayıs-Haziran 1828) tarihli imam atamasıdır¹⁷⁷. Hacı Mustafa tarafından yaptırılmıştır. Aynı isimle mescidi de bulunmaktadır. Hacı Mustafa tarafından yaptırılan

¹⁷¹ VGMA, HD:565, s.164.

¹⁷² VGMA, HD:1088, s.16.

¹⁷³ VGMA, HD:1117, s.9.

¹⁷⁴ VGMA, HD:1088, s.17.

¹⁷⁵ VGMA, HD:549, s.5.

¹⁷⁶ VGMA, HD:1084, s.77.

¹⁷⁷ VGMA, HD:549, s.8.

mescid banisi tarafından Şaban 1186 (Ekim-Kasım 1772) tarihinde ¹⁷⁸ tamir ettirilmiştir. Mescide ait ilk atama Şaban 1186 (Ekim-Kasım 1772) tarihlidir ¹⁷⁹. Mescid camiye dönüştürülmüştür.

2.1.1.37. Hacı Mustafa Oğlu Hacı İsmail Camii

Adından da anlaşılacağı üzere Hacı Mustafa oğlu Hacı İsmail tarafından yaptırılmış olmalıdır. Hacı Kaplan Mahallesi'nde bulunan caminin Zilkade 1208 (Mayıs-Haziran 1794) tarihli tek kaydında kayyım ataması bulunmaktadır ¹⁸⁰. Bugün bu mahallede Kaplanlar Camii bulunmaktadır ve ikisi aynı yapı olmalıdır. (Resim 5 ve Resim 6)

2.1.1.38. Hacı Nasuh Camii

Ahitoy Mahallesi'ndedir. Yapı Leylekler veya Hacı Nasuh Cami olarak da adlandırılmıştır. Bu camiye ait ilk kayıt Cemaziyelahir 1141 (Ocak 1729) tarihli hatip atamasıdır. ¹⁸¹ Camiye ait toplam 16 atama kaydı tespit edilmiştir.

2.1.1.39. Hacı Nureddin Camii

Atamalarda bulunduğu yer genellikle Denizli Merkez, Çarşı Mahallesi, Cami-i Cedid Mahallesi olarak geçen yapı, Şevval 1138 (Haziran 1726) tarihinde Hacı Nureddin tarafından yaptırılmıştır ¹⁸². İlk kayıt Cemaziyelevvel 1108 (Kasım-Aralık 1696) tarihli Hacı Nureddin Vakfına müteveli atamasıdır ¹⁸³. Yeni Camii veya Camii Cedid olarak da bilinen Hacı Nureddin Camii Cemaziyelevvel 1188 (Temmuz-Ağustos 1774) tarihli kayıta ¹⁸⁴ Çarşı Mahallesi'nde geçerken, 1815 tarihinden sonra yani Ramazan 1247 (Şubat-Mart 1832 ¹⁸⁵ ve Receb 1230 (Haziran-Temmuz 1815) ¹⁸⁶ tarihli kayıtlarda Bayramyeri Mahallesi'nde zikredilmiştir. Tabloda Cami-i Cedid Mahallesi'nde değerlendirilmiştir. Yıkılan harab (münhedim) olan Hacı Nureddin Camii Rebiülevvel 1201 (Aralık-Ocak 1786-1787) tarihinde Denizli voyvodası Şaban Ağa tarafından tamir ettirilmiştir. ¹⁸⁷ Rebiülevvel 1208 (Ekim-Kasım 1793) tarihli kayıta caminin Şaban Ağa tarafından tamir edildiği tekrar belirtilmektedir. ¹⁸⁸ Receb 1200 (Nisan-Mayıs 1786)

¹⁷⁸ VGMA, HD:1084, s.76.

¹⁷⁹ VGMA, HD:1084, s.76.

¹⁸⁰ VGMA, HD:548, s.57.

¹⁸¹ VGMA, HD:1139, s.49.

¹⁸² VGMA, HD:1091, s.14.

¹⁸³ VGMA, HD:1140, s.303.

¹⁸⁴ VGMA, HD:1158, s.227.

¹⁸⁵ VGMA, HD:550, s.6.

¹⁸⁶ VGMA, HD:568, s.179.

¹⁸⁷ VGMA, HD:1095, s.131.

¹⁸⁸ VGMA, HD:548, s.56.

tarifli kayıttta Yeni Camii vakfının evladiyet ve meşrutiyet üzere mütevellisi olan Hacı Salih'in ölümünden dolayı yerine Seyyid Hacı Hüseyin getirilmiştir.¹⁸⁹

2.1.1.40. Hacı Nurullah Camii

Cami Horsolos Mahallesi'nde hizmet vermektedir. Benzer isimle Receb 1169 (Nisan 1756) tarihli kayıttta Hacı Nurullah Mescidi olarak Horsolos Mahallesi'nde geçmektedir¹⁹⁰. Camiye ait ilk kayıt Cemazielevvel 1171 (Ocak/Şubat 1758) tarihli imam atamasıdır¹⁹¹. Diğer atama ise Zilhicce 1199 (Ekim-Kasım 1785) tarihlidir. Zelzeleden yıkılan camiye müteveli ataması yapılmıştır. Mütevellisi Denizli Voyvodası Şaban Ağa'dır¹⁹². Cami Hacı Nurullah Mescidi'nin camiye dönüştürülmesiyle oluşturulmuştur.

2.1.1.41. Hacı Osman Camii

Zilkade 1177 (Mayıs 1764) tarihli kayda göre Hacı Osman tarafından Kuyupınar Mahallesi'nde yaptırılmıştır¹⁹³. Hacı Osman mescidi veya Kasab Hacı Osman Mescidi'ne ait ilk kayıt Rebiülahir 1163 (Mayıs-Haziran 1750) tarihlidir ve mescid yeniden yapılmıştır¹⁹⁴. Mescide Cemazielevvel 1188 (Temmuz-Ağustos 1774) tarihli kayıttta müteveli ataması yapılmıştır¹⁹⁵. Mescid tamire uğramıştır. Mescid sonradan camiye dönüşmüş olmalıdır.

2.1.1.42. Hacı Salih Ağa Çukur Camii

Kürkçüler Mahallesi'nde olan Hacı Salih Ağa Camii, Çukur Camii gibi adlarla da anılmıştır. Cami Hacı Salih Ağa tarafından yeniden yaptırılmış olup yapıya ait ilk kayıt Zilkade 1178/ Nisan 1765 tarihlidir¹⁹⁶. Cemaziyelahir 1233/ (Nisan-Mayıs 1818) tarihli vaiz ataması Mevlana Mekki-zâde Mustafa Asım Efendi teklifi ile gerçekleşmiştir¹⁹⁷.

2.1.1.43. Hamid Baba Camii

Kimin tarafından yaptırıldığı açıkça belli olmayıp adından da anlaşılacağı üzere Hamid Baba tarafından yaptırılmış olmalıdır. Meydan Mahallesi'nde bulunan camiye ait toplam iki atama kaydı vardır. İki kayıttta da hatip ataması yapılmıştır.

¹⁸⁹ VGMA, HD:1095, s.131.

¹⁹⁰ VGMA, HD:1090, s.77.

¹⁹¹ VGMA, HD:1090, s.79.

¹⁹²VGMA, HD:1095, s.130.

¹⁹³ VGMA, HD:1117, s.10.

¹⁹⁴ VGMA, HD:1100, s.222.

¹⁹⁵ VGMA, HD:1084, s.79.

¹⁹⁶ VGMA, HD:1117, s.11.

¹⁹⁷ VGMA, HD:568, s.182.

2.1.1.44. Hamidler Mahallesi Camii

Hamidler Mahallesi Camii'ne ait Zilhicce 1159 (Aralık-Ocak 1746-1747) tarihli ilk ve tek kayıta vaiz ataması yapılmıştır¹⁹⁸. Camiyi Gazalcı Oğlu Hacı Mehmed Ağa yeniden yaptırmıştır. Kayıtlarımızda genellikle Gazalcı Mahallesi'nde adı geçen hayır sahibi, Hamidler Mahallesi'nde de vakıf kurumlarına desteğini devam ettirmiştir.

2.1.1.45. Hasan Efendi Camii

Pelidlibağ Mahallesi'nde bulunan Hasan Efendi Camii'nin aynı isimle medresesi de bulunmaktadır. Hasan Efendi Medresesi'ndeki cami olarak da zikredilen yapıya ait ilk atama, Receb 1208 (Şubat-Mart 1794) tarihli kayyım atamasıdır¹⁹⁹. Mescide ait ilk ve tek atama Zilkade 1143 (Mayıs-Haziran 1731) tarihlidir. İsmail oğlu Hasan tarafından yaptırılmıştır²⁰⁰.

2.1.1.46. Hüseyin Efendi Cami (Delikliçınar Mahallesi)

Delikliçınar Mahallesi'nde Hüseyin Efendi tarafından yeniden yaptırılmıştır. Camiye ait ilk kayıt Cemaziyelevvel 1174 (Aralık 1760) tarihli müezzin atamasıdır²⁰¹.

2.1.1.47. Hüseyin Efendi Camii (Horsolos Mahallesi)

Eski Horsolos Mahallesi'nde Hüseyin Efendi Medresesi içerisinde olup Hüseyin Efendi tarafından yaptırılmıştır. İlk kayıt Receb 1185 (Ekim-Kasım 1771) tarihli müezzin atamasıdır²⁰². Aynı isimle mescidi de mevcuttur. Koca Hüseyin Beşe Mescidi veya Koca Hüseyin Mescidi olarak da geçer. Koca Hüseyin tarafından yeniden yaptırılan mescidin ilk atama kaydı Receb 1167 (Mart-Nisan 1754) tarihli müezzin atamasıdır²⁰³. Mescid camiye dönüştürülmüş olmalıdır.

2.1.1.48. Kurşunlu Camii

Kurşunlu Mahallesi'nde bulunan yapı Baba Halil-zâde tarafından ²⁰⁴ yaptırılmıştır. İlk kayıt Safer 1140 (Eylül-Ekim 1727) tarihlidir.²⁰⁵ “Sultan Alemşah Camii demekle maruf Kurşunlu Camii”²⁰⁶, “Baba Halil Oğlu Kurşunlu Camii”²⁰⁷ ibarelerinden de anlaşılacağı gibi zaman zaman Baba Halil-zâde Camii, Sultan-ı Alişan Camii, Sultan Alemşah Camii olarak da kayıtlarımızda rastlanılmaktadır. Camiye ait

¹⁹⁸ VGMA, HD:1100, s.221.

¹⁹⁹ VGMA, HD:548, s.56.

²⁰⁰ VGMA, HD:549, s.7.

²⁰¹ VGMA, HD:1090, s.82.

²⁰² VGMA, HD:1093, s.75.

²⁰³ VGMA, HD:1100, s.224.

²⁰⁴ VGMA, HD:1117, s.10.

²⁰⁵ VGMA, HD:1143, s.408)

²⁰⁶ VGMA, HD:1143, s.408.

²⁰⁷ VGMA, HD:1158, s.228.

Zilkade 1173 (Haziran-Temmuz 1760) tarihli vaiz ataması Mustafa Şeyhülislam Veliyüddin Efendi Hazretlerinin teklifi ile gerçekleşmiştir²⁰⁸. Ramazan 1156 (Ekim-Kasım 1743) tarihli başka bir atamada da yine Şeyhülislam atamasına rastlamaktayız²⁰⁹.

II. Bayezid'in oğullarından Sultan Alemşah Denizli'ye yönetici olarak gönderilmiştir. Annesiyle birlikte gelip Denizli'de oturan Şehzade Alemşah, Kurşunlu Mescid'ini "cami" haline getirmiş, buraya Gerzile'den su getirtmiştir²¹⁰. Kurşunlu Mescidi'ne ait ilk atama Zilkade 1176 (Mayıs-Haziran 1763) tarihlidir.²¹¹ Mescidin Zilkade 1176 (Mayıs-Haziran 1763)²¹² ve Zilkade 1173 (Haziran-Temmuz 1760)²¹³ tarihli atama kayıtlarında tamire uğradığını görmekteyiz. Mescid camiye dönüştürülmüş olmalıdır.

2.1.1.49. Lengerlioğlu Mahalle Camii

Lengerli Hasan Ağa Mahallesi veya diğer adıyla Lengerlioğlu Mahallesi'nde bulunmaktadır. Camiye ait ilk ve tek kayıt Şaban 1177 (Şubat-Mart 1764) tarihli müezzın atamasıdır²¹⁴.

2.1.1.50. Maksut-zâde Hacı Mehmed Camii

Kayıtlarımızda Un loncasında geçen camiye ait ilk kayıt Rebiülevvel 1216 (Temmuz-Ağustos 1801 tarihli ikinci kayyım atamasıdır²¹⁵. Toplam iki atamanın bulunduğu caminin diğer ataması Şaban 1220 (Ekim-Kasım 1805) tarihli yine ikinci kayyım atamasıdır²¹⁶. Kimin tarafından yaptırıldığı tespit edilemese de adından da anlaşılacağı üzere Maksut-zâde Hacı Mehmed tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.1.1.51. Mehmed Efendi Camii (Habbazi Mahallesi)

Habbazi Mahallesi'ndedir. Adından da anlaşılacağı üzere Mehmed Efendi tarafından yaptırılmış olmalıdır. Camiye ait ilk ve tek atama Cemaziyelevvel 1238 (Ocak/Şubat 1823) tarihli hatib atamasıdır.

2.1.1.52. Mehmed Efendi Camii (İlbadı Mahallesi)

Mehmed Efendi tarafından yeniden yaptırılan camiye ait ilk atama Rebiülahir 1217 (Eylül-Ekim 1802) tarihli hatip atamasıdır²¹⁷. Camiye ait toplam dört kayıt tespit

²⁰⁸ VGMA, HD:1090, s.82.

²⁰⁹ VGMA, HD:1100, s.220.

²¹⁰ T. Baykara, *a.g.e.* s.312.

²¹¹ VGMA, HD:1117, s.9.

²¹² VGMA, HD:1117, s.9.

²¹³ VGMA, HD:1090, s.82.

²¹⁴ VGMA, HD:1117, s.10.

²¹⁵ VGMA, HD:565, s.166.

²¹⁶ VGMA, HD:545, s.10).

²¹⁷ VGMA, HD:545, s.6).

edilmiştir. Hacı Mehmed Efendi tarafından yaptırılmış mescid tesbit edilmiştir. Mescide ait ilk ve tek kayıt Zilkade 1192 (Kasım-Aralık 1778) tarihli müezzin atamasıdır²¹⁸. Mescid camiye dönüştürülmüş olmalıdır.

2.1.1.53. Merhum Hacı Mehmed Ağa Camii

Horsolos Mahallesi'nde adı geçen yapıya ait tek kayıt Rebiülevvel 1196 (Şubat-Mart 1782) tarihli hatib atamasıdır²¹⁹. Kimin tarafından yaptırıldığı belli olmamakla birlikte adından da anlaşılacağı üzere Hacı Mehmed Ağa tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.1.1.54. Molla Ömer-zâde Hacı Mehmed Camii

Ömer oğlu Mehmed tarafından yaptırılmıştır. Tabloda Tuzpazarı Mahallesi'nde değerlendirilmiştir. Cami, Zilkade 1183 (Şubat-Mart 1770) tarihli atamada Tuzpazarı Mahallesi'nde ibaresiyle geçerken²²⁰; Receb 1220 (Eylül-Ekim 1805)²²¹ ve Safer 1204 (Ekim-Kasım 1789)²²² tarihli atamalarda Arasta Nahiyesinde veya Arasta Kurbunda ibareleriyle geçmiştir. Safer 1204 (Ekim-Kasım 1789) tarihli kayıta Seyyid Molla Hüseyin harap olan camiyi tamir etmiştir. Mütevellilik görevine Seyyid Molla Hüseyin getirilmiştir²²³. Camiye ait ilk kayıt tarihi Cemaziyelevvel 1178 (Ekim-Kasım 1764) tarihlidir. Hacı Mustafaoğlu Hacı Mustafa Cuma Müezzini olarak atanmıştır²²⁴. Külliye harap olan cami Seyyid Molla Hüseyin tarafından tamir edilmiştir²²⁵. Aynı isimle mescid tespit edilmiş olup sonradan camiye dönüştürülmüş olmalıdır. Zilkade 1178 (Nisan 1765) tarihli kayda göre mescid Ömer oğlu Hacı Mehmed tarafından yeniden yapılmıştır. Mescide ait toplam üç atama bulunmaktadır. Hacı Mehmed yine Tuzpazarında Muâllimhane de yaptırmıştır²²⁶.

2.1.1.55. Molla-zâde Oğlu Seyyid Hacı Mehmed Camii

Meydan Mahallesi'nde bulunup Molla-zâde oğlu Hacı Mehmed Camii olarak da bilinir. Toplam iki atamanın olduğu yapının ilk kaydı, Şaban 1187 (Ekim-Kasım 1773) tarihli imam atamasıdır²²⁷. Kimin tarafından yaptırıldığı belli olmamakla birlikte adından da anlaşılacağı üzere Molla-zâde Oğlu Seyyid Hacı Mehmed tarafından yaptırılmış olmalıdır.

²¹⁸ VGMA, HD:1096, s.204.

²¹⁹ VGMA, HD:1158, s.229.

²²⁰ VGMA, HD:1087, s.7.

²²¹ VGMA, HD:545, s.10) .

²²² VGMA, HD:548, s.52.

²²³ VGMA, HD:548, s.52.

²²⁴ VGMA, HD:1117, s.11.

²²⁵ VGMA, HD:548, s.52.

²²⁶ VGMA, HD:1088, s.18.

²²⁷ VGMA, HD:1084, s.77.

2.1.1.56. Muharrem Oğlu Hacı Mehmed Camii

Pelidlibağ Mahallesi'nde bulunup Muharrem Oğlu Hacı Mehmed, Hacı Mehmed Camii olarak da anılır. Cemaziyelevvel 1172/ (Aralık-Ocak 1758-1759) tarihinde Muharrem oğlu Hacı Mehmed'in mescidi camiye dönüştürülmesiyle meydana gelmiştir²²⁸. On ataması bulunan yapı Muharrem oğlu Hacı Mehmed tarafından Cemaziyelevvel 1172 (Aralık-Ocak 1758/1759) tarihinde yeniden yaptırılmıştır²²⁹.

2.1.1.57. Mustafa Efendi Cami

Delikliçınar Mahallesi'nde bulunan yapının aynı isimle mescidi ve medresesi de bulunmaktadır. Hacı Mustafa Efendi tarafından yaptırılan cami Şeyh Mustafa Efendi Camii veya Müderris Mustafa Efendi Camii olarak da bilinir²³⁰. Yapıya ait ilk atama Cemaziyelevvel 1184 (Ağustos-Eylül 1770) tarihli imam atamasıdır²³¹. Mustafa Efendi mescidi Cemaziyelahir 1184 (Eylül-Ekim 1770) tarihli kayıтта mescide minber konularak Mustafa Efendi Camii'sine dönüştürülmüştür²³².

2.1.1.58. Müezzın-zâde Hacı Mehmed Ağa Camii

Kayalık Mahallesi'nde hizmet veren kimin tarafından yaptırıldığı belli olmayan camiye ait ilk atama, Cemaziyelevvel 1186 (Temmuz-Ağustos 1772) tarihli kayıım atamasıdır²³³.

2.1.1.59. Ömer oğlu Hacı Mehmed Ağa Camii

Ömer oğlu Hacı Mehmed tarafından yaptırılmıştır. Feslikan Mahallesi'nde olup ilk kayıt Şevval 1171 (Haziran-Temmuz 1758 tarihli)dir²³⁴. Yine Ramazan 1173 (Nisan-Mayıs 1760) tarihli kayıтта Ömer oğlu Hacı Mehmed tarafından tamir ettirildiği görülmektedir²³⁵. Mahallede Molla Ömer oğlu Hacı Mehmed tarafından yaptırılan mescid tespit edilmiştir. Mescide ait ilk atama Şevval 1171 (Haziran-Temmuz 1758) tarihli)dir²³⁶. Mescid camiye dönüşmüş olmalıdır.

²²⁸ VGMA, HD:1090, s.85.

²²⁹ VGMA, HD:1090, s.85.

²³⁰ VGMA, HD:565, s.165.

²³¹ VGMA, HD:1093, s.74.

²³² VGMA, HD:1093, s.74.

²³³ VGMA, HD:1084, s.76.

²³⁴ VGMA, HD:1090, s.84)

²³⁵ VGMA, HD:1090, s.81.

²³⁶ VGMA, HD:1090, s.85.

2.1.1.60. Ömer-zâde Hacı Mehmed Camii

Feslikan Mahallesi'nde hizmet veren Ömer-zâde Hacı Mehmed Camii²³⁷, Molla Mustafa Paşa oğlu Ömer-zâde Hacı Mehmed Camii ve medresesi²³⁸, Ömer Tekkesi Hacı Mehmed Camii²³⁹ olarak da adlandırılmaktadır. Cami ve medrese Ömer-zâde olarak da bilinen Mustafa oğlu Hacı Mehmed tarafından yaptırılmıştır²⁴⁰. Caminin ilk kaydı Muharrem 1181 (Mayıs-Haziran 1767) tarihli ikinci kayyım atamasıdır.

Rebiülevvel 1199 (Ocak/Şubat 1785) tarihli kayıta cami ve medresenin mütevelliliği Hadice isimli bir Hatuna verilmiştir²⁴¹.

2.1.1.61. Polad-zâde Hacı Mehmed Camii

Kayalık Mahallesi'nde bulunan dini yapı Hacı Mehmed Ağa olarak da adlandırılmıştır. Bekir Efendi Mescidi olarak da bilinen Polad-zade Hacı Mehmed Ağa mescidine Hacı Mehmed Ağa tarafından Zilkade 1166 (Ağustos-Eylül 1753) tarihinde minber konularak camiye dönüştürülmüştür²⁴². Caminin bazı kayıtları Kaymakçı-zade Hacı Mehmed Efendi Mahallesi'nde geçmektedir.

2.1.1.62. Saray Camii (Gülruh Sultan Camii)

Saray Mahallesi'ndedir. Gülruh Sultan tarafından yaptırılmış olup Gülruh Sultan Vakfı²⁴³ tarafından finanse edilen cami Gülruh Sultan Camii olarak da anılır²⁴⁴. Aynı vakıfta mekteb ve muâllimhane de bulunmaktadır. Camiye ait ilk kayıt Muharrem 1137 (Eylül-Ekim 1724) tarihli kayyım atamasıdır²⁴⁵.

2.1.1.63. Şeyh Ali Efendi Camii

Pelidlibağ Mahallesi'nde bulunan Şeyh Ali Efendi Camii'nin tek kaydı Zilhicce 1197 (Kasım-Aralık 1880) tarihli müezzin atamasıdır²⁴⁶. Kimin tarafından yaptırıldığı tespit edilemeyen yapı adından da anlaşılacağı üzere Şeyh Ali Efendi tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.1.1.64. Seyyid Abdülkadir-zâde Hacı Mehmed Ağa Camii

Adından da anlaşılacağı üzere Seyyid Abdülkadir-zâde Hacı Mehmed Ağa tarafından yaptırılmış olmalıdır. Çaybaşı Mahallesi'nde hizmet veren caminin ilk kaydı,

²³⁷ VGMA, HD:545, s.12.

²³⁸ VGMA, HD:545, s.11.

²³⁹ VGMA, HD:567, s.80.

²⁴⁰ VGMA, HD:1095, s.129.

²⁴¹ VGMA, HD:1095, s.129.

²⁴² VGMA, HD:1100, s.224.

²⁴³ VGMA, HD:1090, s.76.

²⁴⁴ VGMA, HD:1090, s.76.

²⁴⁵ VGMA, HD:1119, s.68.

²⁴⁶ VGMA, HD:1096, s.209.

Muharrem 1181 (Mayıs-Haziran 1767) tarihli müezzin atamasıdır²⁴⁷. Cami Hacı Mehmed Ağa,²⁴⁸ Hacı Abdülkadir-zâde Hacı Mehmed Camii²⁴⁹ Abdülkadir oğlu Hacı Mehmed Camii²⁵⁰ gibi adlarla anılmaktadır.

2.1.1.65. Seyyid Ahmed Camii

Ayvasıra Mahallesi'nde bulunan cami, Seyyid Ahmed tarafından yaptırılmış olup ilk kayıt Zilhicce 1196 (Kasım-Aralık 1782) tarihli hatib atamasıdır.²⁵¹ Toplam iki kaydın bulunduğu caminin diğer ataması Zilhicce 1242 (Haziran-Temmuz 1827) tarihli hatib atamasıdır²⁵². Seyyid Ahmed Mescidi sonradan camiye dönüştürülmüştür. Mescidin tek ataması Zilkade 1195 (Ekim-Kasım 1781) tarihli bani Seyyid Ahmed'in hatib olarak atanma kaydıdır. Seyyid Ahmed'in aynı isimle medresesi de bulunmaktadır.

2.1.1.66. Seyyid Ahmed Oğlu Hacı Mehmed Camii

Seyyid Ahmed oğlu Hacı Mehmed tarafından yaptırılmış olmalıdır. Demirciler esnafı içinde Çarşı'da hizmet vermektedir. Muharrem 1246 (Haziran-Temmuz 1830) tarihli atama kaydından anlaşıldığına göre mescid minber konularak camiye dönüştürülmüştür²⁵³. Aynı isimle anılan mescidine ilişkin ilk atama kaydı Rebiülahir 1201 Ocak-Şubat 1787 tarihli olup müezzin atamasıdır²⁵⁴.

2.1.1.67. Seyyid Hacı İbrahim Camii (Hacı Musa Mahallesi)

Hacı Musa Mahallesi Medresesi içerisinde (Horsolos Mahallesi'ndeki Hacı Musa Medresesi) bulunan Seyyid Hacı İbrahim Camii'nin ilk kaydı, Cemaziyelevvel 1178 (Ekim-Kasım 1764) tarihli müezzin atamasıdır²⁵⁵. Toplam iki atama bulunan caminin diğer kaydı ise Zilhicce 1219 (Mart 1805) tarihli müezzin atamasıdır²⁵⁶.

2.1.1.68. Seyyid Hacı İbrahim Camii (Müftü Efendi Mahallesi)

Seyyid Hacı İbrahim Camii olarak da bilinen yapı Müftü Efendi Mahallesi medresesi içerisinde bulunmaktadır. Camiye ait ilk kayıt Safer 1192 (Mart 1778) tarihli hatib atamasıdır²⁵⁷. Medrese derunu ibaresi geçmesine rağmen Müftü Efendi Mahallesi'nde medrese ataması tespit edilememiştir.

²⁴⁷ VGMA, HD:1117, s.12.

²⁴⁸ VGMA, HD:545, s.9.

²⁴⁹ VGMA, HD:548, s.57.

²⁵⁰ VGMA, HD:567, s.81.

²⁵¹ VGMA, HD:1096, s.208.

²⁵² VGMA, HD:549, s.7.

²⁵³ VGMA, HD:550, s.4.

²⁵⁴ VGMA, HD:1095, s.131.

²⁵⁵ VGMA, HD:1117, s.10.

²⁵⁶ VGMA, HD:545, s.9.

²⁵⁷ VGMA, HD:1096, s.204.

2.1.1.69. Seyyid İbrahim Camii (Şeyhler Mahallesi)

Şeyhler Mahallesi'nde bulunmaktadır. Es-Seyyid İbrahim Camii²⁵⁸ veya İbrahim Camii²⁵⁹ olarak da geçer. İlk kayıt Muharrem 1168 (Ekim-Kasım 1754) tarihli olup cami Seyyid İbrahim tarafından yeniden yaptırılmıştır²⁶⁰.

2.1.1.70. Topraklık Mahallesi Camii

Camiye ait ilk ve tek atama atama Rebiuevvel 1238 (Kasım-Aralık 1822) tarihlidir ve cami tamir edilmiştir. Aynı mahallede iki mescid bulunmakta olup, Hacı Yusuf mescidi harap olduğundan yeniden tamir edilip minber konularak camiye dönüştürülmüştür. Göreve Süleyman oğlu Hafız Ali atanmıştır²⁶¹. Mescide ait ilk ve tek atama Zilhicce 1235 (Eylül-Ekim 1820) tarihlidir. Mescid Hacı Yusuf tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.1.1.71. Tuzpazarı Camii

Camiye ait ilk ve tek atama kaydı Rebiülahir 1220 (Haziran-Temmuz 1805) tarihli imam atamasıdır²⁶². Kaleiçi'nde bulunan cami günümüzde halen varlığını devam ettirmekte olup şu an tadilat geçirmektedir. Caminin kimin tarafından yapıldığı tespit edilememiştir. Cami yangın geçirmiştir²⁶³. (Resim 7)

2.1.1.72. Yağhane Mahallesi Camii

Yağhane Mahallesi'nde bulunmaktadır. Mahalleye ve isimsiz camisine ait tek atama Receb 1233 (Mayıs-Haziran 1818) tarihli ikinci kayyım atamasıdır²⁶⁴.

2.1.1.73. Yasir Ağa Camii

Cami, Horsolos Mahallesi'nde bulunmaktadır. Adından da anlaşılacağı üzere Yasir ağa tarafından yaptırılmış olmalıdır. Adı geçen yapıya ait ilk ve tek atama, Safer 1164 (Aralık-Ocak 1750/1751) tarihli imam ve hatip atamasıdır²⁶⁵.

2.1.1.74. Yorgan Battı Mahallesi Camii

Mahalleye ait mescid kayıtları çok olmasına karşın cami kaydı tekdir. Camiye ait ilk ve tek atama kaydı Şevval 1168 (Haziran-Temmuz 1756) tarihli imam atamasıdır.

²⁵⁸ VGMA, HD:565, s.162.

²⁵⁹ VGMA, HD:567, s.80.

²⁶⁰ VGMA, HD:1100, s.224.

²⁶¹ VGMA, HD:568, s.182.

²⁶² VGMA, HD:545, s.10.

²⁶³ VGMA, HD:550, s.6.

²⁶⁴ VGMA, HD:568, s.182.

²⁶⁵ VGMA, HD:1100, s.222.

2.1.2. Mescidler

Araştırmalarımızda Denizli merkezde 81 mescidin²⁶⁶ varlığı tespit edilmiştir. İsimsiz olan mahalle mescidleri ilgili mahalle adıyla verilmiştir. Mescidlerin zamanla minber konularak camiye dönüştürüldüğü görülmüştür.

XV. ve XVI. Yüzyıllar Denizli'deki Tatar Mahallesi mescidi, Meydan Mahallesi mescidi, Kurşunlu Mescidi başlıcalarıdır²⁶⁷.

Aşağıda araştırmamızda tespit edilen mescidler alfabetik olarak verilmiş olup aynı isimli bulunan mescidlerin yanında mahalle isimleri belirtilmiştir.

2.1.2.1. Abdülkuddüs Mescidi

Abdülkuddus Mahallesi'nde olduğu tespit edilen mescidin yaptırımı ve yapım tarihi belli değildir. İlgili mescide yapılan ilk atama Rebiülahir 1143 (Ekim-Kasım 1730) tarihli imam atamasıdır²⁶⁸.

2.1.2.2. Abdal Ağa Mahallesi Mescidi

Abdal Ağa Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Mescidinin ilk atama kaydı Zilkade 1192 (Kasım-Aralık 1778) tarihli olup müezzin ataması yapılmıştır²⁶⁹.

2.1.2.3. Ali Çelebi Mescidi

Adı geçen yapı Kayalık Mahallesi'nde bulunmaktadır. Hacı Ali veya Bağcı Hacı Ali Mescidi olarak da bilinir. Mescide ait ilk atama Cemaziyelevvel 1166 (Mart-Nisan 1753) tarihli kayyım atamasıdır.²⁷⁰ Mescid, Bağcı Hacı Ali tarafından Safer 1220 (Mayıs 1805) tarihinde yeniden yaptırılmıştır.²⁷¹

2.1.2.4. Berber Hacı Mustafa Mescidi

Değirmenönü Mahallesi'nde bulunmaktadır. Kimin tarafından yaptırıldığı belli olmayıp adından da anlaşılacağı üzere Berber Hacı Mustafa tarafından yaptırılmış olmalıdır. Mescide ait ilk ve tek kayıt Zilhicce 1190 (Ocak/Şubat 1777) tarihli kayyım atamasıdır²⁷².

²⁶⁶ Mescid: secde edilecek, namaz kılınacak yer, küçük cami anlamındadır. Bkz. Ferit Devellioğlu, Osmanlıca -Türkçe Ansiklopedik Lugat. s.625.

²⁶⁷ T. Gökçe, a.g.e.s.41-43.

²⁶⁸ VGMA, HD:1088, s.15.

²⁶⁹ VGMA, HD:1096, s.204.

²⁷⁰ VGMA, HD:1096, s.202.

²⁷¹ VGMA, HD:545, s.9.

²⁷² VGMA, HD:1096, s.202.

2.1.2.5. Beşe Oğlu Ahmed Mescidi

Gümüşçay Mahallesi'nde bulunmaktadır. Mescide ait ilk atama Zilhicce 1190 (Ocak-şubat 1777) tarihli müezzin atamasıdır²⁷³. Diğer bir atamada müezzin tayini yapılmıřtır²⁷⁴.

2.1.2.6. Camus Ahmed Beşe Mescidi

şarlık Mahallesi'ndedir. Mescide ait ilk atama Rebiülahir 1176 (Ekim-Kasım 1762) tarihli imam atamasıdır²⁷⁵. şevval 1184 (Ocak/şubat 1771) tarihli bir diğer kayıтта ise yine imam ataması yapılmıřtır²⁷⁶. İsminden de anlaşılacağı üzere Camus Ahmed Beşe tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.1.2.7. Çanaklıoğlu Molla İbrahim Mescidi

Ayvasıra Mahallesi'nde bulunmaktadır. Safer 1143 (Ağustos-Eylül 1730) tarihli ilk kayıтта imam ataması yapılmıřtır²⁷⁷. Kimin tarafından yaptırıldığı tespit edilememiştir ama adından da anlaşılacağı üzere Çanaklıoğlu Molla İbrahim tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.1.2.8. Çarıkoğlu Hacı Süleyman Mescidi

Horsolos Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Mescide ait ilk ve tek atama, Ramazan 1195 (Ağustos-Eylül 1781) tarihli imam tayinidir²⁷⁸. Mescid, adından da anlaşılacağı üzere Çarıkoğlu Hacı Süleyman tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.1.2.9. Çengel Oğlu İbrahim Mescidi

Ayvasıra Mahallesi'nde bulunan Çengel Oğlu Molla İbrahim Mescidine ait ilk kayıt Rebiülevvel 1182 (Temmuz-Ağustos 1768) tarihli kayyım atamasıdır²⁷⁹. Adından da anlaşılacağı üzere Çengel oğlu Molla İbrahim yaptırmış olmalıdır.

2.1.2.10. Çerağoğlu Seyyid Hacı Mehmed Mescidi

Öküzbattı Mahallesi'nde bulunmaktadır. Çerağoğlu Seyyid Hacı Mehmed tarafından yaptırılan mescidin ilk ataması, Rebiülevvel 1183 (Temmuz-Ağustos 1769) tarihli imam tayinidir²⁸⁰. Toplam üç atama kaydı bulunmaktadır. Bugün Öküzbattı

²⁷³ VGMA, HD:1096, s.202.

²⁷⁴ VGMA, HD:1096, s.205.

²⁷⁵ VGMA, HD:1117, s.8.

²⁷⁶ VGMA, HD:1093, s.74.

²⁷⁷ VGMA, HD:1087, s.5.

²⁷⁸ VGMA, HD:1096, s.206.

²⁷⁹ VGMA, HD:1117, s.12.

²⁸⁰ VGMA, HD:1087, s.6.

Mescidi bulunmakta olup eski adıyla Öküzbatı yeni adıyla Günbatı Mahallesi sınırları içerisinde²⁸¹.

2.1.2.11. Dayı Mustafa Ağa Mescidi

Kayıtlarımızda İvaz Mahallesi'nde geçmektedir. Mescide ait ilk atamada Cemaziyelevvel 1178 (Ekim-Kasım 1764) tarihli müezzin ataması yapılmıştır²⁸².

2.1.2.12. Dayı Mustafa Beşe Mescidi

Debbağlar Mahallesi'nde bulunan mescid, Dayı Mustafa Beşe tarafından yeniden Şaban 1163 (Temmuz-Ağustos 1750) tarihinde yaptırılmıştır.²⁸³ Toplam iki kaydı bulunan mescidin diğer kaydı imam atamasıdır²⁸⁴.

2.1.2.13. Dede Mustafa Mahalle Mescidi

Mescide ait ilk ve tek kayıt Cemaziyelevvel 1178 (Ekim-Kasım 1764) tarihlidir isimsiz mescid atamasıdır²⁸⁵.

2.1.2.14. Ebu Bekir Mescidi

Mescid Denizli Kale'si veya Denizli Hisarı, Un Pazarı ibaresiyle kayıtlarda geçer. Mescide ait ilk kayıt Zilhicce 1154 (Şubat-Mart 1742) tarihlidir ve mescid Ebu Bekir Efendi, Ebu Bekir Ağa Mescidi olarak da bilinir.²⁸⁶ Kimin tarafından yaptırıldığı tespit edilememiş olup adından anlaşılacağı üzere Ebu Bekir isimli biri tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.1.2.15. Elvanoğlu Hacı İsmail Mescidi

Boyacılaraltı mevkide bulunan yapıya ait ilk kayıt, Rebiülevvel 1189 (Mayıs 1775) tarihli müezzin atamasıdır. Mescide ait 1812 ve 1832 tarihli iki müezzin ataması daha bulunmaktadır. Adından da anlaşılacağı üzere Elvanoğlu Hacı İsmail tarafından yaptırılmış olmalıdır. Kayıtlarda Elvanoğlu Mescidi olarak adlandırılan ve Gürzhane Mahallesi'nde bulunan bir mescid daha bulunmaktadır. İkisinin aynı yapı olma ihtimali mevcuttur²⁸⁷.

²⁸¹ <http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/genel/gezilecekyer/okuzbatti-mescidi> :24.05.2019

²⁸² VGMA, HD:1117, s.11.

²⁸³ VGMA, HD:1100, s.222.

²⁸⁴ VGMA, HD:1100, s.224.

²⁸⁵ VGMA, HD:1117, s.10.

²⁸⁶ VGMA, HD:1088, s.18.

²⁸⁷ VGMA, HD:1100, s.221.

2.1.2.16. Elvanoğlu Halil Mescidi

Adı geçen yapı Kizirlik Mahallesi'nde bulunmaktadır. Mescide ait ilk ve tek kayıt Şevval 1182 (Şubat-Mart 1769) tarihli müezzin atamasıdır.²⁸⁸ Adından da anlaşılacağı üzere Elvanoğlu Halil tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.1.2.17. Emine Hatun Mescidi

Gümüştay Mahallesi'nde bulunmaktadır. Kimin tarafından yaptırıldığı açıkça belli olmamakla birlikte adından da anlaşılacağı üzere Emine Hatun tarafından yaptırılmış olmalıdır. Mescide ait toplam iki kayıt olup ilk atama Zilkade 1190 (Aralık-Ocak 1776-1777) tarihli²⁸⁹, diğeri Safer 1217- Haziran-Temmuz 1802) tarihli imam atamasıdır²⁹⁰.

2.1.2.18. Esad Oğlu Hacı Yusuf Mescidi

Eşeyola Pınarı Mahallesi'ndedir. Mescid, Esad Oğlu Hacı Yusuf'un yeniden yaptığı mescidin Şevval 1197 (Eylül-Ekim 1880) tarihli ilk kaydında müteveli ataması yapılmıştır²⁹¹.

2.1.2.19. Fatıma Hatun Mescidi (İlbadı Mahallesi)

İlbadı Mahallesi'nde bulunmaktadır. Fatıma Hatun tarafından yaptırılan mescide ait Zilhicce 1172 (Temmuz-Ağustos 1759) tarihli ilk ve tek atamada imam tayini yapılmıştır.²⁹²

2.1.2.20. Gaziemre Mahallesi Mescidi

Gaziemre Mahallesi ve mescidine ait Cemaziyelahir 1142 (Aralık-Ocak 1729/1730) tarihli ilk kayıta yarım akçe ile imam ataması yapılmıştır²⁹³.

2.1.2.21. Hacı Ahmed Mescidi

Feslikan Mahallesi'nde bulunmaktadır. Hacı Ahmed tarafından yaptırılmıştır.²⁹⁴ Mescide ait ilk kayıt Şevval 1188 (Aralık-Ocak 1774/1775) tarihli olup kayyım ataması yapılmıştır²⁹⁵. Mescid Hacı Ahmed tarafından yaptırılrsa da Molla Ömer-zâde Hacı Mehmed yapıya yeniden minber koyup camiye (Ömer-zâde Hacı Mehmed Camii) dönüştürmüştür²⁹⁶.

²⁸⁸ VGMA, HD:1087, s.5.

²⁸⁹ VGMA, HD:1096, s.202.

²⁹⁰ VGMA, HD:545, s.5.

²⁹¹ VGMA, HD:1096, s.209.

²⁹² VGMA, HD:1084, s.77.

²⁹³ VGMA, HD:1139, s.49.

²⁹⁴ VGMA, HD:1090, s.81.

²⁹⁵ VGMA, HD:1084, s.79.

²⁹⁶ VGMA; HD:1090, s.42.

2.1.2.22. Hacı Cafer Oğlu Hacı İsmail Mescidi

Mescid Gebrebostan Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Mescide ait ilk kayıt Rebiülevvel 1189 (Mayıs 1775) tarihli imam atamasıdır²⁹⁷. Toplam üç atama bulunmakla birlikte tümü imam atamasıdır. Üç atama kaydında da imam tayini yapılmıştır.

2.1.2.23. Hacı Hasan Oğlu Osman Mescidi

Mescid Salvarım Mahallesi'nde hizmet vermektedir. şaban 1166 (Haziran-Temmuz 1753) tarihli atamada mescide Hacı Hasan oğlu Osman yeniden atanmıřtır²⁹⁸. Muharrem 1192 (Ocak/şubat 1778) tarihli atamada ise Hacı Hasan oğlu Osman'ın çocuksuz ölümünden dolayı Mustafa oğlu şeyh Hasan imamlık görevine atanmıřtır²⁹⁹. İlk atamada mescidin adı belirtilmese de atanana ve ayrılan görevlilerden hareketle ilgili kaydı Hacı Hasan Oğlu Osman Mescidi içerisinde değerlendirebiliriz. Mescidin yaptırana tam olarak belirtilmese de isminde anlaşılacağı üzere Hacı Hasan oğlu Osman tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.1.2.24. Hacı Hatib Hulusi Mescidi

Yapı Kizirlik Mahallesi'ndedir. Mescide ait Ramazan 1188 (Kasım-Aralık 1774) tarihli tek kayıta bir akçe ile imam ataması yapılmıřtır³⁰⁰. Kimin tarafından yaptırıldığı açıkça belli olmasa da adından da anlaşılacağı üzere Hacı Hatib Hulusi tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.1.2.25. Hacı Hüseyin Ağa Mescidi

Tuzpazarı mevkiindedir. Hacı Hüseyin Ağa tarafından yaptırılan mescide ait tek kayıt Receb 1164 (Mayıs-Haziran 1751) tarihli imam atamasıdır³⁰¹.

2.1.2.26. Hacı İbrahim Efendi Mescidi

Mescid İlbadı Mahallesi'ndedir. Hacı İbrahim Efendi tarafından yaptırılan mescide ait şaban 1241 (Mart-Nisan 1826) tarihli iki kayıta imam ve müezzin ataması yapılmıřtır³⁰².

2.1.2.27. Hacı İsa Paşa Mescidi

İlbadı Mahallesi'ndedir. Hacı İsa tarafından yeniden yapılan mescide ait ilk atama Muharrem 1218/ Nisan-Mayıs 1803) tarihlidir³⁰³.

²⁹⁷ VGMA, HD:1084, s.79.

²⁹⁸ VGMA, HD:1100, s.224.

²⁹⁹ VGMA, HD:1096, s.204.

³⁰⁰ VGMA, HD:1158, s.228.

³⁰¹ VGMA, HD:1100, s.223.

³⁰² VGMA, HD:549, s.6.

³⁰³ VGMA, HD:545, s.7.

2.1.2.28. Hacı İsmail Mescidi

Mescid İncirliınar Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Mescide ait ilk atama Muharrem 1206 (Ağustos-Eylül 1791) tarihli müezzin atamasıdır³⁰⁴. Diğer atama yine müezzin ataması olup Receb 1232 (Mayıs-Haziran 1817) tarihlidir³⁰⁵.

2.1.2.29. Hacı Kaplan Mehmed Mescidi

Mescid Boyacılaraltı mevkiide hizmet vermiştir. Hacı Kaplan Mescidi olarak da bilinmekte olup Hacı Kaplan tarafından yaptırılmıştır³⁰⁶.

2.1.2.30. Hacı Kaplan Mustafa Mescidi

Hacı Kaplan Mahallesi'nde bulunmaktadır. Mescide ait ilk atama Şaban 1179 (Ocak/Şubat 1766) tarihli müezzin atamasıdır³⁰⁷. Aynı isimle camisi ve muâllimhanesi de bulunmaktadır.

2.1.2.31. Hacı Mehmed Efendi Mescidi (Yorgan Battı Mahallesi)

Yorgan Battı Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Çakmaklı Hacı Mehmed Mescidi olarak da bilinir³⁰⁸. Hacı Mehmed Efendi tarafından yaptırılan mescide ait ilk atama kaydı Şevval 1174 (Mayıs-Haziran 1761) tarihli müezzin atamasıdır³⁰⁹.

2.1.2.32. Hacı Mehmed Mescidi (Ayvasıra Mahallesi)

Ayvasıra Mahallesi'nde bulunan yapı Hacı Mehmed veya İnce Hacı Mehmed Mescidi olarak da bilinir. İnce Hacı Mehmed tarafından yaptırılan yapıya ait ilk kayıt Receb 1191 (Ağustos-Eylül 1777) tarihli kayyım atamasıdır³¹⁰.

2.1.2.33. Hacı Musa Efendi Mescidi

Mescid Şeyhler Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Mescide ait tek kayıt Şaban 1156 (Eylül-Ekim 1743) tarihli imam atamasıdır.³¹¹ Kimin tarafından yapıldığı tam olarak tespit edilemese de adından da anlaşılacağı üzere Hacı Musa Efendi tarafından yaptırılmış olmalıdır.

³⁰⁴ VGMA, HD:548, s.54.

³⁰⁵ VGMA, HD:568, s.181.

³⁰⁶ VGMA, HD:545, s.13.

³⁰⁷ VGMA, HD:1117, s.11.

³⁰⁸ VGMA, HD:1096, s.203.

³⁰⁹ VGMA, HD:1090, s.83.

³¹⁰ VGMA, HD:1096, s.203.

³¹¹ VGMA, HD:1100, s.220.

2.1.2.34. Hacı Mustafa Efendi Mescidi

Denizli’de Delikliçınar Mahallesi’nde bulunmaktadır. Mescide minber konulup Cemaziyelahir 1184 (Eylül-Ekim 1770) tarihinde camiye çevrilmiştir³¹². Aynı isimle camisi bulunan mescid Hacı Mustafa tarafından yaptırılmıştır.

2.1.2.35. Hacı Mustafa Mescidi (Ayvasıra Mahallesi)

Ayvasıra Mahallesi’nde bulunan mescide ait ilk kayıt Şevval 1184 (Ocak-Şubat 1771) tarihlidir. Hacı Mustafa tarafından yaptırılmış olmalıdır³¹³.

2.1.2.36. Hacı Nasuh Mahallesi Mescidi

Hacı Nasuh Mahallesi Mescidine ait ilk kayıt Şevval 1176/ Nisan-Mayıs 1763 tarihlidir. Mescidin toplam yedi kaydı bulunmaktadır. Mescid Zilkade 1192 (Kasım-Aralık 1778) tarihinde tamire uğramıştır³¹⁴. Hacı Nasuh tarafından yaptırılmış olmalıdır. Hacı Nasuh Camii olarak bilinen Leylekler Camii Ahitoy Mahallesi’ndedir.

2.1.2.37. Hacı Servi Mescidi

Gümüştay Mahallesi’nde hizmet vermiştir. Kimin tarafından yaptırıldığı açıkça belli olmamakla birlikte isminden de anlaşılacağı üzere Hacı Mehmed Servi tarafından yaptırılmış olmalıdır. Mescide ait ilk atama Zilhicce 1179 (Mayıs-Haziran 1766) tarihli imam atamasıdır³¹⁵.

2.1.2.38. Hacı Yakub Oğlu Seyyid Hacı İsmail Mescidi

Mescid Hacı Kaplan Mahallesi’nde hizmet vermiştir. Hacı Yakub Oğlu Seyyid Hacı İsmail tarafından yaptırılan mescide ait ilk ve tek atama Şevval 1191 (Kasım 1777) tarihli müezzin atamasıdır³¹⁶.

2.1.2.39. Hacı Yusuf Mescidi (Elvanoğlu Mahallesi)

Elvanoğlu Mahallesi’ndeki tek yapı olmakla birlikte kimin tarafından yaptırıldığı açıkça belirtilmemiştir. Adından anlaşılacağı üzere Hacı Yusuf tarafından yaptırılmış olmalıdır. İlk kayıt Şaban 1187 (Ekim-Kasım 1773) tarihli kayyım atamasıdır.

2.1.2.40. Hacı Yusuf Mescidi (Uçancı Mahallesi)

Adı geçen mahalle bugün Uçancıbaşı Mahallesi olarak bilinmektedir. Mahalleye ve Hacı Yusuf Mescidine ait tek kayıt Cemaziyelevvel 1200 (Mart 1786) tarihli kayyım atamasıdır.³¹⁷

³¹² VGMA, HD:1093, s.74.

³¹³ VGMA, HD:1093, s.75.

³¹⁴ VGMA, HD:1096, s.204.

³¹⁵ VGMA, HD:1117, s.11.

³¹⁶ VGMA, HD:1096, s.203.

³¹⁷ VGMA, HD:1095, s.130.

2.1.2.41. Halil Kızı Fatıma Hanım Mescidi

Halil Ağa Mahallesi'nde bulunmaktadır. Pelidlibağ ve Ahioğlu Mahallesi'nde de "Fatıma Hatun" adında mescid bulunmaktadır. Halil kızı Fatıma Hanım tarafından yeniden yaptırılan mescidin bu mahalledeki ilk ve tek ataması, Receb 1174 (Şubat-Mart 1761) tarihli imam atamasıdır.³¹⁸ Diğer atamalar Pelidlibağ Mahallesi'ndedir. Pelidlibağ Mahallesi'nde zikredilen mescide ait ilk atama Zilhicce 1187 (Şubat-Mart 1774) tarihli kayyım atamasıdır³¹⁹. Pelidlibağ Mahallesi'nde toplam iki atamanın bulunduğu mescidin diğer kaydında ise Zilhicce 1198 (Ekim-Kasım 1784) tarihli olup kayyım ataması yapılmıştır³²⁰.

2.1.2.42. Hamza Beşe Mahallesi Mescidi

Hamza Beşe Mahallesi'ndedir. Mescide ait ilk atama Rebiülevvel 1177 (Eylül-Ekim 1763) tarihli müezzin atamasıdır³²¹. Banisi tespit edilemese de Hamza Beşe tarafından yaptırılmış olması ihtimal dahilindedir.

2.1.2.43. Hamza Beşe Mescidi

Feslikan Mahallesi'nde bulunan mescid Hamza Beşe tarafından yaptırılmıştır³²². Mescide ait ilk atama Şevval 1166 (Ağustos 1753) tarihli yarım akçe ile imam atamasıdır³²³.

2.1.2.44. Hanım Kadın Mescidi

Pelidlibağ Mahallesi'nde Hanım Kadın mescidi olarak bilinmektedir. Mescide dair Şevval 1185 (Ocak/Şubat 1772) tarihli ilk ve tek atamada müezzin ataması yapılmıştır³²⁴. Fatıma Hatun Mescidi ile aynı zamanda hizmet vermişse de iki mescid arasında bir bağlantı tespit edilememiştir.

2.1.2.45. İmam Oğlu Seyyid Mustafa Mescidi

Gümüştay Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Kimin tarafından yaptırıldığı açıkça belirtilmemekle birlikte adından da anlaşılacağı üzere İmamoğlu Seyyid Mustafa tarafından yaptırılmış olmalıdır. Toplam iki kaydın bulunduğu mescidin ilk ataması Zilkade 1190 (Aralık-Ocak 1776/1777) tarihli müezzin atamasıdır³²⁵. Diğer atama Muharrem 1234 (Ekim-Kasım 1818) tarihli yine müezzin atamasıdır.

³¹⁸ VGMA, HD:1090, s.83.

³¹⁹ VGMA, HD:1084, s.77.

³²⁰ VGMA, HD:1096, s.211.

³²¹ VGMA, HD:1117, s.9.

³²² VGMA, HD:1096, s.210.

³²³ VGMA, HD:1100, s.224.

³²⁴ VGMA, HD:1093, s.75.

³²⁵ VGMA, HD:1096, s.202.

2.1.2.46. Kadı-zâde Hacı Ahmed Mescidi

Mescid Gümüşçay Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Kadıoğlu Ahmed Mescidi olarak da anılır. Kadı-zâde Hacı Ahmet tarafından yaptırılmıştır. Mescide ait ilk atama Safer 1191 (Mart-Nisan 1777) tarihli kayyım atamasıdır³²⁶.

2.1.2.47. Kara Ahmed Ağa Mescidi

Mescid Gazalcıoğlu Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Kimin tarafından yaptırıldığı açıkça belli olmasa da adından da anlaşılacağı üzere Kara Ahmed Ağa tarafından yaptırılmış olmalıdır. Mescide ait ilk kayıt Receb 1208 (Şubat-Mart 1794)³²⁷ tarihli mütevellî atamasıdır. Mescidin Receb 1208 (Şubat-Mart 1794)³²⁸, Şaban 1239 (Nisan 1824)³²⁹ ve Receb 1227 (Temmuz-Ağustos 1812)³³⁰ tarihli kayıtlarda tamire uğramıştır.

2.1.2.48. Kazak Mehmed Ağa Mescidi

Mescid Dede Ağa Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Kimin tarafından yaptırıldığı açıkça belli olmamakla birlikte adından da anlaşılacağı üzere Kazak Mehmed Ağa tarafından yaptırılmış olmalıdır. Mescide ait ilk atama Şevval 1175 (Nisan-Mayıs 1762) tarihli müezzin atamasıdır³³¹.

2.1.2.49. Kismetli Seyyid Hacı Hüseyin Mescidi

Delikliçınar Mahallesi'nde bulunan yapıya ait ilk kayıt Cemaziyelevvel 1188 (Temmuz-Ağustos 1774) tarihli imam atamasıdır³³². Yaptıranı açık olarak belirtilmese de adından da anlaşılacağı üzere Kismetli Seyyid Hacı Hüseyin tarafından yaptırılmış olmalıdır. Zilhicce 1191 (Aralık-Ocak 1777-1778) ve Muharrem 1192 (Ocak-Şubat 1778) tarihli müezzin ve kayyım atamaları mevcuttur.³³³

2.1.2.50. Kızılkanad Mescidi

Mescid Kayalık Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Mescide ait ilk ve tek atama Ramazan 1214 (Ocak/Şubat 1800) tarihli kayyım atamasıdır³³⁴. Mescidin yaptıranı belli değildir.

³²⁶ VGMA, HD:1096, s.203.

³²⁷ VGMA, HD:548, s.56.

³²⁸ VGMA, HD:548, s.56.

³²⁹ VGMA, HD:549, s.5.

³³⁰ VGMA, HD:568, s.178.

³³¹ VGMA, HD:1117, s.8.

³³² VGMA, HD:1084, s.79.

³³³ VGMA, HD:1096, s.203.

³³⁴ VGMA, HD:565, s.164.

2.1.2.51. Kızılkanağ Oğlu Hacı Mehmed Mescidi

Mescid Topraklık Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Kızılkanağ Oğlu Hacı Mehmed Bey tarafından yaptırılmıştır³³⁵. Mescide ait bu mahallede toplam beş adet atama tespit edilmiştir. Mescide ait ilk atama kaydı Şevval 1174 (Mayıs-Haziran 1761) müezzin atamasıdır.

Kızılkanağ Oğlu Mahallesi'ndeki Kızılkanağ Oğlu Hacı Mehmed Mescidi ile isim yönüyle benzerliği bulunmaktadır. Mescidin ilk atama kayıtları Topraklık Mahallesi'nde bulunmaktadır. Adı geçen mahalle Topraklık Mahallesi'nden doğma bir mahalle olmalıdır.

2.1.2.52. Koyunlubağ Arası Mahallesi Mescidi

Mahalleye ve isimsiz mescidine ait ilk atama Cemaziyelevvel 1186 (Temmuz-Ağustos 1772) tarihli imam atamasıdır.³³⁶ Toplam iki atamanın bulunduğu mescidin diğeri ataması Cemaziyelevvel 1201 (Şubat-Mart 1787) tarihli müezzin atamasıdır³³⁷.

2.1.2.53. Kök Boyacılar Mescidi

Kale'de Denizli çarşısındadır. Kök Boyacılar esnafının yaptırdığı bir mescittir.

2.1.2.54. Kösekadı Oğlu Ahmed Mescidi

Delikliçınar Mahallesi'ndeki mescid Kösekadı-zâde Ahmed Ağa Mescidi olarak da bilinir³³⁸. Mescide ait ilk kayıt Zilhicce 1210 (Haziran-Temmuz 1796) tarihli kayyım atamasıdır³³⁹.

2.1.2.55. Kuloğlu Seyyid Hacı Mehmed Mescidi

Feslikan Mahallesi'ndedir. Kuloğlu Seyyid Hacı Mehmed Ağa Mescidi olarak da bilinen mescid Kuloğlu Es-Seyyid Hacı Mehmed tarafından yaptırılmıştır³⁴⁰. Mescide ait ilk atama Ramazan 1158 (Eylül-Ekim 1745) tarihli imam atamasıdır³⁴¹.

2.1.2.56. Kuramaz Mahallesi Mescidi

Mahalleye ve isimsiz mescidine ait ilk atama Şaban 1136 (Nisan-Mayıs 1724) tarihlidir.³⁴² Mahalleye ve mescidine ait toplam dört atama kaydı bulunmaktadır.

³³⁵ VGMA, HD:1158, s.228.

³³⁶ VGMA, HD:1084, s.76.

³³⁷ VGMA, HD:1095, s.132.

³³⁸ VGMA, HD:565, s.162.

³³⁹ VGMA, HD:565, s.161.

³⁴⁰ VGMA, HD:545, s.12.

³⁴¹ VGMA, HD:1100, s.221.

³⁴² VGMA, HD:1119, s.68.

2.1.2.57. Leblebici Hüseyin Mescidi

Mescid İbadı Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Leblebici Hüseyin tarafından yeniden yaptırılan mescide ait ilk ve tek kayıt Rebiülevvel 1192 (Mart-Nisan 1778) tarihli müezzin atamasıdır³⁴³.

2.1.2.58. Mehmed Beşe Mescidi (Boyacılaraltı Mevki)

Boyacılaraltı Mevkiinde, Kale yakınında, pazar aşağısında bulunan mescide ait ilk kayıt Safer 1188 (Nisan-Mayıs 1774) tarihli kayyım atamasıdır³⁴⁴. Bu mevkide Mehmed Beşe Mescidi olarak üç kayıt bulunmaktadır. Adından da anlaşılacağı üzere Mehmed Beşe tarafından yaptırılmış olmalıdır. Aynı mescide ait bir müezzin ile bir kayyım ataması mevcuttur³⁴⁵.

2.1.2.59. Mehmed Beşe Mescidi (Esadoğlu Hacı Yusuf Mahallesi)

Mescide ait ilk ve tek kayıt Safer 1191 (Mart-Nisan 1777) tarihli imam atamasıdır. Mehmet Beşe tarafından yaptırılmış olmalıdır³⁴⁶. Esadoğlu Hacı Yusuf Mescidi, Eşeyolapınarı ismiyle bilinen mahalde hizmet vermektedir.

2.1.2.60. Meydan Mahallesi Mescidi

Mahalleye ait ilk atama kaydı Şaban 1108 (Şubat-Mart 1697) tarihli kayyım atamasıdır³⁴⁷

2.1.2.61. Mezid Mescidi

Denizli Kale'sinde bulunan mescid, Mezid Oğlu mescidi olarak da bilinir. Denizli Kale'si içinde, dâhilinde, aşağısında, çarşuda, gibi mevki isimleriyle anılmıştır. Mescide ait ilk atama Rebiülevvel 1137 (Kasım-Aralık 1724) tarihli müezzin atamasıdır. Mezid oğlu tarafından yaptırılmıştır.³⁴⁸ Diğer atama Receb 1232 (Mayıs-Haziran 1817) tarihli yine imam atamasıdır.³⁴⁹

2.1.2.62. Mızrap Beşe Mescidi

Mahallesi tespit edilememiştir. 'Denizli'de şeklinde kaydedilmiştir. Toplam iki atama kaydı bulunmaktadır. İlk kayıt Rebiülahir 1211 (Ekim- Kasım 1796) tarihli imam atamasıdır³⁵⁰.

³⁴³ VGMA, HD:1096, s.204.

³⁴⁴ VGMA, HD:1158, s.227.

³⁴⁵ VGMA, HD:1084, s.77.

³⁴⁶ VGMA, HD:1096, s.203.

³⁴⁷ VGMA, HD:1140, s.303.

³⁴⁸ VGMA, HD:1119, s.68.

³⁴⁹ VGMA, HD: 568, s.181.

³⁵⁰ VGMA, HD:565, s.161.

2.1.2.63. Molla Mahmud Mescidi

İlbadı Mahallesi'nde zikr edilmektedir. Mescide ait ilk atama Rebiülahir 1187 (Haziran-Temmuz 1773) tarihli müezzin atamasıdır³⁵¹. Toplam iki atamanın bulunduğu mescidin diğer ataması Rebiülahir 1216 (Ağustos-Eylül 1801) tarihli müezzin atamasıdır³⁵². Molla Mahmud tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.1.2.64. Molla Mehmed Mescidi

Kirişhane Mahallesi'nde bulunmaktadır. Yapının ne zaman yaptırıldığı belli olmamakla birlikte yaptıranın mescidin isminden hareketle Molla Mehmed olduğunu söyleyebiliriz. Mescide ait ilk atama Rebiülahir 1187 (Haziran-Temmuz 1773) tarihli imam atamasıdır³⁵³. Yapıya ait toplam sekiz atama yapılmıştır.

2.1.2.65. Monla Osman Mescidi

Salvarim Mahallesi'nde geçen Monla Osman mescidinin tek kaydı Muharrem 1192 (Ocak/Şubat 1778) tarihli Hacı Mehmed oğlu Molla Ali'nin müezzin atamasıdır.³⁵⁴

2.1.2.66. Muharrem Oğlu Hacı Mehmed Mescidi

Pelidlibağ Mahallesi'nde hizmet vermektedir. Muharrem Oğlu Mehmed Mescidi, Hacı Mehmed Mescidi olarak ifade edilmiştir. Cemaziyelevvel 1172 (Aralık-Ocak 1758/1759) tarihinde Hacı Mehmed tarafından camiye dönüştürülmüştür³⁵⁵.

2.1.2.67. Mustafa Beşe Mescidi

Sırapapılar Mahallesi'nde hizmet vermektedir. Mustafa Beşe tarafından yeniden yaptırılmıştır. Mescide ait ilk atama Muharrem 1176 (Temmuz-Ağustos 1762) tarihli müezzin atamasıdır³⁵⁶.

2.1.2.68. Müezzin Mustafa Ağa Mescidi

Ahitoy Mahallesi'nde hizmet vermektedir. Müezzin Mustafa Ağa tarafından yaptırılmış olmalıdır. Mescide ait ilk kayıt Safer 1189 (Nisan-Mayıs 1775) tarihli müezzin atamasıdır. Diğer kayıt ise Safer 1223 (Mart-Nisan 1808) tarihli yine müezzin atamasıdır³⁵⁷.

³⁵¹ VGMA, HD:1084, s.77.

³⁵² VGMA, HD:565, s.166.

³⁵³ VGMA, HD:1084, s.77.

³⁵⁴ VGMA, HD:1096, s.203.

³⁵⁵ VGMA, HD:1090, s.85)

³⁵⁶ VGMA, HD:1117, s.8.

³⁵⁷ VGMA, HD:545, s.13)

2.1.2.69. Receb Beşe Oğlu Mehmed Beşe Mescidi

Mescid Yorgan Battı Mahallesi'nde hizmet vermektedir. Mescide ait ilk ve tek atama Cemaziyelevvel 1188 (Temmuz-Ağustos 1774) tarihli kayyım atamasıdır³⁵⁸. Kimin tarafından yapıldığı tespit edilememiş olup Receb Beşe Oğlu Mehmed Beşe tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.1.2.70. Semerci Osman Beşe Mescidi

Yorgan Battı Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Semerci Osman Beşe tarafından yeniden yapılan mescide ait ilk kayıt, Cemaziyelevvel 1178 (Ekim-Kasım 1764) tarihli müezzin atamasıdır. Semerci Osman Beşe Mescidine ait toplam iki kayıt bulunup diğeri Şaban 1209 (Şubat-Mart 1795) tarihli müezzin atamasıdır³⁵⁹.

2.1.2.71. Seyyid Carullah Mescidi

Seyyid Carullah tarafından yaptırılmıştır³⁶⁰. Bulunduğu bölge Atik Horsolos olarak geçmektedir. Muhtemelen Horsolos'un bir bölümü Carullah Mahallesine dönüşmüş olmalıdır.

2.1.2.72. Seyyid Hacı Abdullah Mescidi

Mescid Feslikan Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Kimin tarafından yaptırıldığı bilinmemekle birlikte adından da anlaşılacağı üzere Seyyid Hacı Abdullah tarafından yaptırılmış olmalıdır. Mescide ait ilk atama Zilhicce 1179 (Mayıs-Haziran 1766) tarihli kayyım atamasıdır³⁶¹. Diğer atamalar Receb 1196 (Haziran-Temmuz 1782)³⁶² ve Recep 1217 (Ekim-Kasım 1802)³⁶³ tarihli kayyım atamalarıdır.

2.1.2.73. Seyyid Hacı İsmail Mescidi

Lengerlioğlu Mahallesi veya Lengerli Hasan Ağa Mahallesi'nde bulunmaktadır. Hacı İsmail tarafından yaptırılmış olmalıdır. Mescide ait ilk kayıt Rebiülevvel 1183 (Temmuz-Ağustos 1769)³⁶⁴ tarihlidir.

2.1.2.74. Seyyid Hacı İsmail Mescidi (Kuyupınar Mahallesi)

Mescid Kuyupınar Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Harap olan Seyyid Hacı İsmail Mescidi, Şevval 1248 (Şubat-Mart 1833) tarihinde Halil oğlu Hacı Mustafa tarafından tamir ettirilip minber konularak camiye dönüştürülmüştür³⁶⁵. Kuyupınar

³⁵⁸ VGMA, HD:1084, s.79.

³⁵⁹ VGMA, HD:548, s.57.

³⁶⁰ VGMA, HD:1090, s.80.

³⁶¹ VGMA, HD:1117, s.11.

³⁶² VGMA, HD:1096, s.207.

³⁶³ VGMA, HD:548, s.55.

³⁶⁴ VGMA, HD:1087, s.6.

³⁶⁵ VGMA, HD:550, s.6.

Mahallesi'nde geçen başka bir kayıta ise Kasab Hacı Osmanoğlu Es-Seyyid Hacı İsmail Mescidi bulunmaktadır ki ikisi muhtemelen aynı mescid olmalıdır.

2.1.2.75. Seyyid Hacı Osman Mescidi

Mescid Sırapapılar Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Es-Seyyid Hacı Osman mescidi olarak da bilinir. Mescide ait ilk atama kaydı Receb 1176 (Ocak/Şubat 1763) tarihli imam atamasıdır³⁶⁶. Safer 1215 (Haziran-Temmuz 1800) tarihli kayıta Hacı Osman tarafından yeniden yaptırıldığını görmekteyiz³⁶⁷.

2.1.2.76. Seyyid Hasan Mescidi

İlbadı Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Hasan Mescidi olarak da bilinir. Mescide ait ilk atama Receb Sene 1188 (Eylül-Ekim 1774) tarihli imam atamasıdır³⁶⁸. Seyyid Hasan tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.1.2.77. Seyyid Hüseyin Mescidi

Gümüştay İlhanlar Mahallesi'nde bulunan mescidin yaptırımı belli değildir. Seyyid Hüseyin tarafından yaptırılmış olmalıdır. Mescidin ilk ve tek kaydı Ramazan 1154 (Kasım-Aralık 1741) tarihli imam atamasıdır³⁶⁹

2.1.2.78. Tatoğlu Hacı Hüseyin Mescidi

İncirliınar Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Mescide ait ilk ve tek atama kaydı Cemaziyelahir 1249 (Ekim-Kasım 1833) tarihli müezzin atamasıdır.³⁷⁰ Tatoğlu Hacı Hüseyin tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.1.2.79. Tozcuoğlu Hacı Mehmed Mescidi

Gümüştay'da İlhanlar Mahallesi'nde bulunan mescid Tozcuoğlu Hacı Mehmed tarafından yaptırılmış olmalıdır. Mescide ait ilk ve tek kayıt Cemaziyelahir 1199 (Nisan-Mayıs 1785) tarihli müezzin atamasıdır³⁷¹.

2.1.2.80. Yusuf Beğ Mescidi

Kayalık Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Mescide ait ilk ve tek kayıt Şaban 1135 (Mayıs-Haziran 1723) tarihli imam atamasıdır³⁷². Yusuf beğ tarafından yaptırılmış olmalıdır.

³⁶⁶ VGMA, HD:1117, s.9.

³⁶⁷ VGMA, HD:565, s.164.

³⁶⁸ VGMA, HD:1084, s.79.

³⁶⁹ VGMA, HD:1088, s.18.

³⁷⁰ VGMA, HD:550, s.6.

³⁷¹ VGMA, HD:1095, s.129.

³⁷² VGMA, HD:1119, s.68.

2.1.2.81. Zanne Oğlu Hacı Hüseyin Mescidi

İncirlişinar Mahallesi'ndedir. Zanne Oğlu Hacı Hüseyin tarafından yaptırılmış olmalıdır. Mescide ait ilk atama Zilhicce 1219 (Mart 1805) tarihli kayyım atamasıdır. Toplam iki atama kaydının bulunduğu mescidin diğer atama kaydı Muharrem 1245 (Temmuz-Ağustos1829) tarihli imam atamasıdır³⁷³.

2.1.3. Zaviyeler ve Tekkeler

Zaviye³⁷⁴ ve tekkeler de Denizli'nin önemli dini vakıfları arasındadır. Denizlideki başlıca zaviyeler şöyledir. Ahi Tuman, Ahi Sinan, Emirce Zaviyesi, Gur-hane Zaviyesi, Hacı Şemseddin Zaviyesi, Hızır-ilyaşlık Zaviyesi, Ahi Alaeddin Zaviyesi, ayrıca şehir yakınlarındaki Gerzile'de Server Gazi Zaviyesi ile Karcı'daki Sinan-Dede Zaviyesi'dir.³⁷⁵ Çalışmamızda merkezde 5 adet zaviye tespit edilmiş olup alfabetik olarak verilmiştir.

2.1.3.1. Ahi Sinan Alaaddin Zaviyesi

Bayramyeri civarındadır. Rebiülahir 1109 (Aralık-Ocak 1697-1698) tarihli ilk ve tek kayıt zaviyedar atamasıdır³⁷⁶.

2.1.3.2. Sofi Hacı Zaviyesi

Debbağlar Mahallesi'nde bulunmaktadır. Zaviyeye ait Rebiülevvel 1144 (Kasım 1731) tarihli tek atama kaydı ile zaviyedarlık görevi başka şehirde bulunan Mehmed'in görevden alınmasıyla Mustafa Halife'ye verilmiştir³⁷⁷.

2.1.3.3. Molla Ömer Tekkesi

Feslikan Mahalesi'nde bulunmaktadır. Molla Ömer Tekkesi, Mustafa oğlu Hacı Mehmed Vakfı ile finanse edilmektedir. Yapının tek kaydı Zilkade 1226 (Kasım-Aralık 1811) tarihli kayyım atamasıdır.³⁷⁸

2.1.3.4. Mazhar Efendi Tekkesi

Mahallesi tespit edilememiştir. Tekkeye ait ilk atama kaydı Cemazielevvel 1193 (Mayıs-Haziran 1779) tarihlidir. Tekke Mazhar Efendi tarafından yaptırılmıştır. Zilhicce 1235 (Eylül-Ekim 1820) tarihli kayıтта Seyyid Ahmed oğlu Seyyid Mustafa, tekyenişin

³⁷³ VGMA, HD:550, s.4.

³⁷⁴ Zaviye: Terim olarak bir tarikata mensup dervişlerin, bir şeyhin idaresinde topluca yaşadıkları ve gelip geçen yolculara bedava yiyecek, içecek ve yatacak yer sağlayan yerleşme merkezlerinde veya yahut binalar topluluğunu ifade eder. Tekkenin küçüğüne verilen isim. Bkz.Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, s.743.

³⁷⁵ T. Baykara, *a.g.e.* s.140

³⁷⁶ VGMA, HD:1140, s.303.

³⁷⁷ VGMA, HD:1088, s.15.

³⁷⁸ VGMA, HD:567, s.80.

ve zaviyedarlık görevine Anadolu Kazaskeri Mevlana Hamami-zâde Mehmed Raşid Efendi'nin teklifi ile atanmıştır³⁷⁹. Tekkeye ait toplam 10 atama tespit edilmiştir.

2.1.3.5. Hızırlık Zaviyesi

Mahallesi tespit edilememiştir. İlk ve tek atama kaydı Rebiülahir 1110 (Ekim-Kasım 1698) tarihli zaviyedar atamasıdır. İsminden Denizli kabristanında olabileceği düşünülmektedir.

2.2. Eğitim Kurumları

2.2.1. Mektepler ve Muâllimhaneler

Denizli'nin eğitim öğretim ve kültür hayatında mektepler ve muâllimhaneler muhakkak önemli bir yer tutmuştur. Denizli merkezde 12 muâllimhaneye rastlanmıştır. Aşağıda muâllimhaneler alfabetik olarak verilmiştir.

2.2.1.1. Abdullah Oğlu Hacı Hüseyin Muâllimhanesi

Muâllimhane Kale aşağısındadır. İlk ve tek atama kaydı Safer 1205 (Ekim-Kasım 1790) tarihlidir. İlgili atamada muâllimlik görevi yarım akçe ile Abdullah oğlu Mehmed'in çocuksuz ölümünden dolayı Veli oğlu Mustafa'ya verilmiştir³⁸⁰. Adından da anlaşılacağı üzere Abdullah oğlu Hacı Hüseyin tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.2.1.2. Debbağlar Mahallesi Mektebi

Debbağlar Mahallesi'nde bulunan mektebin kimin tarafından yaptırıldığı belli değildir. Mektebe ait tek atama kaydı Cemaziyelevvel 1164 (Mart-Nisan 1751 tarihli olup mektebin hocalığı yeniden Ömer'e verilmiştir³⁸¹.

2.2.1.3. Es-Seyyid Mustafa Ağa Muâllimhanesi

Cami-i Cedid Mahallesi'ndedir. Mustafa Ağa Muâllimhanesi olarak da bilinir. Muâllimhane Yeni Cami avlusundadır. Muâllimhaneye ait ilk atama kaydı Rebiülevvel 1159 (Mart-Nisan 1746) tarihlidir ve muâllim-i sıbyan ataması yapılmıştı. Rebiülevvel 1177 (Eylül-Ekim 1763) atamada muâllimlik görevi beratın kaybolması nedeniyle Hasan Halife oğlu Hüseyin'e yeniden verilmiştir³⁸². Rebiülevvel 1177 (Eylül-Ekim 1763) tarihli başka bir atamada muallimlik görevi Hasan oğlu Hüseyin'in vazgeçmesinden Mehmed oğlu Süleyman Halife'ye verilmiştir³⁸³. Muâllimhaneye ait toplam 4 atama kaydı tespit edilmiştir.

³⁷⁹ VGMA, HD:568, s.182.

³⁸⁰ VGMA, HD:548, s.53.

³⁸¹ VGMA, HD:1100, s.223.

³⁸² VGMA, HD:1117, s.9.

³⁸³ VGMA, HD:1117, s.9.

2.2.1.4. **Gülruh Sultan Mektebi**

Saray Mahallesi'nde bulunan mekteb Gülruh Sultan tarafından yaptırılmıştır³⁸⁴. Mektebe ait ilk kayıt Receb 1143 (Ocak/Şubat 1731 tarihlidir. Muâllimlik görevi Şaban oğlu Ahmed Halife'ye verilmiştir³⁸⁵. Cemaziyelahir 1164 (Nisan-Mayıs 1751) tarihli atamada mektebin hocalığına Ali Halife getirilmiştir³⁸⁶. Şaban 1164 (Haziran-Temmuz 1751) tarihli atamada 2 akçe ile muâllimlik görevi yeniden Mehmed'e verilmiştir.

Cemaziyelahir 1168 (Mart-Nisan 1755) tarihli atamada ise Ahmed'in vazgeçmesinden Muâllim Ali göreve atanmıştır³⁸⁷. Zilkade 1171 (Temmuz-Ağustos 1758) tarihli kayıta Muâllim-i Sıbyanlık görevine Ali Halife getirilmiştir³⁸⁸. Gülruh Sultan Vakfı dâhilinde olup camisi de bulunmaktadır.

2.2.1.5. **Hacı Ahmed Muâllimhanesi**

Çaybaşı Mahallesi'nde cami avlusunda bulunan kurumun ilk atama kaydı Rebiülevvel 1183 (Temmuz-Ağustos 1769) tarihlidir³⁸⁹. Toplam iki ataması olup diğer atama kaydı Receb 1208 (Şubat-Mart 1794) tarihlidir ve muâllimlik görevi Hacı İsmail'in ölümünden Süleyman oğlu Süleyman'a verilmiştir³⁹⁰.

2.2.1.6. **Hacı Mehmed Muâllimhanesi**

Tuzpazarı yakınında Hacı Mehmed tarafından yaptırılmıştır. Receb 1154 (Eylül-Ekim 1741 tarihli ilk ve tek atamada muâllimlik görevi Süleyman'a verilmiştir³⁹¹.

2.2.1.7. **Hacı Nureddin Muallimhanesi**

Cami-i Cedid Mahallesindedir. Hacı Nureddin tarafından yaptırılmıştır. Aynı isimle camisi de bulunmaktadır. İlk atama kaydı Rebiülevvel 1174 (Ekim 1760) tarihli olup, müteveli ataması yapılmıştır³⁹².

2.2.1.8. **Hacı Veli Oğlu Mustafa Beşe Mektebi**

Tuzpazarı bitişiğinde hizmet veren mektep, Karcı Köyü sakinlerinden Hacı Veli oğlu Mustafa Beşe tarafından yaptırılmıştır. Muâllimlik görevine Mustafa oğlu Mehmed atanmıştır. İlk ve tek kayıt Muharrem 1182 (Mayıs-Haziran 1768) tarihlidir³⁹³.

³⁸⁴ VGMA, HD:1100, s.223.

³⁸⁵ VGMA, HD:1088, s.15.

³⁸⁶ VGMA, HD:1100, s.223.

³⁸⁷ VGMA, HD:1090, s.76.

³⁸⁸ VGMA, HD:1090, s.85) .

³⁸⁹ VGMA, HD:1087, s.6.

³⁹⁰ VGMA, HD:548, s.56.

³⁹¹ VGMA, HD:1088, s.18.

³⁹² VGMA. HD:1090, s.82.

³⁹³ VGMA, HD:1117, s.12.

2.2.1.9. Kaplan Hacı Mustafa Muâllimhanesi

Denizli pazarında bulunan muâllimhanenin ilk atama kaydı Şevval 1184 (Ocak/Şubat 1771) tarihlidir³⁹⁴. Diğer atama kaydı Cemaziyelevvel 1188 (Temmuz-Ağustos 1774) tarihli olup muâllimlik görevi Şeyh Abdullah'a verilmiştir³⁹⁵. Kimin tarafından yaptırıldığı açıkça belirtilmemiş olup adından da anlaşılacağı üzere Hacı Kaplan Mustafa tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.2.1.10. Mustafa Ağa Muâllimhanesi

Cami-i Cedid Mahallesi'nde bulunan muâllimhanenin tek kaydı Rebiülevvel 1159 (Mart-Nisan 1746) tarihlidir. Kimin tarafından yapıldığı belli olmamakla birlikte Mustafa Ağa tarafından yaptırılmış olmalıdır. Muâllimlik görevi Şeyh Hasan'ın ölümünden Hasan oğlu Hüseyin Halife'ye verilmiştir³⁹⁶.

2.2.1.11. Molla Ali Mektebi

Pelidlibağ Mahallesi'nde bulunan mekteb adından da anlaşılacağı üzere Molla Ali tarafından yaptırılmış olmalıdır. Mektebe ait tek atama Ramazan 1173/ Nisan-Mayıs 1760) tarihlidir. Molla Ali, mektebi yeniden yapmıştır³⁹⁷. Muâllimlik görevine Ali oğlu Hacı İbrahim Halife atanmıştır³⁹⁸. Bir kayıтта 'Bağlar Mahallesi' ibaresi ile muallimhane atamasına rastlanmıştır.

2.2.1.12. Seyyid Hacı Ahmed Muâllimhanesi

Çaybaşı Mahallesi cami avlusunda bulunmaktadır. Muâllimhane aynı mahallede cami ve mektebi de bulunan Seyyid Hacı Ahmed tarafından yaptırılmış olmalıdır. Yapıya ait ilk ve tek atama Cemaziyelahir 1182 (Ekim-Kasım 1768) tarihli muâllimlik atamasıdır³⁹⁹. Rebiülevvel 1183 (Temmuz-Ağustos 1769) tarihli atamada Şeyh Mustafa ikinci muâllim olarak atanmıştır⁴⁰⁰. Receb 1208 (Şubat-Mart 1794) tarihli atamada ise yine muâllim ataması yapılmıştır.

2.2.2. Medreseler

Arapça ders okutulacak yerle beraber talebenin içinde oturup ders okuduğu bina manasına da gelir. Tahsil müesseselerinin adı olduğu gibi dar-ül-fünun yani üniversite

³⁹⁴ VGMA, HD:1093, s.74.

³⁹⁵ VGMA, HD:1158, s.228.

³⁹⁶ VGMA, HD:1100, s.221.

³⁹⁷ VGMA, HD:1090, s.81.

³⁹⁸ VGMA, HD:1090, s.81.

³⁹⁹ VGMA, HD:1087, s.5.

⁴⁰⁰ VGMA, HD:1087, s.6.

yerine kullanılan bir tabirdir⁴⁰¹. Medreselerin kurucusu ister bir devlet büyüğü isterse sıradan bir vatandaş olsun her medresenin bir vakfiyesi bulunmaktadır. Bu vakfiyede medresenin nasıl işleyeceği müderrisin, talebelerin ve vazifelilerin özellikleri ve bunların alacağı ücret mutlaka belirtilmektedir⁴⁰². Maarif Salnamelerine göre 1316-1321 (1898-1903/1904) yılları arasında Denizli merkezinde 21 medrese tespit edilmiştir⁴⁰³.

Denizli merkezde toplam 21 adet medreseye rastlanılmıştır. Aşağıda medreseler alfabetik sırada verilmiştir.

2.2.2.1. Abdullah Oğlu Süleyman Medresesi

Hacı Kaplan Mahallesi'nde bulunan medresenin ilk kaydı Safer 1230 (Ocak/Şubat 1815) tarihlidir. Şeyhülislam Mevlana Dürri-zâde Seyyid Abdullah Efendi'nin teklifi ile müderris ataması yapılmıştır⁴⁰⁴. Toplam iki atamanın bulunduğu Receb 1250 (Kasım-Aralık 1834) tarihli müderris ataması Şeyhülislam Mekki-zâde Mustafa Efendi hazretlerinin teklifi ile gerçekleşmiştir⁴⁰⁵.

2.2.2.2. Beş Bab Medrese

Kimin tarafından yapıldığı tam olarak tespit edilememiştir. Gözbağlı Mahallesi'nin ve adı geçen medresenin tek kaydı Cumadelahir 1187 (Ağustos-Eylül 1773) tarihli müderris atamasıdır⁴⁰⁶.

2.2.2.3. Çakmaklı Hacı Ahmed Kızı Ümmühan Hatun Medresesi

Mollabağı Mahallesinde hizmet vermektedir. Çakmaklı Hacı Ahmed kızı Ümmühan Hatun tarafından yaptırılan medreseye ait ilk kayıt Cemaziyelevvel 1164 (Mart-Nisan 1751) tarihlidir⁴⁰⁷. Aynı isimle camisi de bulunmaktadır ve bu kurumlar bazı kayıtlarda beraber zikredilmektedir.

Rebiülevvel 1208 (Ekim-Kasım 1793) tarihli müderris ataması Şeyhülislam Es-Seyyid Mehmed Arif Dürri-zâde Efendi'nin⁴⁰⁸, Şevval 1243 (Nisan-Mayıs 1828) tarihli atama Şeyhülislam Mevlana Kadı-zâde Mehmed Tahir Efend'inin⁴⁰⁹ ile Şevval 1182

⁴⁰¹ Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*. İstanbul, Paradigma Yayıncılık, 2011, s.454.

⁴⁰² Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*. Isparta, Fakülte Kitabevi, 2013, s.118.

⁴⁰³ Mithat Aydın, *Denizli'de Eğitim Osmanlı Dönemi*. İstanbul, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2014. s.34.

⁴⁰⁴ VGMA, HD:568, s.178.

⁴⁰⁵ VGMA, HD:550, s.7.

⁴⁰⁶ VGMA, HD:1084, s.77.

⁴⁰⁷ VGMA, HD:1100, s.223.

⁴⁰⁸ VGMA, HD:548, s.56.

⁴⁰⁹ VGMA, HD:549, s.8.

(Şubat-Mart 1769) tarihli atama Şeyhülislam Piri-zâde Osman Efend'nin⁴¹⁰ teklifi ile gerçekleşmiştir.

2.2.2.4. Çaybaşı Medresesi

Ahali medresesi olarak kayıtlarda geçmekte olup medreseye ait ilk kayıt Safer 1187 (Nisan-Mayıs 1773) tarihlidir. Bu kayıta Şeyhülislam Seyyid Mehmed Efendi hazretlerinin teklifi ile müderris ataması gerçekleşmiştir⁴¹¹. Şeyhülislam Mekki-zâde Mevlana Mustafa Asım Efendi Hazretleri teklifi ile Hacı Mehmed oğlu Şeyh İbrahim atanmıştır⁴¹².

2.2.2.5. Gazalcı-zâde Hacı Mehmed Ağa Medresesi

Horsolos Mahallesi'nde bulunan yapı Hacı Mehmed medresesi olarak da zikredilmektedir. Medreseye ait ilk kayıt Rebiülahir 1156 (Mayıs-Haziran 1743) tarihli mütevellî atamasıdır⁴¹³. Gazalcı-zâde Hacı Mehmed Ağa tarafından yaptırılmıştır⁴¹⁴. Toplam on beş atama kaydı mevcuttur. Şevval 1217 (Ocak-Şubat 1803) tarihli atama Şeyhülislam Ömer Hulusi Efendi'nin⁴¹⁵, Cemaziyelahir 1247 (Kasım-Aralık 1831) tarihli atama Şeyhülislam Mevlana Yasinci-zâde es-Seyyid Abdülvehhab Efendi'nin⁴¹⁶, Şevval 1176 (Nisan-Mayıs 1763) tarihli atama Şeyhülislam Mevlana Dürri-zâde Mustafa Efendi'nin⁴¹⁷, Zilkade 1176 (Mayıs-Haziran 1763) tarihli atama Şeyhülislam Mevlana Dürri-zâde Mustafa Efendi'nin teklifi ile gerçekleşmiştir⁴¹⁸.

Şevval 1165 (Ağustos-Eylül 1752) tarihli müderris atamasında Seyyid Nurullah imtihan edilerek atanmıştır.⁴¹⁹

2.2.2.6. Gevher Hatun Medresesi

Saraylar Mahallesi'nde bulunan Medrese Gevher Hatun⁴²⁰ tarafından yaptırılmıştır⁴²¹. Medreseye ait ilk kayıt Şevval 1164 (Ağustos-Eylül 1751) tarihli olup müderrislik görevi Şeyh Mustafa'nın ölümünden oğlu İsmail Efendi'ye verilmiştir⁴²².

⁴¹⁰ VGMA, HD:1087, s.5.

⁴¹¹ VGMA, HD:1084, s.76.

⁴¹² VGMA, HD:550, s.7.

⁴¹³ VGMA, HD:1100, s.220.

⁴¹⁴ VGMA, HD:1100, s.223.

⁴¹⁵ VGMA, HD:545, s.7.

⁴¹⁶ VGMA, HD:550, s.5.

⁴¹⁷ VGMA, HD:1117, s.9.

⁴¹⁸ VGMA, HD:1117, s.9.

⁴¹⁹ VGMA, HD:1100, s.223.

⁴²⁰ Gevher hatunun kimliğini tespit etmek güçtür. II. Beyazid'in kızlarından biri Gevherşah Sultandır. Gevherşah Hanım Sultan: II. Beyazid'in kızıdır. Bkz. M. Çağatay Uluçay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, s.49.

⁴²¹ VGMA, HD:1090, s.82.

⁴²² VGMA, HD:1100, s.223.

Zilhicce 1208 (Haziran-Temmuz 1794) tarihli atamada müderrislik görevi Şeyhülislam Arif Dürri-zâde Mevlana Seyyid Mehmed Efendi Hazretleri teklifi ile gerçekleşmiştir⁴²³.

2.2.2.7. Hacı Hasan Efendi Medresesi

Pelidlibağ Mahallesi'nde bulunan yapı Hasan oğlu İsmail Efendi tarafından talebeler için yaptırılmıştır⁴²⁴. Kayıtlarda genellikle aynı isimle camisi ile birlikte zikredilmiştir. Hasan Medresesi olarak da bilinir. Medreseye ait ilk müderris ataması Zilkade 1209 (Mayıs-Haziran 1795) tarihlidir. Şeyhülislam Mevlana Dürri-zâde Seyyid Mehmed Arif Efendi Hazretleri teklifi ile gerçekleşmiştir.⁴²⁵ Şaban 1241 (Mart-Nisan 1826) tarihli müderris ataması ise Mevlana Kadı-zâde Mehmed Tahir Efendi'nin onayı ile yapılmıştır⁴²⁶.

Cemaziyelahir 1173 (Aralık-Ocak 1759/1760) tarihli atamada Şeyh Ali'nin çocuksuz ölümünden kardeşi Eş Şeyh Abdulkadir Halife bu göreve Şeyhülislam İsmail Salih Efendi Hazretlerinin teklifi ile gelmiştir⁴²⁷. Zilkade 1173 (Haziran-Temmuz 1760) tarihli atama Şeyhülislam Veliyüddin Efendi Hazretlerinin teklifi ile gerçekleşmiştir⁴²⁸.

2.2.2.8. Hacı Hüseyin Medresesi

Delikliçınar Mahallesi'nde bulunmaktadır. Medresenin tek kaydı Muharrem 1240 (Ağustos-Eylül 1824) tarihlidir. Müderrislik görevi Ahmed oğlu Musa'nın ölümünden oğulları Mehmed Emin ve Ahmed ve Şeyh Musa oğlu Eyyub isimli kardeşlere Şeyhülislam Mevlana Mekki-zâde Mustafa Asım Efendi Hazretleri teklifi ile verilmiştir.⁴²⁹

2.2.2.9. Hacı Mehmet Ağa Medresesi

Horsolos Mahallesi'nde bulunmaktadır. Hacı Mehmed Ağa tarafından yaptırılmıştır⁴³⁰. Medreseye ait ilk atama kaydı Rebiülahir 1156 (Mayıs-Haziran 1743) tarihlidir⁴³¹. Horsolos Mahallesi'nde Hacı Mehmed Ağa ibaresiyle 8 atama kaydına rastlanılmıştır. Aynı mahallede benzer isimle Gazalcızâde Mehmed Ağa Medresesi de bulunmaktadır ve aralarında bir bağlantı tespit edilememiştir.

⁴²³ VGMA, HD:548, s.57.

⁴²⁴ VGMA, HD:549, s.7.

⁴²⁵ VGMA, HD:548, s.58.

⁴²⁶ VGMA, HD:549, s.7.

⁴²⁷ VGMA, HD:1090, s.81.

⁴²⁸ VGMA, HD:1090, s.82.

⁴²⁹ VGMA, HD:549, s.5.

⁴³⁰ VGMA, HD:1100, s.223.

⁴³¹ VGMA, HD:1100, s.220.

2.2.2.10. Hacı Musa Efendi Medresesi

Hacı Musa Efendi tarafından yaptırılmıştır.⁴³² Delikliçınar Mahallesi'nde bulunan medreseye ait ilk atama Şevval 1168 (Temmuz-Ağustos 1755) tarihli müderris atamasıdır⁴³³. Şaban 1185 (Kasım-Aralık 1771) tarihli atamada Hacı Mehmet haksızlık yaparak Molla Ahmet öldü diye kendi üzerine görevi berat ettirmiştir⁴³⁴.

Aynı isimle Horsolos Mahallesi'nde de beş atama kaydı bulunmaktadır. Horsolos mahallesi atamaları Cemaziyelevvel 1223 (Haziran 1808)⁴³⁵, Rebiülahir 1209 (Ekim-Kasım 1794)⁴³⁶, Receb 1236 (Nisan-Mayıs 1821)⁴³⁷, Şevval 1168 (Temmuz-Ağustos 1755)⁴³⁸, Cemaziyelahire 1196 (Mayıs-Haziran 1782)⁴³⁹ tarihlidir. Medresenin ilk kayıtları Delikliçınar'da, sonraki kayıtları ise Horsolos Mahallesi'ndedir.

2.2.2.11. Halil Ağa Mahallesi Medresesi

Halil Ağa Mahallesi'nde bulunan yapı ahali yapımı bir medrese olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapıya ait ilk kayıt Ramazan 1183 (Aralık-Ocak 1769/1770) tarihli müderris atamasıdır⁴⁴⁰. Rebiülahir 1122 (Eylül-Ekim 1806) tarihli atama Şeyhülislam olan Ahmed Esad Efendi hazretleri teklifi ile⁴⁴¹ Muharrem 1244 (Temmuz-Ağustos 1828) tarihli atama Şeyhülislam Mevlana Sabuncu-zâde Seyyid Abdülvahhab Efendi'nin teklifi ile⁴⁴² Cemaziyelahir 1245 (Kasım-Aralık 1829) tarihli atama Şeyhülislam Mevlana Yasinci-zâde'nin teklifi⁴⁴³ ile gerçekleşmiştir.

2.2.2.12. Hüseyin Efendi Medresesi (Horsolos Mahallesi)

Hurûfât kayıtlarında medreseye ilişkin bir atama kaydı yoktur. Diğer atama kayıtlarının içerisinde bahsedilmiştir.

Hüseyin Efendi Camii bir atama kaydında "Eski Horsolos Mahallesi'nde Hüseyin Efendi Medresesi aşağısında" ibareli iki kayda rastlanılmış olup başkaca bir atama kaydına rastlanılmamıştır. Hüseyin Efendi tarafından yaptırılmış olmalıdır. Kayıtlar Rebiülevvel 1210 (Eylül-Ekim 1775)⁴⁴⁴ ve Receb 1185 (Ekim-Kasım 1771)⁴⁴⁵ tarihlidir.

⁴³² VGMA, HD:1096, s.209.

⁴³³ VGMA, HD:1090, s.77.

⁴³⁴ VGMA, HD:1093, s.75.

⁴³⁵ VGMA, HD:545, s.13.

⁴³⁶ VGMA, HD:548, s.57.

⁴³⁷ VGMA, HD:568, s.183.

⁴³⁸ VGMA, HD:1090, s.76.

⁴³⁹ VGMA, HD:1158, s.230.

⁴⁴⁰ VGMA, HD:1087, s.6.

⁴⁴¹ VGMA, HD:545, s.10).

⁴⁴² VGMA, HD:549, s.8.

⁴⁴³ VGMA, HD:550, s.4.

⁴⁴⁴ VGMA, HD:565, s.161.

⁴⁴⁵ VGMA, HD:1093, s.75.

2.2.2.13. İbrahim Oğlu Hacı Hüseyin Medresesi

Abdaloğlu Mahallesi'nde bulunan medresenin ilk ve tek kaydı Zilhicce 1238 (Ağustos-Eylül 1823) tarihli olup İbrahim oğlu Hacı Hüseyin tarafından yaptırılmıştır. Müderrislik görevi Mehmed oğlu Hafız İbrahim'e yeniden verilmiştir⁴⁴⁶.

2.2.2.14. İnce Kara-zâde Hacı Mehmed Medresesi

Efendiler Mahallesi'nde bulunan medrese İnce Kara-zâde Hacı Mehmed Efendi tarafından yeniden yaptırılmıştır. Şevval 1243 (Nisan-Mayıs 1828) tarihli atama Şeyhülislam Kadı-zâde Mehmed Tahir Efendi teklifi ile⁴⁴⁷ Şaban 1247 (Ocak/Şubat 1832) tarihli atama Şeyhülislam Mevlana Yasinci-zâde Es-Seyyid Abdülvehhab Efendi teklifi ile⁴⁴⁸ Rebiülahir 1236 (Ocak/Şubat 1821) tarihli atama ise Şeyhülislam Mevlana Faziletli Hacı Halil Efendi teklifi ile gerçekleşmiştir.

2.2.2.15. İshak Paşa Medresesi

Mahallesi tespit edilememiştir. Kayıtlarda Denizli'de bulunduğu ifade edilmektedir. İlk atama kaydı Safer 1177 (Ağustos-Eylül 1763) tarihlidir ve mütevellî ataması yapılmıştır⁴⁴⁹. Diğer atama kaydı Rebiülahir 1110 (Ekim-Kasım 1698) tarihli müderris atamasıdır⁴⁵⁰.

2.2.2.16. Kaymakçı-zâde Hacı Mehmed Efendi Medresesi

Kayalık Mahallesi'nde bulunan yapı Hacı Mehmed medresesi olarak da bilinir. Hacı Mehmed tarafından yaptırılmış olup ilk kayıt Zilhicce 1150 (Mart-Nisan 1738) tarihlidir⁴⁵¹. Safer 1213 (Temmuz-Ağustos 1798) tarihli atamada Musa oğlu Mehmed'e haksızlık yapılmış daha sonra bu haksızlıktan dönülmüştür. İlgili atama Şeyhülislam Dürri-zâde Mevlana Es-Seyyid Mehmed Arif Efendi'nin teklifi doğrultusunda olmuştur.⁴⁵² Cemaziyelahir 1210 (Aralık-Ocak 1795) tarihli müderris ataması da Şeyhülislam Dürri-zâde Mevlana Es-Seyyid Mehmed Arif Efendi'nin teklifi ile yapılmıştır⁴⁵³.

⁴⁴⁶ VGMA, HD:549, s.4.

⁴⁴⁷ VGMA, HD:549, s.8)

⁴⁴⁸ VGMA, HD:550, s.6.

⁴⁴⁹ VGMA, HD:1117, s.9.

⁴⁵⁰ VGMA, HD:1140, s.303.

⁴⁵¹ VGMA, HD:1088, s.17.

⁴⁵² VGMA, HD:565, s.162.

⁴⁵³ VGMA, HD:565, s.161.

2.2.2.17. Mustafa Oğlu Molla Ömer-zâde Hacı Mehmed Medresesi

Feslikan Mahallesi'nde bulunan medreseye ait ilk kayıt Zilhicce 1183 (Mart-Nisan 1770) tarihlidir⁴⁵⁴. Ömer-zâde olarak bilinen Mustafa oğlu Hacı Mehmed tarafından cami ve medrese birlikte yaptırılmıştır. Camii Ömer-zâde Hacı Mehmed Cami olarak isimlendirilmiştir. Rebiülevvel 1199 (Ocak/Şubat 1785) tarihli atamada şartlı olarak mütevelliliğe vâkıfın kızı Hadice atanmıştır⁴⁵⁵.

2.2.2.18. Müftü Efendi Medresesi

Müftü Efendi Mahallesi'ndeki Seyyid Hacı İbrahim Camii atama kaydında, Müftü Efendi Mahallesi'nde Medrese derununda ibaresi geçmektedir. Ama medreseye ait detaylı bir bilgi yoktur⁴⁵⁶.

2.2.2.19. Seyyid Ahmed Medresesi

Ayvasıra Mahallesi'nde bulunan medreseye ait tek kayıt Rebiülevvel 1208 (Ekim-Kasım 1793) tarihlidir. Hüseyin oğlu Şeyh Osman 4 akçe ile müderrislik görevine atanmıştır⁴⁵⁷. Medrese aynı mahallede camisi de bulunan Seyyid Ahmed tarafından yaptırılmış olmalıdır.

2.2.2.20. Seyyid Şaban Oğlu Mahmud Medresesi

Ayvasıra Mahallesi'nde bulunan medreseye ait tek kayıt Rebiülahir 1198 (Şubat-Mart 1784) tarihlidir⁴⁵⁸. Kimin tarafından yaptırıldığı belli olmamakla birlikte adından da anlaşılacağı üzere Seyyid Şaban oğlu Mahmud tarafından yaptırılmış olmalıdır. Ahmed oğlu Seyyid Ali müderrislik görevini dört akçe ile yürütmüştür. Atama Kadı Seyyid Ahmet arzıyla Şeyhülislam Es-Seyyid Mehmed Ataullah Efendi'nin teklifi üzerine olmuştur⁴⁵⁹.

2.2.2.21. Şeyh Mustafa Efendi Medresesi

Delikliçınar Mahallesi'nde bulunan medreseye ait ilk atama Zilhicce 1196 (Kasım-Aralık 1782) tarihli müderris atamasıdır⁴⁶⁰. Toplam iki atamanın bulunduğu medresenin diğer ataması Zilkade 1241 (Haziran-Temmuz 1826) tarihli bevvab atamasıdır⁴⁶¹. Aynı mahallede camisi de bulunan Şeyh Mustafa Efendi tarafından yaptırılmış olmalıdır.

⁴⁵⁴ VGMA, HD:1087, s.7.

⁴⁵⁵ VGMA, HD:1095, s.129.

⁴⁵⁶ VGMA, HD:1096, s.204.

⁴⁵⁷ VGMA, HD:548, s.56.

⁴⁵⁸ VGMA, HD:1096, s.210.

⁴⁵⁹ VGMA, HD:1096, s.210.

⁴⁶⁰ VGMA, HD:1096, s.208.

⁴⁶¹ VGMA, HD:549, s.6.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DENİZLİ KAZASI KÖYLERİNDEKİ VAKIF KURUMLARI

Denizli Hurûfât kayıtlarında köylere ait vakıf kurumu atamaları da mevcuttur. Hurûfât kayıtlarında 37 köy tesbit edilmiştir.

Araştırmalarımızda Denizli’de iki adet mezraya rastlanılmıştır. Mezraa Arapça’da zer (zira’at) kökünden türeyen ve ekilen yer tarla anlamına gelir. Sürekli yerleşim yeri olmayıp ekinlik alanlardır. ⁴⁶² Çeltikçi Karyesindeki Divanoğlu Mezraası ve Hacı Şemsi Tekyesi mezrası Denizli’nin önemli mezralarıdır.

Denizli Hurûfât kayıtlarına göre Denizli köy isimlerini şöyle sıralayabiliriz:

Akçalar, Akkaya, Atçaali, Bağbaşı, Çakmak, Çeltikçi, Erzen-i Âlâ, Eskihisar, Gerzele, Gonca Ali, Göveçlik, Gözalan, Gözler, Hacıyüblü, Hisar, Kaçan, Kale, Karahasanlı, Karakova, Karakurd, Karaman, Karcı, Kayıhan, Kebir, Kethüda, Kınık, Kula Çiftliği (Salihağa), Kurban, Küçük, Manastır, Saruhan, Şamlı-i Sağır, Şemikler, Tekye, Telbed, Zekeriya ve Zeytun.

Aşağıda köy isimleri alfabetik verilmiştir. Köy adı altında önce mescid, cami, mektep, medrese, muâllimhane, sıralamasıyla vakıf kurumları alfabetik olarak verilmiştir. Genellikle köylerdeki yapıların isimleri olmadıkları veya tespit edilemedikleri için o köyün adıyla isimlendirilmiştir.

Tablo 3: Denizli Kazası Köyleri Vakıf Kurumları

Köyü	Mescid	Musalla	Cami	Medrese	Mektepler ve Muallimhaneler	Tekke ve zaviyeler	Toplam
Akçalar	1	1				1	3
Akkaya	1						1
Atçaali			1				1
Bağbaşı	1						1
Çakmak	7		2		1		10
Çeltikçi	1		2			2	5
Erzen-i Âlâ			1				1
Eskihisar	1		1				2
Gerzele	4		2				6
Gonca Ali			1				1
Göveçlik	1		1				2

⁴⁶² İlhan Şahin. 2004 “Mezraa” *DİA*, İSAM, İstanbul. c.29. s.546-548.

Gözalan	1						1
Gözler	2				1		3
Hacıyüblü	2		2				4
Hisar			1				1
Kaçan			1				1
Kale	1						1
Karahasanlı	1		2				3
Karakova			2				2
Karakurd	1			1			2
Karaman	2		2				4
Karcı	10		7				17
Kayıhan			1				1
Kebir	1		1				2
Kethüda	1		1				2
Kınıklı	1		2				3
Kula Çiftliği (Salihağa)			1				1
Kurban	1						1
Küçük			1				1
Manastır	1		2				3
Saruhan			1				1
Şamlı-i Sağır			2				2
Şemikler	1		1				2
Tekye			1			1	2
Telbed						1	1
Zekeriya	1						1
Zeytun	1		1				2
Toplam	45	1	43	1	2	5	97
Köy Adı	Mescid	Musalla	Cami	Medrese	Mektepler ve muallimhaneler	Tekke ve Zaviyeler	Toplam

Denizli köylerinde 45 mescid, 1 musalla 43 cami, 1 medrese, 2 mektep ve muallimhane, 5 tekke ve zaviye olmak üzere 97 kurum tespit edilmiştir. Denizli merkezde olduğu gibi köylerinde de vakıf kurumlarının zenginliği göze çarpmaktadır.

3.1 Akçalar Köyü

Akçe veya Akçeler olarak da bilinir. Köye ait ilk atama Şevval 1143 (Nisan-Mayıs 1731) tarihli müezzin atamasıdır⁴⁶³. Muharem 1231 (Aralık-Ocak 1815/1816)⁴⁶⁴ ve

⁴⁶³ VGMA, HD:1088, s.15.

⁴⁶⁴ VGMA, HD:568, s.180.

Receb 1191 (Ağustos-Eylül 1777) ⁴⁶⁵ tarihli atamalarda musalla ibaresine rastlanmaktadır. Köye ait 1 mescid, 1 musalla ve 1 tekke'nin bilgileri aşağıda verilmiştir.

3.1.1. Abdullah Mescidi

Mescide ait tek atama Zilhicce 1154 (Şubat-Mart 1742) tarihli imam atamasıdır. Kimin tarafından yaptırıldığı bilinmemekle birlikte adından da anlaşılacağı üzere Abdullah tarafından yaptırılmış olmalıdır.

3.1.2. Akçalar Köyü Musallası

Musalla'ya ait ilk atama kaydı Receb 1191 (Ağustos-Eylül 1777) tarihlidir⁴⁶⁶. Toplam iki ataması bulunmaktadır. Diğer atama kaydı Muharrem 1231 (Aralık-Ocak 1815-1816) tarihli hatip atamasıdır⁴⁶⁷.

3.1.3. Halvetiyye Tekyesi

Akça Köyünde bulunan tekkeye ait tek atama Şevval 1143 (Nisan-Mayıs 1731) tarihlidir. Mehmed'e müezzinlik görevi verilmiştir.⁴⁶⁸

3.2. Akkaya Köyü

Köye ait tek vakıf kurumu Akkaya Köyü Mescididir.

3.2.1. Akkaya Köyü Mescidi

Köye ve mescidine ait tek kayıt Rebiülahir 1145 (Eylül-Ekim 1732) tarihlidir⁴⁶⁹.

3.3. Atçaali Köyü

Köye ait bir adet cami aşağıda verilmiştir:

3.3.1. Atçaali Köyü Camii

Köye ve isimsiz camisine ilişkin tek atama Safer 1236 (Kasım-Aralık 1820) tarihli hatib atamasıdır⁴⁷⁰.

3.4. Bağbaşı Köyü

Bahçebaşı Köyü olarak da bilinir. Köye ait bir mescid aşağıda verilmiştir.

3.4.1. Bağbaşı Köyü Mescidi

Köye ve mescidine ait ilk atama kaydı Şaban 1138 (Nisan-Mayıs 1726) tarihli mutasarrıf atamasıdır⁴⁷¹. Köy ahalisi mescidi Ramazan 1158 (Eylül-Ekim 1745)⁴⁷² ve Zilkade 1177 (Mayıs 1764)⁴⁷³ tarihli kayıtlara göre yeniden yaptırmıştır. Toplam iki atamanın bulunduğu mescidin iki ataması da imam atamasıdır. Zilkade 1178 (Nisan 1765)

⁴⁶⁵ VGMA, HD:1096, s.203.

⁴⁶⁶ VGMA, HD:1096, s.203.

⁴⁶⁷ VGMA, HD: s.180.

⁴⁶⁸ VGMA, HD:1088, s.15.

⁴⁶⁹ VGMA, HD:1088, s.16.

⁴⁷⁰ VGMA, HD:568, s.183.

⁴⁷¹ VGMA, HD:1091, s.14.

⁴⁷² VGMA, HD:1100, s.221.

⁴⁷³ VGMA, HD:1117, s.10.

tarhli kayıtta ahali köy mescidini minber koyarak camiye dönüştürmüştür. Camiye ait toplam dokuz atama kaydı mevcuttur.

3.5. Çakmak Köyü

Çakmak Köyünde Ömerce Mahallesi⁴⁷⁴ Ömer Çelebi Mahallesi,⁴⁷⁵ Ömer Halil Mahallesi⁴⁷⁶, Himmet Bey Mahallesi⁴⁷⁷, Hacılar Mahallesi⁴⁷⁸, Şeyhler Mahallesi⁴⁷⁹ Yukarı Mahalle⁴⁸⁰, Emirler Mahallesi⁴⁸¹ gibi mahalle isimlerine rastlanmıştır. Köye ait ilk atama kaydı Zilkade 1138 (Temmuz 1726) tarihli mescide bir akçe ile imam atamasıdır. Köye ait çok sayıda isimsiz cami ve mescid ataması da mevcuttur. Mescid Zilkade 1138 (Temmuz 1726) tarihinde yeniden ahali tarafından yapılmıştır⁴⁸².

Köye ait 2 cami 7 mescid 1 muâllimhane olmak üzere toplam 10 vakıf kurumuna ait bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.5.1. Çarık Beşe Mescidi

Mescide ait tek atama kaydı Şaban 1211 (Ocak/Şubat 1797) tarihli imam atamasıdır⁴⁸³. Mescidin yaptıranı tam olarak bilinmemektedir.

3.5.2. Devekulağı Mescidi

Devekulağı Mescidine ait ilk atama Rebiülahir 1165 (Şubat-Mart 1752) bir akçe ile imam atamasıdır⁴⁸⁴. Toplam iki atamanın bulunduğu mescidin diğer ataması Rebiülevvel 1173 (Ekim-Kasım 1759) tarihli yine bir akçe ile imam atamasıdır⁴⁸⁵. Kimin tarafından yaptırıldığı tespit edilememiştir.

3.5.3. Hacı Ahmed Mescidi

Hacı Ahmed tarafından yaptırılmış olup tek kayıt Receb 1147 (Kasım-Aralık 1734) tarihli yarım akçe ile müezzin atamasıdır⁴⁸⁶.

3.5.4. Hacı Emin Hasan Oğlu Mescidi

Çakmak Köyü Emirler Mahallesi'nde bulunan mescidin tek kaydı Zilhicce 1197 (Kasım-Aralık 1880) tarihli imam atamasıdır⁴⁸⁷. Hacı Emin Hasan Oğlu tarafından yaptırılmış olmalıdır.

⁴⁷⁴ VGMA, HD:548, s.52.

⁴⁷⁵ VGMA, HD:565, s.161.

⁴⁷⁶ VGMA, HD:1087, s.6.

⁴⁷⁷ VGMA, HD:1091, s.14.

⁴⁷⁸ VGMA, HD:1096, s.205)

⁴⁷⁹ VGMA, HD:1096, s.206.

⁴⁸⁰ VGMA, HD:1084, s.77.

⁴⁸¹ VGMA, HD:1096, s.210.

⁴⁸² VGMA, HD:1096, s.205.

⁴⁸³ VGMA, HD:565, s.162.

⁴⁸⁴ VGMA, HD:1100, s.223.

⁴⁸⁵ VGMA, HD:1090, s.81.

⁴⁸⁶ VGMA, HD:1088, s.16.

⁴⁸⁷ VGMA, HD:1096, s.210.

3.5.5. Hacılar Mahalle Mescidi

Kayıtlarımızda Çakmak Köyü Hacılar Mahalesine ait tek kayıt Cemaziyelevvel 1194 (Mayıs-Haziran 1780) tarihli olup mescide imam ataması yapılmıştır⁴⁸⁸.

3.5.6. Himmet Beğ Mahalle Mescidi

Çakmak Köyü Himmet Bey Mahallesi'ndeki mescide ait ilk kayıt Zilkade 1138 (Temmuz 1726) tarihli bir akçe ile imam atamasıdır⁴⁸⁹. Diğer atama kaydı ise Rebiülahir 1165 (Şubat-Mart 1752) tarihli bir akçe ile imam atamasıdır⁴⁹⁰.

3.5.7. Sefer Halife Mescidi

Sefer Halife tarafından yaptırılan mescidin ilk atama kaydı Receb 1147 (Kasım-Aralık 1734) tarihli yarım akçe ile müezzin atamasıdır⁴⁹¹. Toplam üç atamanın bulunduğu mescidin diğer atama kaydı Muharrem 1168 (Ekim-Kasım 1754) tarihli yarım akçe ile müezzin atamasıdır⁴⁹².

3.5.8. Alemdar Hacı Mehmed Camii

Hacı Mehmet Camii olarak da bilinir. Camiye ait ilk atama kaydı Muharrem 1188 (Mart-Nisan 1774) tarihli yarım akçe ile imam atamasıdır⁴⁹³. Caminin diğer ataması Receb 1191 (Ağustos-Eylül 1777) tarihli yine yarım akçe ile imam atamasıdır⁴⁹⁴.

3.5.9. Hacı Bayrakdar Camii

Hacı Bayrakdar tarafından yaptırılan camiye ait ilk atama Muharrem 1147 (Haziran-Temmuz 1734) tarihli yarım akçe ile müezzin atamasıdır⁴⁹⁵. Hacı Bayrakdar ismiyle toplam üç atama kaydı mevcuttur.

3.5.10. Çakmak Köyü Muallimhanesi

Çakmak Köyü'ndeki muallimhaneye ait ilk atama Zilkade 1138 (Temmuz 1726) tarihlidir⁴⁹⁶. Bir akçe ile Molla Abdullah muallim-i sıbyan olarak görevine atanmıştır⁴⁹⁷. Toplam iki ataması olup diğer atama Rebiülahir 1144 (Ekim 1731) tarihli muallim ataması olup Abdullah Halife görevlendirilmiştir⁴⁹⁸.

3.6. Çeltikçi Köyü

Mahalleye ait ilk atama Rebiülahir 1143 (Ekim-Kasım 1730) tarihli bir akçe ile hatib atamasıdır⁴⁹⁹. Köye ait 1 mescid, 2 cami ve 2 zaviye olmak üzere toplam 5 vakıf

⁴⁸⁸ VGMA, HD:1096, s.205.

⁴⁸⁹ VGMA, HD:1091, s.14.

⁴⁹⁰ VGMA, HD:1100, s.223.

⁴⁹¹ VGMA, HD:1088, s.16.

⁴⁹² VGMA, HD:1100, s.224.

⁴⁹³ VGMA, HD:1084, s.77.

⁴⁹⁴ VGMA, HD:1096, s.203.

⁴⁹⁵ VGMA, HD:1088, s.16.

⁴⁹⁶ VGMA, HD:1091, s.14.

⁴⁹⁷ VGMA, HD:1091, s.14.

⁴⁹⁸ VGMA, HD:1088, s.15.

⁴⁹⁹ VGMA, HD:1088, s.15.

kurumu ile 1 mezraya ait bilgiler aşağıda verilmiştir. Köye ait isimsiz cami atamaları da mevcuttur.

3.6.1. Çeltikçi Köyü Mescidi

Köyün mescidine ait tek atama Zilhicce 1198 (Ekim-Kasım 1784) tarihli imam atamasıdır⁵⁰⁰.

3.6.2. Emir Sultan Vakfı Camii

Camii'ye ait ilk ve tek atama kaydı Receb 1182 (Kasım-Aralık 1768) tarihli olup hatiplik görevi Ali'nin ölümünden Molla Ahmed oğlu Molla İbrahim'e verilmiştir⁵⁰¹.

3.6.3. Receb Bey Camii

Receb Bey Camisi'ne ait ilk atama Rebiülahir 1143 (Ekim-Kasım 1730) tarihli bir akçe ile hatib atamasıdır⁵⁰². Receb Bey tarafından yaptırılmış olmalıdır.

3.6.4. Beyçesultan Zaviyesi

Zaviyeye ait tek atama kaydı Safer 1188 (Nisan-Mayıs 1774) tarihli zaviyedar atamasıdır⁵⁰³.

3.6.5. Yenice Sultan Zaviyesi

Çeltikçi Köyünde bulunan Yenice Sultan Zaviyesine ait ilk atama kaydı Cemaziyelahir 1171 (Şubat-Mart 1758) tarihli olup Şeyh Es-Seyyid İbrahim bir akçe ile zaviyedarlık görevini üstlenmiştir⁵⁰⁴. Zaviyeye ait toplam dört atama kaydı mevcuttur.

3.6.6. Divanoğlu Mezrası

Çeltikçi Köyünde bulunan mezraya ait ilk atama kaydı Zilkade 1159 (Kasım-Aralık 1746) tarihlidir⁵⁰⁵. Mezra atamalarındaki başlıca görevliler mutasarrıf, mezradar ve zaviyedar şeklinde olup dokuz atama kaydı mevcuttur.

3.7. Erzeni Ala Köyü

Köye ait bir adet cami tespit edilmiştir.

3.7.1. Erzeni Ala Köyü Camii

Köye ve camisine ilişkin tek atama Şaban 1238 (Nisan-Mayıs 1823) tarihli yarım akçe ile hatib atamasıdır⁵⁰⁶.

3.8. Eskihisar Köyü

Köye ait 1 cami ve 1 mescid ile toplam 2 vakıf kurumuna ait bilgiler aşağıda verilmiştir.

⁵⁰⁰ VGMA, HD:1096, s.210.

⁵⁰¹ VGMA, HD:1087, s.5.

⁵⁰² VGMA, HD:1088, s.15.

⁵⁰³ VGMA, HD:1158, s.227.

⁵⁰⁴ VGMA, HD:1090, s.79.

⁵⁰⁵ VGMA, HD:1100, s.221.

⁵⁰⁶ VGMA, HD:549, s.4.

3.8.1. Eskihisar Camisi

Kayıtlarımızda Eskihisar Camii'ne ait ilk atama kaydı Zilkade 1190 (Aralık-Ocak 1776/1777) tarihlidir⁵⁰⁷.

3.8.2. Palu Oğlu Seyyid Ahmed Mescidi

Mescide ait tek kayıt Zilkade 1190 (Aralık-Ocak 1776/1777) tarihli olup Seyyid Hacı Hasan oğlu Seyyid Hacı Süleyman'a kayyım ataması yapılmıştır⁵⁰⁸.

3.9. Gerzele Köyü

Kayıtlarımızda Gerzi Ali, Gerzile, Gürz-i Ali gibi adlarla anılan mahallenin ilk kaydı Şevval 1139 (Mayıs-Haziran 1727) tarihlidir.⁵⁰⁹ Köyde iki mahalle tespit edilmiştir. Bunlar Gülistan ve Kara Alili Mahalleleridir. Köye ait 4 mescid 2 camiye ait bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.9.1. Hacı Hasan Mescidi

Hacı Hasan Mescidine ait ilk ve tek kayıt Ramazan 1214 (Ocak/Şubat 1800) tarihlidir.⁵¹⁰ Mescidin kimin tarafından yapıldığı tespit edilemese de adından da anlaşılacağı üzere Hacı Hasan tarafından yaptırılmış olmalıdır.

3.9.2. Hacı Hatip Hatuni Mescidi

Hacı Hatip Hatuni tarafından yaptırılan mescide ait ilk kayıt Safer 1223 (Mart-Nisan 1808) tarihli yarım akçe ile imam atamasıdır⁵¹¹. Toplam üç ataması olup Cemazievvel 1171 (Ocak/Şubat 1758)⁵¹² ve Safer 1223 (Mart-Nisan 1808)⁵¹³ tarihli diğer atamaları imam atamasıdır.

3.9.3. Hacı Mehmed Mescidi

Gerzele Köyü Gülistan Mahallesinde bulunan Hacı Mehmed Mescidi'nin ilk atama kaydı Şevval 1166 (Ağustos 1753) bir akçe ile müteveli atamasıdır⁵¹⁴. Toplam iki atamanın bulunduğu mescidin diğer ataması Zilhicce 1168 (Eylül-Ekim 1755) tarihli bir akçe ile müezzin atamasıdır. Kimin tarafından yapıldığı tam olarak belirtilmese de Hacı Mehmed tarafından yaptırılmış olmalıdır.

3.9.4. Mecid Oğlu Şaban Mescidi

Gerzele Köyü Kara Alili Mahallesine ait Mecid Oğlu Şaban mescidinin tek atama kaydı Cemaziyelahir 1188 (Ağustos-Eylül 1774) tarihli müezzin atamasıdır⁵¹⁵.

⁵⁰⁷ VGMA, HD:1096, s.202.

⁵⁰⁸ VGMA, HD:1096, s.202.

⁵⁰⁹ VGMA, HD:1143, s.408.

⁵¹⁰ VGMA, HD:565, s.164.

⁵¹¹ VGMA, HD:545, s.12.

⁵¹² VGMA, HD:1090, s.79.

⁵¹³ VGMA, HD:545, s.12.

⁵¹⁴ VGMA, HD:1100, s.224.

⁵¹⁵ VGMA, HD:1158, s.228.

3.9.5. Gerzi Ali Camii

Gerzi Ali Camii'in yaparı belli olmayıp adından da anlaşılacağı üzere Gerzi Ali tarafından yaptırılmış olmalıdır. Camiye ait ilk kayıt Şevval 1139 (Mayıs-Haziran 1727) tarihlidir.⁵¹⁶

3.9.6. Hacı İbrahim Camii

Hacı İbrahim tarafından yaptırılan camiye ait tek kayıt Cemaziyelahir 1171 (Şubat-Mart 1758) tarihli imam atamasıdır. Hüseyin Halife yeniden atanmıştır⁵¹⁷. Benzer isimle mescidi de bulunmaktadır. Yapı hem mescid hem cami olarak geçmektedir. Sonradan camiye dönüştürülmüştür. Mescidin ilk atama kaydı Şevval 1147 (Şubat-Mart 1735) tarihli yarım akçe ile imam atamasıdır⁵¹⁸.

3.10. Gonca Ali Köyü

Gonca Ali Köyüne ait sadece cami atamaları mevcuttur. Bugün Goncalı Mahallesi olarak varlığını devam ettirmektedir.

3.10.1. Gonca Ali Köyü Camii

Gonca Ali köyüne ve camisine ait ilk atama kaydı Rebiülevvel 1218 (Haziran-Temmuz 1803) tarihli hatip atamasıdır. Adı geçen yapı minber konularak camiye dönüştürülmüştür⁵¹⁹. Toplam iki atamanın bulunduğu caminin diğer ataması Rebiülevvel 1238 (Kasım-Aralık 1822) tarihli hatib atamasıdır⁵²⁰.

3.11. Göveçlik Köyü

Mahalleye ait ilk atama Cemaziyellevvel 1178 (Ekim-Kasım 1764) tarihli üç akçe ile mütevellî atamasıdır⁵²¹. Köye ait 1 mescid ve 1 camiye ait veriler aşağıda verilmiştir.

3.11.1. Hacı Ahmed Mescidi

Hacı Ahmed mescidine ait ilk kayıt Muharrem 1193 (Ocak/Şubat 1779) tarihli imam atamasıdır⁵²². Mescide ait diğer atama Ramazan 1223 (Ekim-Kasım 1808) tarihli olup imam atamasıdır.⁵²³ Kimin tarafından yaptırıldığına dair herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte isminden de anlaşılacağı üzere Hacı Ahmed tarafından yaptırılmış olmalıdır.

⁵¹⁶ VGMA, HD:1143, s.408.

⁵¹⁷ VGMA, HD:1090, s.79.

⁵¹⁸ VGMA, HD:1088, s.16.

⁵¹⁹ VGMA, HD:545, s.8) .

⁵²⁰ VGMA, HD:549, s.4.

⁵²¹ VGMA, HD:1117, s.11.

⁵²² VGMA, HD:1096, s.204.

⁵²³ VGMA, HD:567, s.78.

3.11.2. Küçük Musa Camii

Köy ahalisi tarafından Cemaziyelahir 1180 (Kasım-Aralık 1766) tarihinde yeniden yapılan camiye Osman, imam göreviyle atanmıştır⁵²⁴. Cemaziyelevvel 1178 (Ekim-Kasım 1764) tarihli üç akçe ile mütevellî atamasında caminin tamire uğradığını görmekteyiz⁵²⁵.

3.12. Gözalan Köyü

Gözalan Köyü Aşağı Mahalle'ye ait tek atama kaydı Ramazan 1186 (Kasım-Aralık 1772) tarihlidir⁵²⁶. Köye ait 1 adet mescid aşağıda verilmiştir.

3.12.1. Gürcüroğlu Hacı Mehmed Mescidi

Gürcüroğlu Hacı Mehmed mescidine ait tek kayıt Ramazan 1186 (Kasım-Aralık 1772) tarihli müezzin atamasıdır⁵²⁷.

3.13. Gözler Köyü

Gözler Köyü'nün Karaaliler ve Taş Mahalle olmak üzere iki mahallesi vardır. Gözler Köyüne ait tek kayıt Ramazan 1139 (Mart-Nisan 1727) tarihlidir⁵²⁸. Köye ait toplam iki mescid ve 1 mektep aşağıda verilmiştir.

3.13.1. Hacı İbrahim Mescidi

Gözler Köyü Taş Mahallesi'nde Hacı İbrahim tarafından yaptırılan mescide ait ilk kayıt Ramazan 1139 (Mart-Nisan 1727) tarihli yarım akçe ile imam atamasıdır.⁵²⁹

3.13.2. Mehmedoğlu Şaban Mescidi

Gözler Köyü Karaaliler Mahallesi'nde hizmet veren mescidin yaptıranı belli olmamakla birlikte söz konusu mescide ait tek atama Cumadelevvel 1187 (Temmuz-Ağustos 1773) tarihlidir⁵³⁰.

3.13.3. Gözler Mektebi

Gözler mektebine ait ilk ve tek atama Şaban 1243 (Şubat-Mart 1828) tarihli olup muâllim ataması yapılmıştır⁵³¹.

3.14. Hacıyüblü Köyü

Denizli'de 1596 tarihinde bazı eşkıyalar reayaya zulm etmiş ve Denizli civarı XVII. Asrın sonları ve XVIII. Asrın başlarında devamlı surette Hacı Eyyüboğulları'nın huzursuzluğuna sahne olmuştur.⁵³² Hacı Eyyüboğulları bu köye isim kaynaklığı yapmış olmalıdır.

⁵²⁴ VGMA, HD:1117, s.12.

⁵²⁵ VGMA, HD:1117, s.11.

⁵²⁶ VGMA, HD:1084, s.76.

⁵²⁷ VGMA, HD:1084, s.76.

⁵²⁸ VGMA, HD:1143, s.408.

⁵²⁹ VGMA, HD:1143, s.408.

⁵³⁰ VGMA, HD:1084, s.77.

⁵³¹ VGMA, HD:549, s.8.

⁵³² T. Gökçe, *a.g.e.*, s.41-43.

Hacı Eyüblü Köyü; Hacıyakublu, Yakublu, Hacı Eyüblü, Hacı Yakub gibi isimlerle de anılmıştır. Köyün “Yukarı Mahalle” isminde bir mahallesi bulunmaktadır.⁵³³ Köye ait ilk kaydımız Ramazan 1138 (Mayıs-Haziran 1726) tarihli olup Hacı Mehmed tarafından yaptırılan mescide imam ataması yapılmıştır.⁵³⁴ Köye ait 39 atama kaydı bulunmakla birlikte çok sayıda isimsiz cami ve mescid ataması da mevcuttur. Köye ait 2 cami ve 2 mescid olmak üzere toplam 4 vakıf kurumu tespit edilmiştir.

Cemaziyelahir 1185 (Eylül-Ekim 1771) tarihli kayıta Yukarı Mahallede ahali tarafından yaptırılan mescidin müezzinlik görevi Ali oğlu Molla Mehmed’e verilmiştir⁵³⁵.

Köy atamalarında da liyakata önem verilmektedir. Şaban 1238 (Nisan-Mayıs 1823) tarihli atamada hayır sahibi tarafından yaptırılan camide imam olan İbrahim ve Hüseyin imamlığa liyakatli olmadığından hevese rağbet ettiğiinden ve halk tarafından istenmeyen kişi olduğundan görevden el çektirilip yerine imtihanla kardeşi Hüseyin oğlu Mustafa verilmiştir.⁵³⁶

3.14.1. Hacı Mehmed Mescidi

Hacı Mehmet tarafından yaptırılmıştır. Mescide ait tek kayıt Ramazan 1138 (Mayıs-Haziran 1726) tarihli yarım akçeli imam atamasıdır⁵³⁷.

3.14.2. Neslihan Hatun Mescidi

Neslihan Hatun tarafından yaptırılmıştır. Neslihan Hatun’nun kimliği bilinmemektedir. Mescide ait tek kayıt Rebiülevvel 1154 (Mayıs-Haziran 1741) tarihli imam atamasıdır⁵³⁸.

3.14.3. Abdurrahman Camii

Abdurrahman tarafından yaptırılmıştır. Tek atama kaydı Şevval 1138 (Haziran 1726) tarihli olup imam atamasıdır⁵³⁹.

3.14.4. Hacı Yakub Camii

Hacıyakub tarafından yaptırılmış olup bu isimle yapılan tek atama kaydı Cemazielahir 1157 (Temmuz-Ağustos 1744) tarihlidir⁵⁴⁰.

3.15. Hisar Köyü

Köye ait 1 adet cami aşağıda verilmiştir.

⁵³³ VGMA, HD:1093, s.74.

⁵³⁴ VGMA, HD:1091, s.14.

⁵³⁵ VGMA, HD:1093, s.74.

⁵³⁶ VGMA, HD:549, s.4.

⁵³⁷ VGMA, HD:1091, s.14.

⁵³⁸ VGMA, HD:1088, s.18.

⁵³⁹ VGMA, HD:1091, s.14.

⁵⁴⁰ VGMA, HD:1100, s.220.

3.15.1. Hisar Köyü Camii

Hisar Köyüne ve camisine ilişkin tek atama kaydı, Şaban 1176 (Şubat-Mart 1763) tarihlidir. Camiye bir akçe ile imam ataması yapılmıştır⁵⁴¹.

3.16. Kaçan Köyü

Köye ait 1 adet cami tespit edilmiş olup aşağıda verilmiştir.

3.16.1. Mustafa Bey Camii

Mustafa Bey tarafından yaptırılmış olmalıdır. Camiye ait ilk kayıt ataması Safer 1163 (Ocak/Şubat 1750) tarihli hatib atamasıdır⁵⁴².

3.17. Kale Köyü

Denizli kayıtlarında Kale ibaresi Denizli Kalesi ve Kale Köyü olmak üzere iki farklı yerleşim yeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kale Köyüne ait bir mescid aşağıda verilmiştir.

3.17.1. Kale Köyü Mescidi

Kayıtlarımızda Kale Köyüne ve isimsiz mescidine ilişkin ilk atama kaydı Zilhicce 1153 (Şubat-Mart 1741) tarihli olup Mustafa Halifeye imamlik ataması yapılmıştır⁵⁴³. Kale Köyü camisine ilişkin tek atama kaydı Rebiülahir 1169 (Ocak/Şubat 1756) tarihlidir⁵⁴⁴.

3.18. Karahasanlı Köyü

Kayıtlarımızda genellikle Karahasanlı Köyü olarak geçmekte ise de zaman zaman Karahasan ibaresine de rastlanılmıştır. Köye ait ilk atama kaydı Cemaziyelahir 1139 (Ocak/Şubat 1727) tarihlidir⁵⁴⁵.

Köye ait 1 mescid 2 cami toplam 3 vakıf kurumu aşağıda verilmiştir.

3.18.1. Hüseyin Beşe Mescidi

Hayır sahibi Hüseyin Beşe'nin yeniden yaptırdığı mescide ait ilk kayıt Zilhicce 1154 (Şubat-Mart 1742) tarihli müezzin atamasıdır⁵⁴⁶. Diğer atama ise aynı tarihli imam atamasıdır⁵⁴⁷.

3.18.2. Es-Seyyid Musa Camii

Es-Seyyid Musa tarafından yaptırılan camiye ait tek atama Cemaziyelahir 1139 (Ocak/Şubat 1727) tarihlidir. Camiye yarım akçe ile müezzin ataması yapılmıştır⁵⁴⁸.

⁵⁴¹ VGMA, HD:1117, s.9.

⁵⁴² VGMA, HD:1100, s.222.

⁵⁴³ VGMA, HD:1088, s.18.

⁵⁴⁴ VGMA, HD:1090, s.77.

⁵⁴⁵ VGMA, HD:1143, s.408.

⁵⁴⁶ VGMA, HD:1117, s.10.

⁵⁴⁷ VGMA, HD:1117, s.10.

⁵⁴⁸ VGMA, HD:1143, s.408.

3.18.3. Hüsameddin Camii

Camiye ait ilk ve tek atama Şaban 1168 (Mayıs-Haziran 1755) tarihli hatib atamasıdır⁵⁴⁹. Hüsameddin tarafından yaptırılmış olmalıdır.

3.19. Karakova Köyü

Karakova Köyüne ait ilk atama Cemaziyelahir 1139 (Ocak/Şubat 1727) tarihli imam atamasıdır⁵⁵⁰. Köye ait iki cami tespit edilmiş olup aşağıda verilmiştir.

3.19.1. Hacı Mustafa Camii

Hacı Mustafa Camii'ine ait tek atama kaydı Cemaziyelahir 1139 (Ocak-Şubat 1727) tarihli imam atamasıdır⁵⁵¹. Cami, Hacı Mustafa tarafından yaptırılmış olmalıdır.

3.19.2. Molla Mehmed Camii

Adı geçen camiye ait ilk atama kaydı Rebiülahir 1225 (Mayıs-Haziran 1810) tarihli hatib atamasıdır⁵⁵². Söz konusu atama nedeni beratın⁵⁵³ olmamasıdır. Ali oğlu Mustafa'nın beratı yenilenmiştir. Toplam iki atamanın bulunduğu caminin diğer ataması Receb 1236 (Nisan-Mayıs 1821) tarihli hatib atamasıdır⁵⁵⁴.

3.20. Karakurd Köyü

Köye ait 1 adet mescid ve 1 medrese tespit edilmiştir.

3.20.1. Mehmed Beşe Mescidi

Köroğlu Hacı Mehmed mescidi olarak da bilinir. Mescide ait ilk atama kaydı Zilkade 1135 (Ağustos-Eylül 1723) tarihli bir akçe ile imam atamasıdır.⁵⁵⁵ Karakurd Köyü Aşağı Mahalle'de bulunan mescidin diğer ataması Şaban 1189 (Eylül-Ekim 1775) tarihli müezzin tayinidir⁵⁵⁶.

3.20.2. Köroğlu Medresesi

Karakurd Köyü'nde bulunan medreseye ait doğrudan atama kaydı bulunmamaktadır. Karakurd Köyü'nde Mehmed Beşe mescidi atamasında "Denizli Karakurd'da Köroğlu Medresesi halifelerinden..." ibaresine rastlamaktayız.⁵⁵⁷

3.21. Karaman Köyü

Köye ait 2 mescid ve 2 cami toplam 4 vakıf kurumu tespit edilmiş olup aşağıda verilmiştir.

⁵⁴⁹ VGMA, HD:1090, s.76.

⁵⁵⁰ VGMA, HD:1143, s.408.

⁵⁵¹ VGMA, HD:1143, s.408.

⁵⁵² VGMA, HD:567, s.80.

⁵⁵³ Berat: Osmanlı Devletinde herhengi bir göreve ya da hizmete tayin veya maaş tahsisi yahut da unvan veya nişan verilmesi bir muafiyet veya imtiyaz verilmesi dolayısıyla hazırlanan fermanlar için kullanılmıştır. Bkz.Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, s.106.

⁵⁵⁴ VGMA, HD:568, s.183.

⁵⁵⁵ VGMA, HD:1119, s.68.

⁵⁵⁶ VGMA, HD:1158, s.229.

⁵⁵⁷ VGMA, HD:1158, s.229.

3.21.1. Debbağ Mehmed Beşe Mescidi

Adı geçen mescide ilişkin ilk atama Muharrem 1180 (Haziran-Temmuz 1766) tarihli imam atamasıdır⁵⁵⁸. Mescide ilişkin toplam iki atama bulunup diğeri Zilhicce 1210 (Haziran-Temmuz 1796) tarihli yine imam atamasıdır⁵⁵⁹. Mescid Mehmed Beşe tarafından yaptırılmış olmalıdır.

3.21.2. Hacı Ali Mescidi

Hacı Ali tarafından yeniden yaptırılan mescidin tek atama kaydı Şevval 1135 (Temmuz-Ağustos 1723) tarihli yarım akçe ile imam atamasıdır⁵⁶⁰.

3.21.3. Hacı Hasan Camii

Hacı Hasan tarafından yaptırılan camiye ait Cemaziyelahir 1146 (Kasım-Aralık 1733) tarihli ilk kayıta Cuma müezzini ataması yapılmıştır⁵⁶¹. Toplam iki atamanın bulunduğu caminin diğeri ataması Rebiülevvel 1231 (Mart-Nisan 1816) tarihli yarım akçe ile yine Cuma Müezzini atamasıdır⁵⁶².

3.21.4. Sarı Hacı Hüseyin Camii

Hacı Hüseyin Camii olarak da bilinir⁵⁶³. Sarı Hacı Hüseyin tarafından yaptırılmış olmalıdır. Camiye ait ilk kayıt Muharrem 1193 (Ocak/Şubat 1779) tarihli bir akçe ile hatib atamasıdır. Cemazielevvel 1193 (Mayıs-Haziran 1779) tarihli kayıta Cuma müezzini ataması yapılmıştır⁵⁶⁴. Muharrem 1216 (Mayıs-Haziran 1801) tarihli atamada İsmail oğlu Hasan imtihanla imamlık görevine atanmıştır⁵⁶⁵.

3.22. Karcı Köyü

Köy, kayıtlarımızda Başkarcı Köyü olarak da geçmektedir⁵⁶⁶. Köyün Kadılar,⁵⁶⁷ Bereketler,⁵⁶⁸ Hisar,⁵⁶⁹ Hallaçlar,⁵⁷⁰ Etekler,⁵⁷¹ Yeniçeriler,⁵⁷² Köseler,⁵⁷³ Kurudeğirmen⁵⁷⁴ başlıca mahalleleridir. Toplam 81 atama kaydı mevcuttur. Köye ait 10 mescid ve 7 cami olmak üzere toplam 17 vakıf kurumu tespit edilmiştir.

⁵⁵⁸ VGMA, HD:1117, s.11.

⁵⁵⁹ VGMA, HD:565, s.161.

⁵⁶⁰ VGMA, HD:1119, s.68.

⁵⁶¹ VGMA, HD:1088, s.16.

⁵⁶² VGMA, HD:568, s.180.

⁵⁶³ VGMA, HD:1096, s.204.

⁵⁶⁴ VGMA, HD:1096, s.205.

⁵⁶⁵ VGMA, HD:565, s.166.

⁵⁶⁶ VGMA, HD:545, s.12.

⁵⁶⁷ VGMA, HD:545, s.10.

⁵⁶⁸ VGMA, HD:545, s.11.

⁵⁶⁹ VGMA, HD:1088, s.18.

⁵⁷⁰ VGMA, HD:1088, s.16.

⁵⁷¹ VGMA, HD:1088, s.18.

⁵⁷² VGMA, HD:1100, s.221.

⁵⁷³ VGMA, HD:1100, s.222.

⁵⁷⁴ VGMA, HD:1117, s.8.

⁵⁷⁵ VGMA, HD:1088, s.15.

3.22.1. Ali Efendi Mescidi

Karcı Köyü Bereketler Mahallesi'ndedir. Mescide ait tek kayıt Cemaziyelevvel 1222 (Temmuz-Ağustos 1807) tarihli bir imam atamasıdır⁵⁷⁶. Adından da anlaşılacağı üzere Ali Efendi tarafından yaptırılmış olmalıdır. Söz konusu atama imtihan usulü ile olmuştur.

3.22.2. Hacı Ahmed Mescidi

Karcı Köyü Yeniçeriler Mahallesi'nde olup Hacı Ahmed tarafından yaptırılmıştır⁵⁷⁷. Mescide ait ilk atama kaydı Rebiülahir 1136 (Aralık-Ocak 1723/1724) tarihli bir akçe ile imam atamasıdır⁵⁷⁸.

3.22.3. Hacı Hamza Mescidi

Karcı Köyü Bereketler Mahallesi'nde hizmet vermiştir. Hacı Hamza tarafından yaptırılan mescide ait ilk atama kaydı Rebiülahir 1137 (Aralık-Ocak 1724-1725) tarihli yarım akçe ile müezzin atamasıdır⁵⁷⁹.

3.22.4. Hacı Himmet Mescidi

Karcı Köyü Hisar Mahallesi'nde bulunmaktadır. Hacı Himmet tarafından yaptırılmış olup tek atama kaydı Ramazan 1154 (Kasım-Aralık 1741) tarihli yarım akçe ile müezzin atamasıdır⁵⁸⁰.

3.22.5. Cebeci Oğlu Hacı Mustafa Mescidi

Karcı Köyü Köseler Mahallesi'nde bulunan Cebeci oğlu Hacı Mustafa tarafından yapılan mescide ait ilk atama kaydı Safer 1176 (Ağustos-Eylül 1762) tarihli imam atamasıdır⁵⁸¹. Toplam iki atamanın bulunduğu mescidin diğer ataması Safer 1193 (Şubat-Mart 1779) tarihli imam atamasıdır⁵⁸².

3.22.6. Hacı Osman Mescidi

Karcı Köyü Etekler Mahallesi'nde bulunan mescid Hacı Osman tarafından yeniden yaptırılmıştır. İlk atama kaydı Safer 1196 (Ocak-Şubat 1782) tarihli imam atamasıdır⁵⁸³. Toplam iki atamanın bulunduğu mescidin diğer ataması Muharrem 1232 (Kasım-Aralık 1816) tarihli imam atamasıdır⁵⁸⁴.

⁵⁷⁶ VGMA, HD:545, s.11.

⁵⁷⁷ VGMA, HD:1088, s.16.

⁵⁷⁸ VGMA, HD:1119, s.68.

⁵⁷⁹ VGMA, HD:1119, s.68.

⁵⁸⁰ VGMA, HD:1088, s.18.

⁵⁸¹ VGMA, HD:1117, s.8.

⁵⁸² VGMA, HD:1158, s.229.

⁵⁸³ VGMA, HD:1096, s.207.

⁵⁸⁴ VGMA, HD:568, s.181.

3.22.7. Hacı Şaban Mescidi

Hacı Şaban Mescidi olarak da bilinen yapı Karcı köyü Hallaçlar Mahallesi'nde Hacı Şaban tarafından yaptırılmıştır⁵⁸⁵. Mescidin ilk atama kaydı Rebiülahir 1136 (Aralık-Ocak 1723-1724) tarihli imam atamasıdır⁵⁸⁶. Toplam üç atamasının bulunduğu mescidin diğer iki ataması Şaban 1136/ Nisan-Mayıs 1724⁵⁸⁷ ve Rebiülahir 1143 (Ekim-Kasım 1730)⁵⁸⁸ tarihli imam atamalarıdır.

3.22.8. Mustafa Halife Mescidi

Karcı Köyü Etekler Mahallesi'nde bulunan mescid Mustafa Halife tarafından yeniden yaptırılmıştır. İlk atama kaydı Safer 1159 (Şubat-Mart 1746) tarihli yarım akçe ile imam atamasıdır⁵⁸⁹. Toplam üç ataması bulunmaktadır. Rebiülahir 1175 (Ekim-Kasım 1761)⁵⁹⁰ ve Cemaziyelahir 1193 (Haziran-Temmuz 1779)⁵⁹¹ tarihli diğer iki ataması da imam atamasıdır.

3.22.9. Süleyman Beşe Mescidi

Mescide ilişkin tek atama kaydı Zilhicce 1233 (Ekim 1818) tarihli imam atamasıdır⁵⁹². Süleyman Beşe tarafından yaptırılmış olmalıdır.

3.22.10. Usta Yusuf Mescidi

Karcı Kadılar Mahallesi'nde bulunan mescid Usta Yusuf tarafından yaptırılmıştır. Mescide ait ilk atama kaydı Safer 1145 (Temmuz-Ağustos 1732) tarihli yarım akçe ile müezzin atamasıdır⁵⁹³.

3.22.11. Hacı Mehmed Camii

Karcı Köyü Kadılar Mahallesi'nde bulunan cami Seyyid Hacı Mehmed Ağa Camii olarak da bilinir. Es-Seyyid Hacı Mehmed tarafından Receb 1171 (Mart-Nisan 1758) tarihinde yeniden⁵⁹⁴ yaptırılmıştır.

3.22.12. Hacı Mustafa Camii

Karcı Köyü Hisar Mahallesi'nde bulunan caminin ilk atama kaydı Ramazan 1167 (Haziran-Temmuz 1754) tarihli yarım akçe ile müezzin atamasıdır⁵⁹⁵. Toplam üç

⁵⁸⁵ VGMA, HD:1119, s.68.

⁵⁸⁶ VGMA, HD:1119, s.68.

⁵⁸⁷ VGMA, HD:1119, s.68.

⁵⁸⁸ VGMA, HD:1088, s.15.

⁵⁸⁹ VGMA, HD:1100, s.221.

⁵⁹⁰ VGMA, HD:1117, s.8.

⁵⁹¹ VGMA, HD:1096, s.205.

⁵⁹² VGMA, HD:568, s.182.

⁵⁹³ VGMA, HD:1088, s.16.

⁵⁹⁴ VGMA, HD:1090, s.84.

⁵⁹⁵ VGMA, HD:1100, s.224.

atamanın bulunduğu caminin diğer atamaları Rebiülahir 1193 (Nisan-Mayıs 1779)⁵⁹⁶ ve Cemaziyelahir 1199 (Nisan-Mayıs 1785)⁵⁹⁷ tarihli müezzin atamalarıdır.

3.22.13. Hacı Muslihuddin Camii

Hacı Muslihuddin tarafından yaptırılan caminin ilk atama kaydı Şaban 1136 (Nisan-Mayıs 1724) tarihli vaiz atamasıdır⁵⁹⁸. Camiye ait toplam beş atama kaydı mevcuttur. Etekler Mahallesi'ndedir.

3.22.14. Hisar Camii

Cami Karcı Köyü Hisar Mahallesi'ndedir. Camiye ait tek atama kaydı Muharrem 1144 (Temmuz-Ağustos 1731) tarihli hatib atamasıdır⁵⁹⁹. Caminin kimin tarafından yapıldığı tespit edilememiştir.

3.22.15. Hacı Yakub Camii

Karcı Köyü Bereketler Mahallesi'nde bulunan cami Hacı Yakub Camii olarak bilinir. Hacı Yakub tarafından Zilhicce 1144 (Mayıs-Haziran 1732) tarihinde yeniden yaptırılmıştır⁶⁰⁰.

3.22.16. Mehmed Beşe Camii

Karcı Köyü Hallaçlar Mahallesi'ndedir Mehmed Camii olarak da isimlendirilmiştir. Mehmed Beşe tarafından yeniden yaptırılmıştır. İlk atama kaydı Zilkade 163 (Ekim 1750) tarihli yarım akçe ile hatib atamasıdır⁶⁰¹.

3.22.17. Resul Oğlu Mahmud Camii

Karcı Köyünün Etekler Mahallesi'nde Resul-zâde Mahmud tarafından yaptırılmış olup ilk atama kaydı Receb 1170 (Mart-Nisan 1757) tarihli yarım akçe ile hatib atamasıdır⁶⁰². Toplam üç atamanın bulunduğu caminin diğer iki ataması Muharrem 1223 (Şubat-Mart 1808)⁶⁰³ ve Muharrem 1250 (Mayıs-Haziran 1834)⁶⁰⁴ tarihli yarım akçe ile hatib atamasıdır.

3.23. Kayıhan Köyü

Kayıtlarda Kayhan Köyü olarak da geçmektedir. Köye ait ilk atama Zilkade 1137 (Temmuz-Ağustos 1725) tarihlidir⁶⁰⁵. Köye ait 1 adet cami aşağıda verilmiştir.

⁵⁹⁶ VGMA, HD:1096, s.205.

⁵⁹⁷ VGMA, HD:1095, s.129.

⁵⁹⁸ VGMA, HD:1119, s.68.

⁵⁹⁹ VGMA, HD:1088, s.15.

⁶⁰⁰ VGMA, HD:1088, s.15.

⁶⁰¹ VGMA, HD:1100, s.222.

⁶⁰² VGMA, HD:1090, s.78.

⁶⁰³ VGMA, HD:545, s.12.

⁶⁰⁴ VGMA, HD:550, s.6.

⁶⁰⁵ VGMA, HD:1091, s.14.

3.23.1. Mustafa Bey Cami

Camiye ait ilk atama Zilkade 1137 (Temmuz-Ağustos 1725) tarihli hatib atamasıdır. Bahse konu kayıta Mustafa Halife vefat edince yerine oğlu Ahmed atanması gerekirken hasta olduğundan Ahmed'in rızasıyla Himmet Halife atanmıştır⁶⁰⁶.

3.24. Kebir Köyü

Köye ve camisine ait ilk atama kaydı Şevval 1176 (Nisan-Mayıs 1763) tarihli hatib atamasıdır⁶⁰⁷. Kebir Köyü mescidi ahali tarafından yeniden yapılmış olup tek ataması Rebiülevvel 1178 (Ağustos-Eylül 1764) tarihli imam atamasıdır.⁶⁰⁸

3.24.1. Kebir Köyü Mescidi

Mescide ait ilk atama kaydı Rebiülevvel 1178 (Ağustos-Eylül 1764) tarihli olup mescit köyün ahalileri tarafından yeniden yapılmıştır. İlk ve tek atama kaydı Rebiülevvel 1178 (Ağustos-Eylül 1764) tarihlidir⁶⁰⁹.

3.24.2. Kebir Köyü Camii

Kebir Köyü Camii'ine ait ilk atama kaydı Şevval 1176 (Nisan-Mayıs 1763) tarihli olup hatib atamasıdır⁶¹⁰.

3.25. Kethüda Köyü

Kethüda Köyüne ait ilk atama Şaban 1163 (Temmuz-Ağustos 1750) tarihli olup hatib ataması yapılmıştır. Köye ait 1 mescid ve 1 cami toplam 2 vakıf kurumu tespit edilmiştir.

3.25.1. Sarıca Oğlu Hasan Beşe Mescidi

Mescide ait ilk atama Zilhicce 1217 (Mart-Nisan 1803) tarihli müezzin atamasıdır⁶¹¹. Toplam iki atamanın bulunduğu mescidin diğer ataması Rebiülahir 1241 (Kasım-Aralık 1825) tarihli müezzin atamasıdır⁶¹². Mescit, Sarıca Oğlu Hasan Beşe tarafından yaptırılmış olmalıdır.

3.25.2. Hacı Halil Camii

Hacı Halil Camii veya Halil Beşe Camii olarak da bilinir. Hacı Halil tarafından yeniden Şaban 1163 (Temmuz-Ağustos 1750) tarihinde yaptırılmıştır⁶¹³.

3.26. Kınıklı Köyü

Varlığını halen devam ettirmekte olup kayıtlarımızda Kınık Köyü olarak da geçmektedir. Köye ait ilk atama Rebiülevvel 1137 (Kasım-Aralık 1724) tarihli yarım akçe

⁶⁰⁶ VGMA, HD:1091, s.14.

⁶⁰⁷ VGMA, HD:1117, s.9.

⁶⁰⁸ VGMA, HD:1117, s.10.

⁶⁰⁹ VGMA, HD:1117, s.10.

⁶¹⁰ VGMA, HD:1117, s.9.

⁶¹¹ VGMA, HD:565, s.162.

⁶¹² VGMA, HD:549, s.6.

⁶¹³ VGMA, HD:1100, s.222.

ile kayyım atamasıdır⁶¹⁴. Köye ait 1 mescid 2 cami toplam 3 vakıf kurumu tespit edilmiştir.

3.26.1. Hacı Zamane Mescidi

Hacı Zeman Mescidi olarak da bilinir. Hacı Zeman tarafından yaptırılan mescide ait ilk atama Rebiülevvel 1137 (Kasım-Aralık 1724) tarihli yarım akçe ile kayyım atamasıdır⁶¹⁵.

3.26.2. Hasan-zâde Camii

Camiye ait tek atama Safer 1188 (Nisan-Mayıs 1774) tarihli yarım akçe ile hatib atamasıdır⁶¹⁶. Hasan-zâde tarafından yaptırılmış olmalıdır.

3.26.3. Koca Hüsam Mehmed Camii

Camiye ait ilk atama Safer 1143 (Ağustos-Eylül 1730) tarihli müezzin atamasıdır⁶¹⁷. Toplam iki atamanın bulunduğu caminin diğer ataması Cemazielevvel 1171 (Ocak/Şubat 1758) tarihli yarım akçe ile hatib atamasıdır⁶¹⁸. Koca Hüsam Mehmed tarafından yaptırılmış olmalıdır.

3.27. Kula Çiftliği Köyü (Salihağa)

Denizli Kazası'nda Salih Ağa Çiftliği olarak bilinen çiftlikde Hacı Salih Ağa Camii'ne ait iki atama kaydı bulunmaktadır. İki kayıt bugünkü Salihağa Köyüne aittir. Sonraki kayıtlarda Kula Çiftliği, Salihağa Köyü olarak adlandırılmış olmalıdır. Köye ait 1 adet cami tespit edilmiş olup aşağıda verilmiştir. Salihağa Mahallesi olarak bugün varlığını devam ettirmektedir.

3.27.1. Kula Çiftliği Köyü Camii

“Kula Çiftliği Camii” adı altında tek atama kaydı Rebiülahir 1163 (Mayıs-Haziran 1750) tarihlidir. Mescid Hacı Salih tarafından minber eklenerek camiye dönüştürülmüştür⁶¹⁹.

3.28. Kurban Köyü

Kurban Köyüne ait tek atama kaydı Şevval 1139 (Mayıs-Haziran 1727) tarihlidir⁶²⁰. Köye ait 1 adet mescid tespit edilmiştir.

3.28.1. Hacı Mehmed Mescidi

Hacı Mehmed Mescidinin tek atama kaydı Şevval 1139 (Mayıs-Haziran 1727) tarihli yarım akçe ile imam atamasıdır⁶²¹. Hacı Mehmed tarafından yaptırılmış olmalıdır.

⁶¹⁴ VGMA, HD:1119, s.68.

⁶¹⁵ VGMA, HD:1119, s.68.

⁶¹⁶ VGMA, HD:1158, s.227.

⁶¹⁷ VGMA, HD:1087, s.5.

⁶¹⁸ VGMA, HD:1090, s.79.

⁶¹⁹ VGMA, HD:1100, s.222.

⁶²⁰ VGMA, HD:1143, s.408.

⁶²¹ VGMA, HD:1143, s.408.

3.29. Küçük Köyü

Köye ait 1 adet cami tespit edilmiştir.

3.29.1. Küçük Köyü Camii

Küçük Köyü ve camisine dair tek kayıt Muharrem 1192 (Ocak-Şubat 1778) tarihlidir. Bu kayıta müezzin ataması yapılmıştır⁶²².

3.30. Manastır Köyü

Yeni adı Şirinköy olup halk arasında “Manasır” olarak da bilinmektedir. Köye ait ilk kayıt Zilkade 1139 (Haziran-Temmuz 1727) tarihlidir⁶²³. Köye ait 2 cami ve 1 mescid olmak üzere toplam 3 vakıf kurumuna ait bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.30.1. Hacı Mustafa Mescidi

Manastır Köyü Orta Mahalle’de yer alır. Hacı Mustafa Mescidi olarak da bilinir. Mescide ait ilk atama Rebiülahir 1143 (Ekim-Kasım 1730) tarihli imam atamasıdır⁶²⁴. Hacı Mustafa tarafından yaptırılmış olmalıdır.

3.30.2. Akçeli Hacı Ahmed Camii

Hacı Ahmed Camii, Akçeli Ahmed Camii olarak da anılır. Akçeli Hacı Ahmed tarafından Manastır Mahallesi’nde yaptırılmış olup ilk kayıt Zilkade 1139 (Haziran-Temmuz 1727) tarihlidir⁶²⁵.

3.30.3. Mehmed Koca Cami

Cami Manastır Mahallesi’ndedir. Mehmed Koca tarafından yaptırılmış olmalıdır. Camiye ait tek kayıt Ramazan 1192 (Eylül-Ekim 1778) tarihli imam atamasıdır⁶²⁶. Adı geçen caminin aynı isimle mescidi de bulunmaktadır⁶²⁷. Mescid daha sonra camiye dönüştürülmüştür. İlk mescid atama kaydı Zilkade 1178 (Nisan 1765) tarihli olup yarım akçe ile imam ataması yapılmıştır.⁶²⁸

3.31. Saruhan Köyü

Köye ait 1 adet cami tespit edilmiş olup aşağıda verilmiştir.

3.31.1. Seyyid Hacı Mehmed Camii

Köyün mescidine minber konulup camiye çevrilmiştir. Camiye ait ilk atama kaydı Cemaziyeahir 1173 (Aralık-Ocak 1759-1760) tarihlidir.⁶²⁹ Seyyid Hacı Mehmed tarafından yaptırılmış olmalıdır.

⁶²² VGMA, HD:1096, s.203.

⁶²³ VGMA, HD:1143, s.408.

⁶²⁴ VGMA, HD:1088, s.15.

⁶²⁵ VGMA, HD:1143, s.408.

⁶²⁶ VGMA, HD:1158, s.229.

⁶²⁷ VGMA, HD:565, s.162.

⁶²⁸ VGMA, HD:1117, s.11.

⁶²⁹ VGMA, HD:1090, s.81.

Ramazan 1197 (Ağustos-Eylül 1880) tarihli atamada, bir akçe ile imam olan Osman'nın oğlu olmadığından görevi eski imamın oğlu Seyyid Mehmed'e naib Hacı Ahmed'in arzıyla tevcih edilmiştir.⁶³⁰

3.32. Şamlı-i Sağır Köyü

Şamlı Köyü olarak da geçmekte olup ilk kayıt Şaban 1177 (Şubat-Mart 1764) tarihlidir. Ahali'nin yaptığı camiye hatip ataması yapılmıştır.⁶³¹ Köye ait 2 cami ataması tespit edilmiş olup aşağıda verilmiştir.

3.32.1. Hacı Ömer Ağa Camii

Denizli Voyvodası Hacı Ömer Ağa tarafından yeniden yaptırılan caminin tek kaydı Safer 1193 (Şubat-Mart 1779) tarihli müezzin atamasıdır.⁶³²

3.32.2. Hüseyin Oğlu Ali Camii

Camiye ait ilk atama kaydı Şaban 1224 (Eylül-Ekim 1809) tarihli olup hatib atamasıdır⁶³³. Hüseyin İbni Hacı Ali tarafından yaptırılmış olup diğer atama Zilkade 1239 (Haziran-Temmuz 1824) tarihli hatib atamasıdır⁶³⁴.

3.33. Şemikler Köyü

Köye ait 1 cami ve 1 mescid toplam 2 vakıf kurumu tespit olup aşağıda verilmiştir.

3.33.1. Hacı Ali Camii

Hacı Ali Camisi olarak da isimlendirilen yapıya ait ilk kayıt Rebiülahir 1164 (Şubat-Mart 1751) tarihlidir. Cami Hacı Ali tarafından yaptırılmıştır⁶³⁵.

3.33.2. Hacı Hasan Oğlu Hacı Mustafa Mescidi

Hacı Hasan oğlu Hacı Mustafa tarafından yaptırılan mescide ait tek kayıt Receb 1217 (Ekim-Kasım 1802) tarihlidir. İmamlık görevine olarak Hacı Mustafa oğlu Hacı Mustafa atanmıştır⁶³⁶. Safer 1179 (Temmuz-Ağustos 1765) tarihli kayıta caminin ahali tarafından yaptırıldığı görülmüştür⁶³⁷.

3.34. Tekye Köyü

Bugün Tekke Mahallesi olarak bilinen köye ait 1 cami 1 tekke olmak üzere iki vakıf kurumu tespit edilmiştir.

3.34.1. Tekye Köyü Camii

Tekye Köyü Camii'ne ait ilk kayıt Safer 1218 (Mayıs-Haziran 1803) tarihlidir. Yunus oğlu Mehmed camiye hatib olarak atanmıştır⁶³⁸. Toplam iki atama bulunmakla

⁶³⁰ VGMA, HD:1096, s.209.

⁶³¹ VGMA, HD:1117, s.10.

⁶³² VGMA, HD:1096, s.205.

⁶³³ VGMA, HD:567, s.79.

⁶³⁴ VGMA, HD:549, s.5.

⁶³⁵ VGMA, HD:1100, s.223.

⁶³⁶ VGMA, HD:545, s.7.

⁶³⁷ VGMA, HD:1117, s.11.

⁶³⁸ VGMA, HD:545, s.7.

birlikte diğer kayıt köy ahalisi tarafından yaptırılan caminin imam atamasıdır⁶³⁹. İkinci atama Safer 1230 (Ocak/Şubat 1815) tarihlidir⁶⁴⁰.

3.34.2. Hacı Şemsi Tekkesi

Tekkeköy Mahallesindedir. Tekkeye ait bir tane kayda rastlanılmış olup tekke ile ilgili doğrudan bilgi vermemektedir. Cemaziyelevvel 1174 (Aralık-Ocak 1760/1761) tarihli atamada Hacı Şemsi Tekyesi olarak bilinen iki çiftlik vakıf mezra için Süleyman Halife'ye mezradârlık görevi verilmiştir⁶⁴¹.

3.35. Telbed Köyü

Bugün Akhan Köyü olarak bilinmektedir. Cami ve mescid kaydına rastlanılmamış olup sadece Akhan zaviyesine ait kayıtlara rastlanmıştır.

3.35.1. Akhan Zaviyesi

Telbed Köyüne ait ilk atama Rebiüssani 1110 (Ekim-Kasım 1698) tarihli olup Akhan Zaviyesi'ne bir akçe ile müteveli ataması yapılmıştır.⁶⁴² Toplam iki atama bulunmakla birlikte diğer atama Cemaziyelahir 1110 (Aralık-Ocak 1698/1699) tarihli yine Akhan Zaviyesine bir akçe ile müteveli atamasıdır⁶⁴³.

3.36. Zekeriya Köyü

Köye ait sadece 1 mescid tespit edilebilmiştir.

3.36.1. Zekeriya Köyü Mescidi

Köye ve mescidine ait tek kayıt Muharrem 1191 (Şubat-Mart 1777) tarihlidir. Mehmed'in ölümü sebebiyle oğlu Şeyh Mehmed imamlık görevine atanmıştır⁶⁴⁴.

3.37. Zeytun Köyü

Köye ait cami ve mescid atamaları aşağıda verilmiştir.

3.37.1. Saliha Hatun Mescidi

Saliha Hatun tarafından yaptırılmış olmalıdır. Mescide ait ilk atama Cemaziyelevvel 1154 (Temmuz-Ağustos 1741) tarihli yarım akçe ile imam atamasıdır.

3.37.2. Serdar-zâde Mehmed Ağa Camii

Serdar-zâde Mehmed Ağa tarafından yaptırılmış olmalıdır. Camiye ait toplam iki atama bulunup her iki atama da Cemaziyelevvel 1216 (Eylül-Ekim 1801) tarihli olup imam ve hatip ataması yapılmıştır⁶⁴⁵.

⁶³⁹ VGMA, HD:568, s.178.

⁶⁴⁰ VGMA, HD:568, s.178.

⁶⁴¹ VGMA, HD:1090, s.82.

⁶⁴² VGMA, HD:1140, s.303.

⁶⁴³ VGMA, HD:1140, s.304.

⁶⁴⁴ VGMA, HD:1096, s.203.

⁶⁴⁵ VGMA, HD:565, s.167.

SONUÇ

Osmanlı toplumunda vakıf kurumları hem şehrin hem de toplumun temelini oluşturmaktadır. Bu çalışmada Hurûfât defterleri incelenerek Denizli vakıf kurumlarının tespiti ve bir nevi envanterinin çıkarılması hedeflenmiştir. Hurûfât kayıtlarının elverdiği ölçüde Denizli şehrinin kentsel yapısına ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Denizli şehrinin en temel belirleyici mekânı şüphesiz Kaleiçi mevkidir. Kale önemli bir ticaret ve kültür merkezi konumundadır. Dini kurumların yanında 3 mektep ve muallimhane tesbit edilmiştir. Kale şehrin merkezidir ve şehir Kale etrafında gelişim göstermeye, genişlemeye başlamıştır. Şehir geliştikçe hayır sahipleri veya ahali tarafından mescid ve/veya cami yapıldığı görülmüştür. Zamanla mescidler cameatin artması sonucu minber konularak camiye dönüştürülmüştür. Camilere zamanla nüfusunun artması sonucu yeni görevliler atanmıştır. Denizli’de Cami-i Kebir Mahallesi’nde camiin cemaati çoğaldığından birinci ve ikinci müezzini olduğu halde üçüncü müezzini; ihtiyaç duyulmuştur⁶⁴⁶. Cami isimleri genellikle hayır sahibinin adıyla anılmıştır. Hayır sahibi toplum tarafından daha fazla itibarlı görünmesi ve takdir edilmesi halinde yapının bulunduğu bölge hayır sahibi adıyla anılmaya başlamıştır.

Denizli’de tekkeler, zaviyeler, hanlar, hamamlar, çeşmeler, medrese ve mektepler yapılarak sosyal açıdan şehir geliştirilmeye çalışılmıştır. Vakıf kurumlarının en küçük mahallelere kadar indiği görülmektedir. Denizli kaza merkezinde 69 mahalle ve bu mahallelere ait 74 cami, 1 musalla, 81 mescid, 21 medrese, 12 mektep ve muallimhane ile 5 tekke ve zaviye olmak üzere toplam 194 vakıf kurumu tesbit edilmiştir. Bazı mahallelerin öne çıktığı görülmektedir. Kale ve çevresi, Horsolos, Kayalık, Değimenönü Ayvasıra, Gümüştay, Fesleğen, İlbadi, Pelidlibağ vakıf kurumlarının zenginliği açısından önde gelen mahalleleridir. Kaza merkezinde 21 medrese ile 12 mektep ve muallimhane olmak üzere 33 eğitim kurumu tespit edilmiştir.

Denizli’in genelde büyük küçük hemen her köyünde de cami veya mescid vardır. Nüfusu kalabalık köylerde cami yanında mescit de bulunmaktadır. Denizli Kazasında 37 köy tesbit edilmiş olup bu köylerde toplam 45 mescid, 1 musalla, 43 cami, 1 medrese, 2 mektep ve muallimhane 5 tekke olmak üzere 97 vakıf kurumu tesbit edilmiştir. Karcı Köyü vakıf kurumları açısından en zengin köydür. Daha sonra Çakmak Köyü, Gerzele Köyü ve Çeltikçi Köyü gelmektedir.

---

⁶⁴⁶ VGMA, HD:1095, s.132.

Denizli kazasında eğitim öğretim faaliyetlerinin en ücra noktalara kadar indiği belgelerden anlaşılmaktadır. Çakmak Köyü'nde 1, Gözler Köyü'nde 1 mektep ve muallimhane ile Karakurd Köyünde 1 medrese olmak üzere toplam 3 eğitim kurumu tesbit edilmiştir.

Vakıf kurumları sadece inşa edilmekle kalmamış devamlılığı için çeşitli tedbirler alınmıştır. Atamalarda liyakata önem verildiğini de görmekteyiz. Hurûfât Defterlerini merkeze alarak incelediğimiz bu çalışmada tesbit edilen vakıf kurumlarının bazıları günümüze ulaşmıştır. Ayrıca vakıf kurumlarının çoğunun çeşitli nedenlerle günümüze ulaşmadığı tespit edilmiştir. Tezimizde hem günümüze ulaşmayan vakıf kurumlarının tespiti hem de bu alanda yapılan çalışmalardaki boşluğu doldurmak hedeflenmiştir.

KAYNAKLAR

A.Arşiv Kaynakları

Vakıflar Genel Müdürlüğü, Vakıf Kayıtları Arşivi, Hurûfât Defterleri: 545; 548; 549; 550; 565; 567; 568; 1084; 1087; 1088; 1090; 1091; 1093; 1095; 1096; 1100; 1117; 1119; 1139; 1140; 1142; 1143; 1158;

B.Araştırma Eserler

- Akçakoca Akça, Fahri (1945) “Denizlinin Eski Mahalle ve Yer Adları’, *İnanç Dergisi*, 9. Yıl, 101. Sayı, s.13-14.
- Aydın, Mithat. (2014). *Denizli’de Eğitim Osmanlı Dönemi*, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.
- Avcı, Yasemin. (2010) *Bir Osmanlı Anadolu Kentinde Tanzimat Reformları ve Kentsel Dönüşüm: Denizli (1839-1908)*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- Allahverdi, Reyhan Şahin. (2016). “Zürri Vakıfların İdaresinde Yaşanan Sorunları”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number 43, p. 313-323, Spring I.
- Akbulut, Osman Nuri. (2008). *Evliya Çelebiye Göre Güneybatı Anadolu (Aydın, Denizli, Muğla)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Balamir, Ali (Kemal Sarp) “Toplu Konut Yasası Üzerine” *Mimarlık*, 82/2, s.5-6.
- Baykara, Tuncer. (1969). *Denizli Tarihî İkinci Kısım 1070-1429* Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- Baykara, Tuncer.(1990). *Osmanlı Taşra Teşkilatında XVIII. Yüzyılda Görev ve Görevliler (Anadolu)* Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Baykara, Tuncer. (2007). *Selçuklular ve Beylikler Çağında Denizli*, İq Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Beyazıt, Yasemin. (2010). “Osmanlı İlimiye Bürokrasisinde Merkez-Çevre İletişimine Dair Sorunlar”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 29, s.157-176.
- Beyazıt, Yasemin (2013). “Hurûfât Defterlerinin Şehir Tarihi Araştırmalarındaki Yeri”, *History Studies Volume 5 Issue 1*, s. 39-69.
- Çetin, Halil İbrahim, (2006). *Denizli Şer’iyye Sicili (M. 1775 – 1778 H. 1189 – 1192)*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

- Demir, Tanju. (2007). “Şer’iyye Sicillerine Göre XVIII. Yüzyılın Sonlarında Denizli”, (*Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu*), Denizli, 2007, c.1, s.213-226.
- Devellioğlu, Ferit. (2000). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, Ankara.
- Ergenç, Özer. (1995).*Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihçiliğine Katkı XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Gökçe, Turan. (1991). “1830 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Denizli Nufusu Hakkında Bir Değerlendirme”,*Tarih İncelemeleri Dergisi*,6, s. 169-182.
- Gökçe, Turan. (2000). *XVI ve XVII. Yüzyıllarda Lazıkıyye (Denizli) Kazası, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.*
- Ünal, Mehmet Ali, (2011). *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma, Yayıncılık, İstanbul.
- Ünal, Mehmet Ali, (2013). *Osmalı Müesseseleri Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta.
- Şahin, İlhan. (2004) “Mezraa” *DİA*, İSAM, İstanbul.
- Şakir, Kemal. (1927). *Tarihî, Coğrafi, İctima’î (Sosyal), Sıhhî (Sağlık), İktisadî (Ekonomik) Nokta'-i Nazardan (Bakış Açısından) Denizli*, Hüsn-ı Tab’iat Matbaası, İstanbul.
- İnan, Süleyman.(1995). “Aydın Vilayeti Salnamelerine Göre Denizli”, PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi 1999/5, 27-33.
- İnce, Kasım. (2005). “Denizli’de Yeni Camii Yanındaki Üç Kitabe.” *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Cilt.5, Sayı.1, s.69 – 73.
- Kodal, Tahir. (2014). *Tarihî, Coğrafi, İctima’î (Sosyal), Sıhhî (Sağlık), İktisadî(Ekonomik)Nokta'-İ Nazardan (Bakış Açısından) Denizli*, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli.
- Özpınar, Yahya. “Denizli İli ve Yakın Çevresinde Oluşan Depremler”, *Geçmişten Günümüze Denizli*, Sayı 2 (Nisan Mayıs Haziran 2004) s.9-11.
- Toker, Tarhan (--). “Denizli İli Kültür Hayatı” (--).
- Kahraman, Seyit Ali, (hızl) (2013) *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Yapı Kredi Yayınları, Ankara.
- Kurgun, Levent. (2002). *Denizli İli yer Adları*, (Basılmamış Doktora Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Kurgun, Levent. (1997). *Denizli İli Yerleşim Yerleri Adları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Kiel, Hedda Reindl, (1996) “Gedik Ahmet Paşa” *DİA*, İSAM, İstanbul.

- Öntüğ, Mustafa Murat. (2006). “18. Yüzyıl Denizli'deki Eğitim Kurumları ve Dinî Yapılar”, (*Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu*), Denizli, 2006.189-199.
- Özlu, Hülya (2006). *XIX. Yüzyılda Denizli Merkez Kazasına Bağlı Köylerin Sosyo-ekonomik Durumu (Temettuat Defterlerine Göre)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Denizli.
- Özpınar, Yahya, (2004). “Denizli İli ve Yakın Çevresinde Oluşan Depremler”, *Geçmişten Günümüze Denizli*, Sayı 2 (s.9-11).
- Memiş, Şerife Eroğlu. (2013) “Osmanlı Toplumsal Tarihi Kaynaklarından Hurûfât yada Ruznamçe Defterleri ve Önemi: Kaza-i Kudüs-i Şerif Örneği”, *Vakıflar Dergisi* 39, 115-146.
- Uluçay, M. Çağatay. (2012). *Padişahların Kadınları ve Kızları*, Ötüken, İstanbul.
- Yavuz, Aysıl Tükel "Akhan", (*Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu*), Denizli 2007, II, 133-144.
- Tanyeli, Uğur “Denizli Kentinin Yapısal Evrimi (11.-15.YY) ”, (*Denizli Sempozyumu Bildirileri 27-30 Eylül 1988*), Denizli 1989, s.341-348.

EKLER

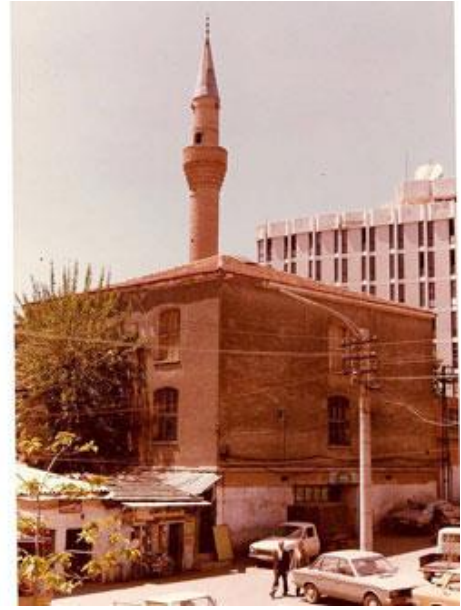
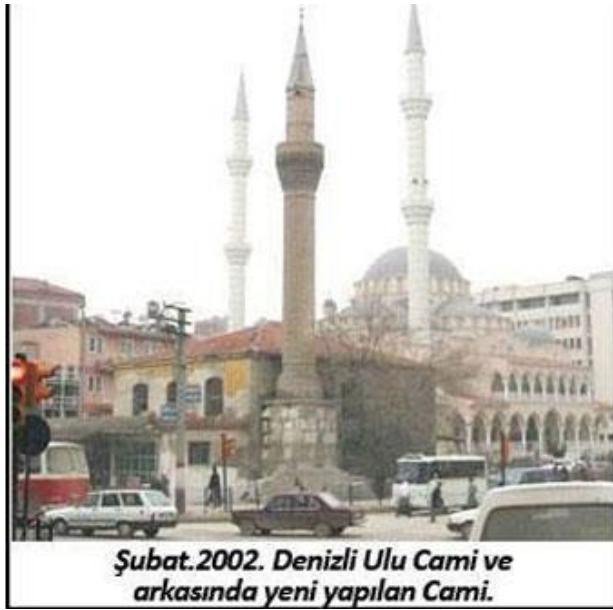
Ek 1: Resimler

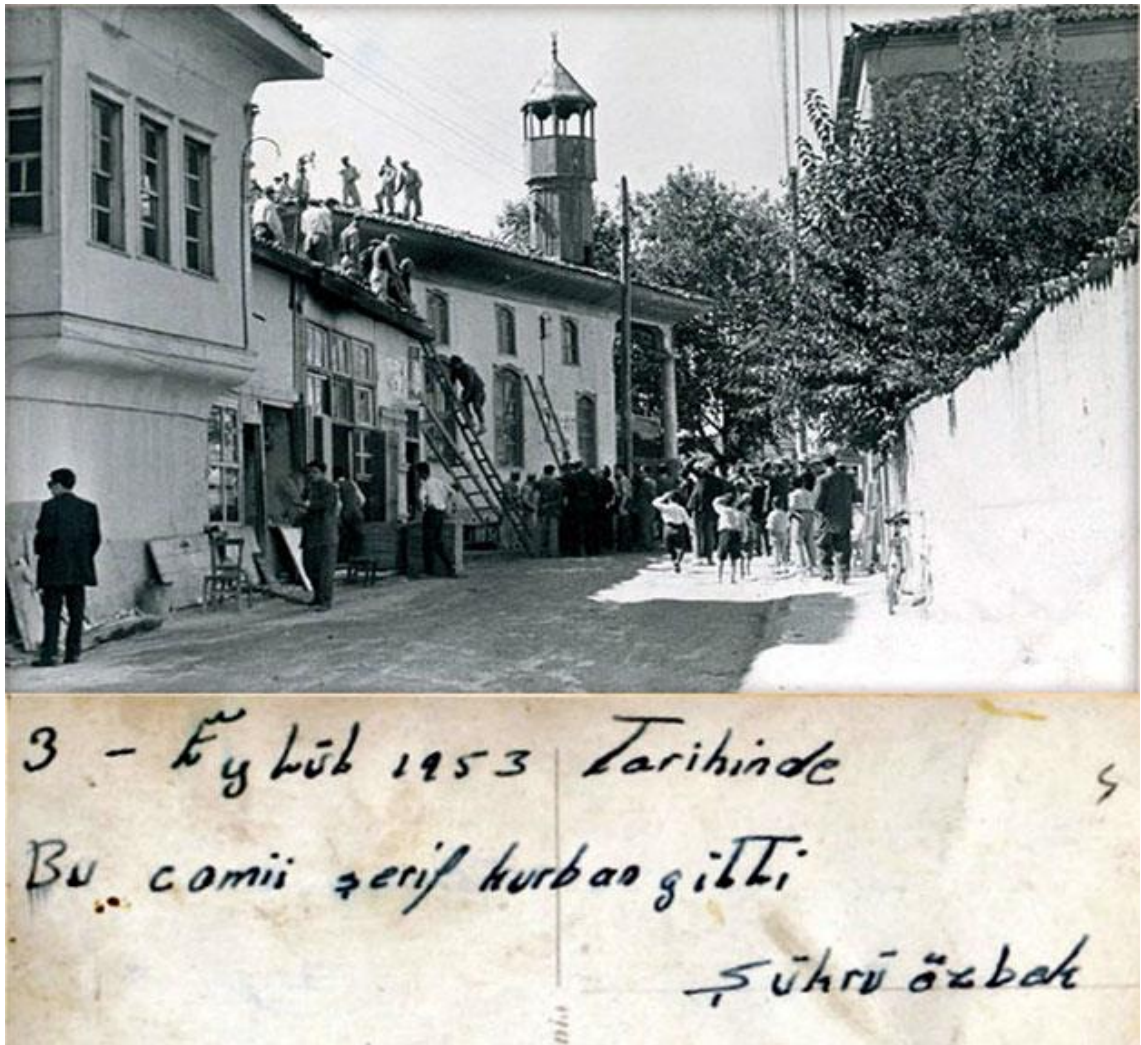
Resim1: Arasta Camii

Resim 2: Arasta Camii

Resim 3: Ulu Camii

Resim 4: Fatma Hoca Camii

Resim 5: Kaplanlar Cami

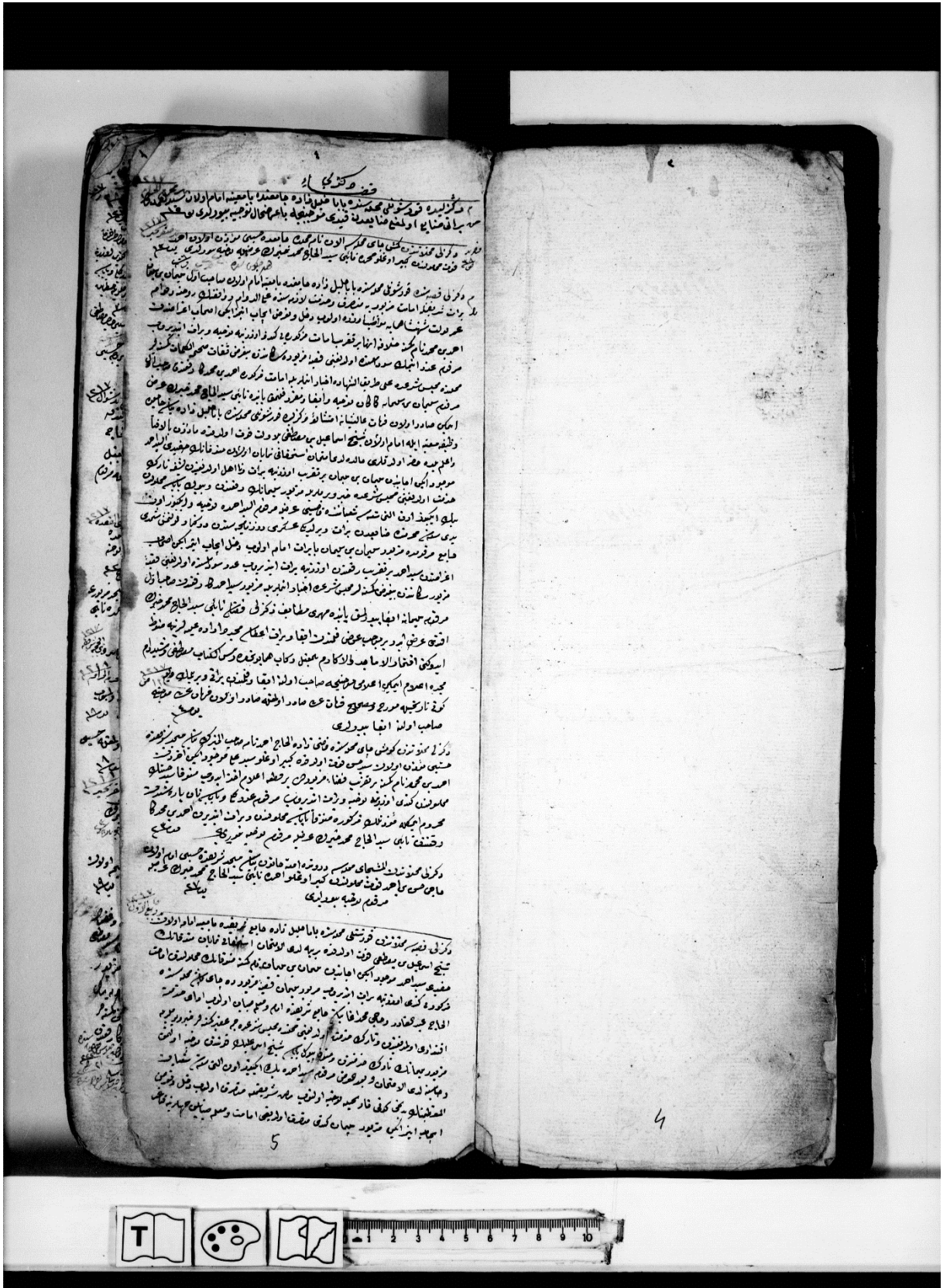
Resim 6: Kaplanlar Cami

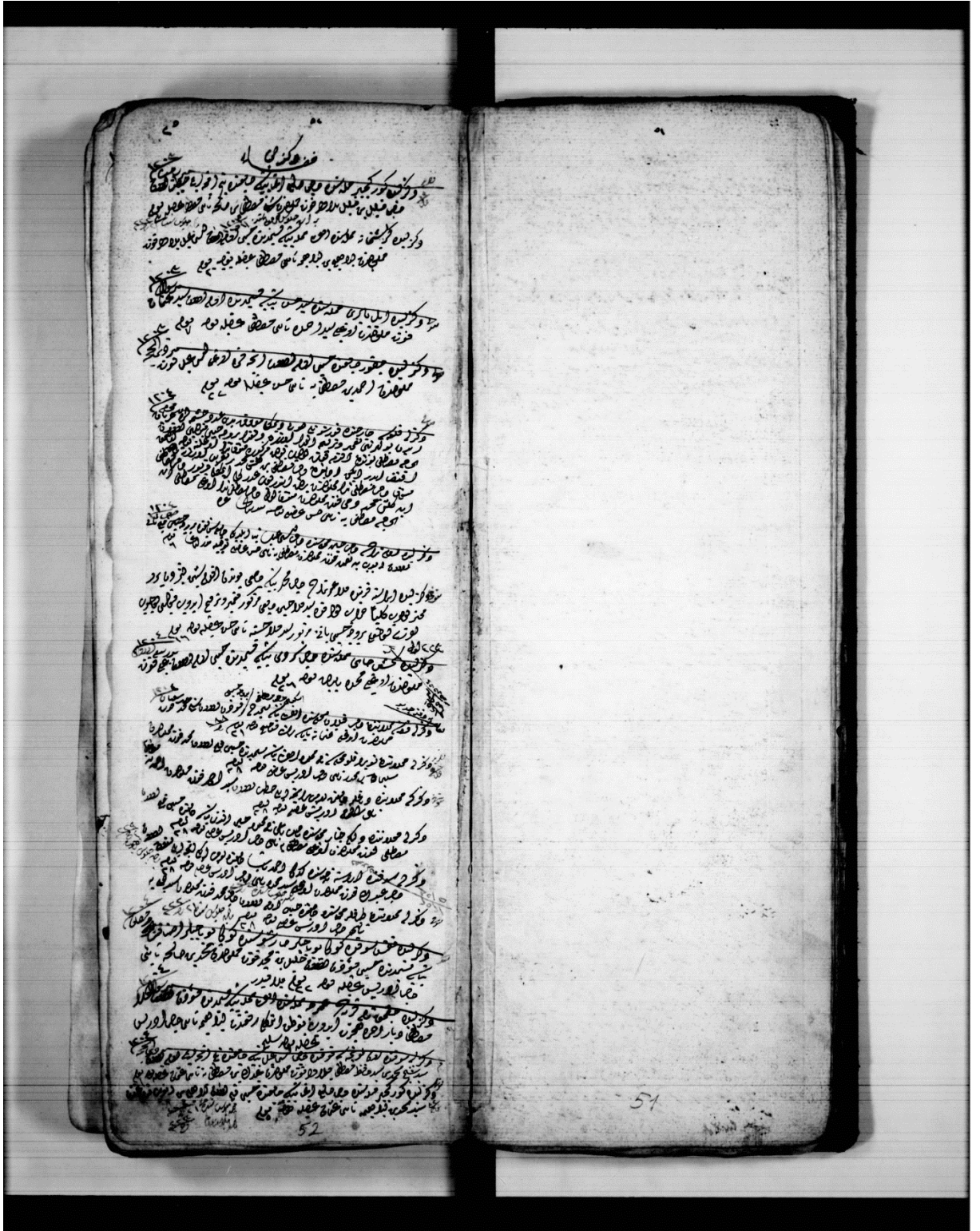
Resim:7 Un pazarı Camii

Ek 2: Denizli Hurûfât Kayıtlarından Örnekler

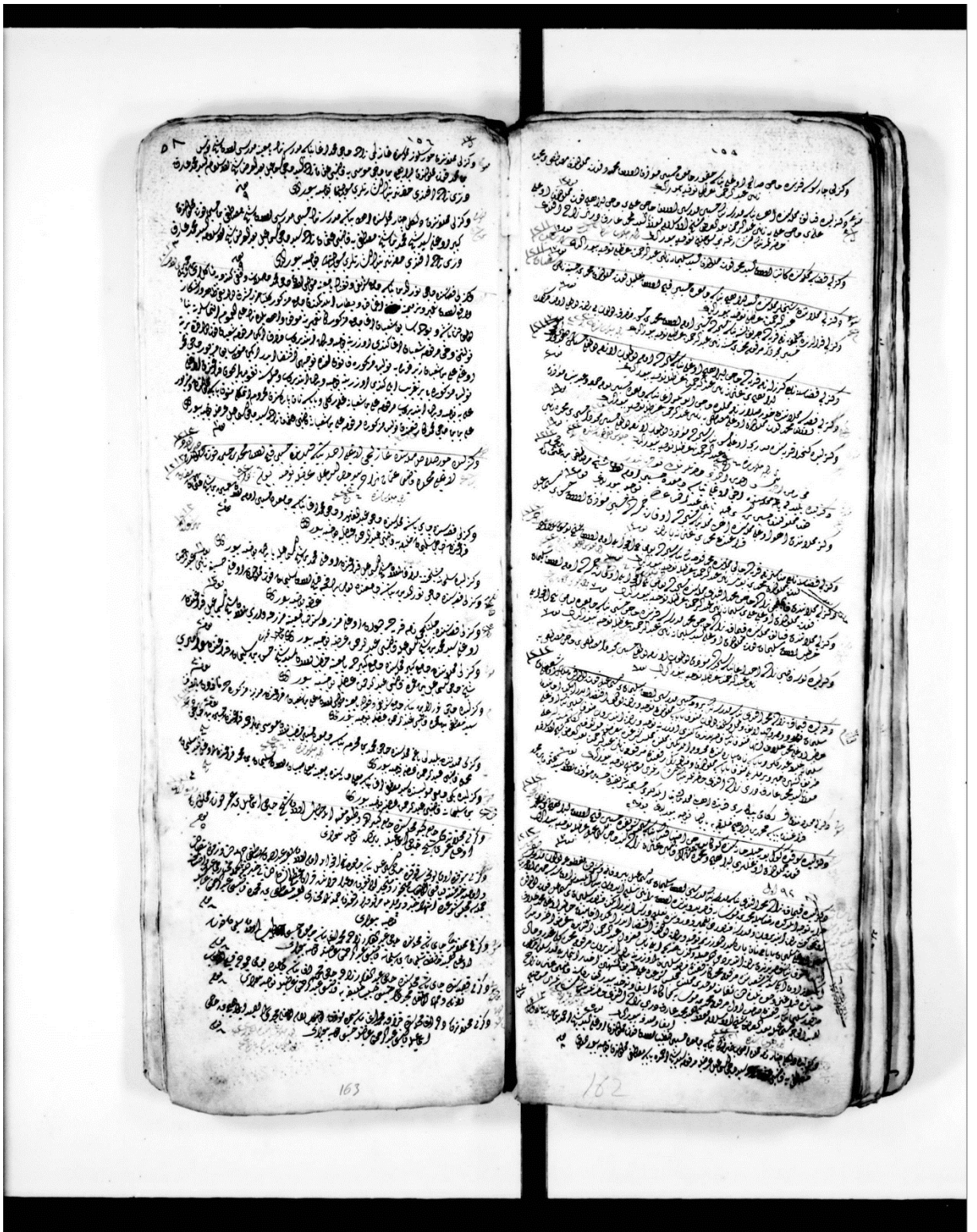

HD:548, s.52.

HD:565, s.162-163.

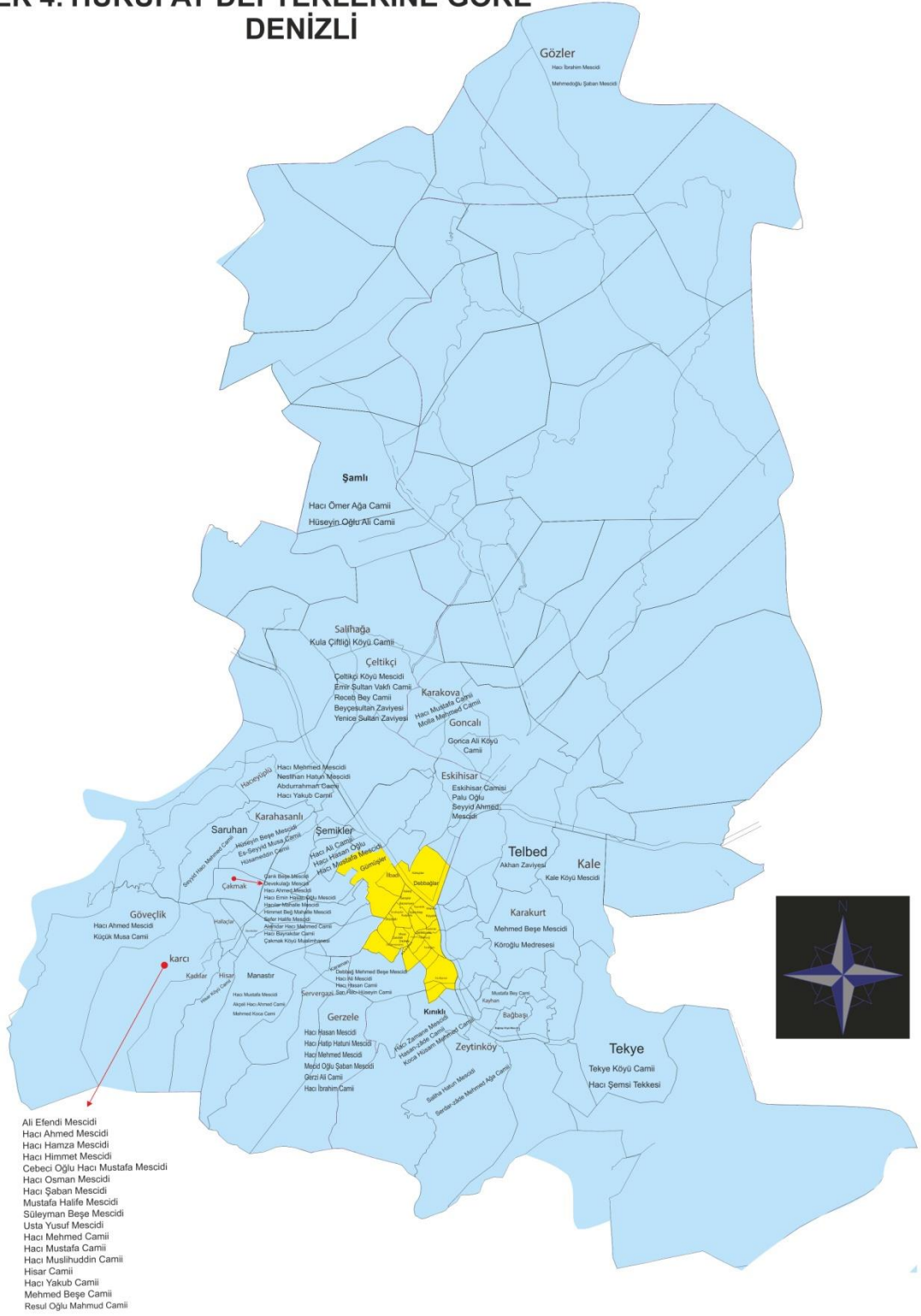

EK 3: HURUFAT DEFTERLERİNE GÖRE DENİZLİ MERKEZ

EK 4: HURUFAT DEFTERLERİNE GÖRE DENİZLİ

ÖZ GEÇMİŞ

KİMLİK BİLGİLERİ

Adı Soyadı :Ahmet SARGIN

Doğum Yeri : Acıpayam- Apa Köyü

Doğum Tarihi :15.08.1979

E-posta :asargin@pau.edu.tr

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise : Acıpayam Lisesi

Lisans : Ankara Üniversitesi/Bilgi ve Belge Yönetimi (Kütüphanecilik)

Yüksek Lisans :Pamukkale Üniversitesi/Yeniçağ Tarihi

Yabancı Dil ve Düzeyi: İngilizce/İyi

İŞ DENEYİMİ : Denizli Tapu Kadastro 1. Bölge Müdürlüğü (6 ay)

Pamukkale Üniversitesi Merkez Kütüphanesi (12 yıl)

ARAŞTIRMA ALANLARI: Denizli Vakıf Kurumları